

Załącznik do:  
Uchwały Nr XXXIV/217/06  
Rady Miejskiej w Rajgrodzie  
z dnia 18 października 2006r.

# **STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAJGRÓD na lata 2007-2013**



Wrzesień 2006

## SPIIS TREŚCI

<b>1. CZĘŚĆ WSTĘPNA .....</b>	<b>4</b>
1.1. TŁO I PRZYCZYNY .....	4
1.2. WARTOŚCI I DEFINICJE .....	6
1.3. STRUKTURA DOKUMENTU .....	9
1.4. PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH .....	9
1.4.1. NARODOWY PLAN ROZWOJU NA LATA 2007-2013 .....	10
1.4.2. NARODOWA STRATEGIA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ .....	11
1.4.3. KRAJOWY PLAN DZIAŁANIA NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ .....	13
1.4.4. STRATEGIA ROZWOJU POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO .....	14
1.4.5. STRATEGIA ROZWOJU POWIATU GRAJEWSKIEGO .....	21
<b>2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA .....</b>	<b>23</b>
2.1. CHARAKTERYSTYKA GMINY .....	23
2.2. DEMOGRAFIA .....	28
2.3. PROBLEMY SPOŁECZNE W PERSPEKTYWIE OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ .....	38
2.4. KWESTIA OSÓB BEZROBOTNYCH .....	47
2.5. KWESTIA DZIECKA .....	52
2.6. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH .....	55
2.7. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI .....	56
2.8. KWESTIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I STAROŚCI .....	58
2.10. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE MIASTA .....	61
2.11. ANALIZA SWOT .....	63
2.12. ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH .....	70
2.13. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ .....	71
<b>3. CZĘŚĆ PROGRAMOWA .....</b>	<b>73</b>
3.1. MISJA .....	73
3.2. CELE STRATEGICZNE .....	75
3.3. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII .....	80
<b>4. UWAGI KOŃCOWE .....</b>	<b>91</b>

# 1. CZĘŚĆ WSTĘPNA

*Część wstępna zawiera elementarne informacje dotyczące zasad konstruowania dokumentu. Przedstawione w niej zostały aspekty prawne, będące podstawą działania samorządu lokalnego, zasady i wartości, na których opiera się lokalna polityka społeczna, oraz najważniejsze informacje dotyczące metodyki pracy nad strategią. Został tutaj także ukazany związek analizy z innymi dokumentami strategicznymi, funkcjonującymi na różnych poziomach administrowania i zarządzania.*

## 1.1. TŁO I PRZYCZYNY

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych ma stanowić podstawę do realizacji względnie trwałych wzorów interwencji społecznych, podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk) występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Dokument charakteryzuje w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji rozwiązujących kwestie społeczne, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

Obowiązek opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika wprost z art. 17.1 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. Różnorodność problemów społecznych występujących w gminie Rajgród powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań społecznych w przyszłości. Są to m.in.:

- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.),

- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz.1001),
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz.1231 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2003 r. Nr 24, poz. 198).

Oprócz wspomnianych aktów prawnych przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się również do ustaw i aktów wykonawczych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej, budownictwa socjalnego.

Europejska polityka społeczna została określona w głównej mierze podczas Szczytu Lizbońskiego w 2000 roku, na którym kraje członkowskie Unii Europejskiej uznały, że zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie centralnym elementem w procesie modernizacji europejskiego modelu społecznego. W roku 2001 uzgodniony został przez Radę, Parlament i Komisję Europejską „Wspólnotowy program na rzecz walki z wykluczeniem społecznym na lata 2002-2006”. Jego celem jest wsparcie współpracy pomiędzy krajami Unii Europejskiej i zwiększenie skuteczności przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Polska zgłosiła gotowość przystąpienia do programu, w efekcie czego podjęła prace nad przygotowaniem Memorandum w sprawie Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum – JIM), Narodowej Strategii Integracji Społecznej oraz Krajowego Planu Działania na rzecz Integracji Społecznej. Powołany przez Prezesa Rady Ministrów w roku 2003 Zespół Zadaniowy do spraw Reintegracji Społecznej opracował dokument pt.: „Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski”. Autorzy tego dokumentu podjęli próbę dokonania całościowej analizy sytuacji społecznej w Polsce, wskazania priorytetowych problemów oraz właściwych praktyk na rzecz inkluzji osób i grup.

Opracowując lokalną strategię integracji i rozwiązywania problemów społecznych, uwzględniono dokumenty programowe, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych oraz biznesu. Uznaje się także za niezbędną partnerską współpracę z osobami podlegającymi wykluczeniu społecznemu.

Wspomniane dokumenty to przede wszystkim:

- Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006 oraz założenia do Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013,
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego,
- Sektorowy Program Operacyjny Rozwoju Zasobów Ludzkich.

## 1.2. WARTOŚCI I DEFINICJE

Wartość to termin używany do określenia tego, co godne uznania i pożądanego, cenne i dobre. Człowiek budujący swój system wartości pewne z nich eliminuje (odrzuca jako złe, czyli traktuje je jako „antywartości”), inne pozostawia i hierarchizuje według przypisywanej im ważności. Wartość jest cechą względną, a to oznacza, że nie zawsze, nie w każdym miejscu, nie przez wszystkich i nie w każdych okolicznościach przypisywana jest przedmiotom podlegającym ocenie. Według Stefana Nowaka przedmiotami wartościowania w polityce społecznej są najczęściej stosunki społeczne, stan zaspokojenia potrzeb, instytucje społeczne, stosunki między człowiekiem a przyrodą.

Polityka społeczna oparta na określonych zasadach, normach i wartościach może być postrzegana jako przewodnik działania państwa i władz samorządowych różnych szczebli w celu:

- kształtowania warunków życia ludności oraz stosunków międzyludzkich, a także ogólnych warunków rozwoju;
- harmonizowania i godzenia rozbieżnych interesów różnych grup społecznych oraz tworzenia warunków dla pokoju społecznego między kapitałem a pracą.

Z wartości wynikają zarówno cele polityki społecznej, jak i zasady. Źródła, z których czerpie wartości polityka społeczna, są bardzo różnorodne. Są to m.in. ideologie, doktryny społeczne i gospodarcze, społeczne oczekiwania wyrażane za pośrednictwem różnych kanałów społecznej komunikacji, normy zwyczajowe, poglądy osób znaczących w społeczeństwie. W polityce społecznej, odwołującej się do wartości cenionych przez społeczeństwo, ważny jest wprowadzony przez Stanisława Ossowskiego podział na wartości odczuwane i uznawane. Wartości odczuwane wiążą się głównie ze sferą emocjonalną, zaś uznawane opierają się na przekonaniach, że pewne cechy powinny być odczuwane jako wartość.

Niektóre zasady polityki społecznej są tożsame z wartościami. Zasady to ogólne doktryny i normy działania, którymi powinny kierować się podmioty polityki społecznej w realizacji podstawowego celu, jakim jest zaspokajanie potrzeb. Zasady, które są najczęściej artykułowane bądź realizowane w polityce społecznej, a które stają się dla twórców strategii podstawowymi fundamentami budowania społeczności lokalnej, wolnej od zagrożeń i problemów społecznych, to:

1. **Zasada samopomocy** – przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi zmagających się z podobnymi problemami życiowymi oraz pomocy silniejszych dla słabszych; zazwyczaj w ramach niewielkich nieformalnych grup.
2. **Zasada przezorności** – oznacza, że bezpieczeństwo socjalne jednostki nie może być tylko efektem świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać powinno także z odpowiedzialności człowieka za przyszłość własną i rodziny.
3. **Zasada solidarności społecznej** – najczęściej rozumiana jako przenoszenie konsekwencji, niekiedy utożsamiana z solidaryzmem społecznym, oznaczającym wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw.

4. **Zasada pomocniczości** – oznacza przyjęcie określonego porządku, w jakim różne instytucje społeczne dostarczają jednostce wsparcia, gdy samodzielnie nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb; w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od państwa.
5. **Zasada partycypacji** – wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która poszczególnym ludziom zapewnia możliwość pełnej realizacji swoich ról społecznych, natomiast poszczególnym grupom pozwala zająć równoprawne z innymi miejsce w społeczeństwie.
6. **Zasada samorządności** – stanowi realizację takich wartości, jak wolność i podmiotowość człowieka, a wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która jednostkom i grupom gwarantuje prawo do aktywnego udziału w istniejących instytucjach społecznych oraz tworzenia nowych instytucji w celu skuteczniejszego zaspokajania potrzeb i realizacji interesów.
7. **Zasada dobra wspólnego** – przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli oraz polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne.
8. **Zasada wielosektorowości** – polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Polityka społeczna, jako przewodnik czy też wskazówka działania oparta na zadeklarowanych wartościach i zasadach, określa i wyjaśnia misję, obejmuje możliwości i cele przedsięwzięć organizacyjnych, wymusza odpowiednie zachowania, nakreślając przydział odpowiedzialności i towarzyszącą temu delegację kompetencji na wszystkie poziomy organizacyjne.

Z wymienionych powyżej zasad wynikają podstawowe cele, które powinny kształtować politykę społeczną w danym środowisku lokalnym. Są to przede wszystkim:

- dążenie do poprawy położenia materialnego i wyrównywanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych;
- prowadzenie bieżących działań osłonowych;
- dostrzeganie zagrożeń społecznych z wyprzedzeniem;
- dorównywanie do standardów unijnych i międzynarodowych.

Polityka społeczna Unii Europejskiej opiera swoje założenia na działaniach związanych z polepszeniem warunków życia, pracy i kształcenia, zapewnieniem powszechności prawa do zatrudnienia i wykształcenia, a wreszcie stworzeniem systemu zabezpieczenia społecznego. Z uwagi na przystąpienie naszego kraju do tej struktury społeczno-gospodarczej jest rzeczą oczywistą i zrozumiałą, że właśnie te wartości i

zasady stanowią fundament budowy dokumentu wskazującego lokalne problemy społeczne i metody ich rozwiązywania.

W polityce społecznej terminem „problemy społeczne” oznacza się wszelkiego rodzaju dolegliwości, zakłócenia, niedogodności występujące w życiu zbiorowym. Natomiast określeniem „kwestia społeczna” wyróżnia się wśród nich te, które:

- odznaczają się szczególną dolegliwością dla potencjału osobowego społeczeństwa;
- są następstwem niedostosowania sposobu, w jaki funkcjonuje społeczeństwo, do podstawowych potrzeb indywidualnych i zbiorowych;
- nie są możliwe do rozwiązania siłami pojedynczych grup ludzkich.

W węższym znaczeniu termin „kwestia społeczna” oznacza konkretny problem o szczególnie wysokim stopniu dotkliwości dla życia i współdziałania członków społeczności. W szerszym znaczeniu termin ten oznacza natomiast sprzeczność pomiędzy zasadami obowiązującymi w danym społeczeństwie, formacji ustrojowej czy nawet cywilizacji, a dążeniami jednostek i zbiorowości do godnego życia. Jan Danecki w publikacji „Kwestie społeczne – istota, źródła, zarys diagnozy” przyjmuje, iż źródła kwestii społecznych tkwią wewnątrz społeczeństwa, w mechanizmach życia zbiorowego i mogą być – jak każdy problem społeczny – ograniczane i rozwiązywane we wszystkich skalach współżycia: od rodziny poprzez środowiska lokalne i zawodowe po skalę ogólnopaństwową czy międzynarodową.

Mechanizmów powstawania problemów społecznych i kwestii społecznych upatrywać należy w funkcjonowaniu społeczeństwa. Są nimi przede wszystkim:

- dezorganizacja społeczeństwa;
- gwałtowna zmiana społeczna;
- opóźnienia kulturowe;
- przemiany gospodarcze wyprzedzające przemiany w sposobie myślenia i działania;
- złe funkcjonowanie instytucji politycznych czy administracyjnych;
- niekompetencja polityków czy urzędników państwowych;
- dysfunkcjonalność instytucji społecznych;
- dominacja grup społecznych, eksploatacja, wyzysk;
- nierówności społeczne, niesprawiedliwość społeczna;
- złe funkcjonowanie instytucji edukacyjnych;
- nieprzystosowanie do pełnienia określonych ról społecznych.

Funkcjonujące w środowisku lokalnym kwestie i problemy społeczne prowadzą do wykluczenia społecznego, czyli sytuacji uniemożliwiającej lub znacznie utrudniającej jednostce lub grupie zgodne z prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Środkiem umożliwiającym przeciwdziałanie tej sytuacji jest integracja społeczna oparta na zasadach dialogu, wzajemności i równorzędności.

Podejmowane w tym celu działania wspólnotowe służą budowie społeczeństwa opartego na demokratycznym współuczestnictwie, rządach prawa i poszanowaniu różnorodności kulturowej. W społeczeństwie tym obowiązują i są realizowane podstawowe prawa człowieka i obywatela oraz skutecznie wspomaga się jednostki i grupy w realizacji ich celów życiowych.

Przygotowując dokument programowy, wskazujący kierunki działań samorządu w kształtowaniu i realizacji lokalnej polityki społecznej, nie można nie wspomnieć o wartości podstawowej, która posłużyła autorom za fundament przy jego opracowywaniu. Wartością tą jest zasada wspierania rodziny jako najważniejszej komórki społecznej. Jest ona głównym przesłaniem niniejszego dokumentu, gdyż od wspierania siły rodziny należy rozpocząć każdy rodzaj oferowanej pomocy.

### **1.3. STRUKTURA DOKUMENTU**

Strategie rozwiązywania problemów społecznych to względnie trwałe wzory interwencji społecznych, podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk), występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Mówiąc o gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, należy mieć na myśli w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji pomocy społecznej (i pokrewnych), prowadzone na terenie gminy, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

W oparciu o uzyskane od władz lokalnych informacje i materiały przygotowany został dokument, który pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej oraz wskaże obszary, które w najbliższym czasie powinny stać się przedmiotem szczególnej troski władz lokalnych. Metodyka opracowania dokumentu pozwoliła zaangażować środowisko lokalne w budowę strategii na najważniejszych etapach, od diagnozy do wdrożenia i realizacji.

Przedłożony materiał został opracowany w Ośrodku Pomocy Społecznej w Rajgrodzie.

### **1.4. PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH**

Konstruując strategię rozwiązywania problemów społecznych gminy, należy pamiętać, że nie jest to jedyny dokument w obszarze polityki społecznej, którego skutki będą dotyczyły jej mieszkańców. Krytyczna analiza dokumentów programowych, powstających na poziomie kraju, województwa czy powiatu, pozwala na skuteczniejsze programowanie działań na poziomie lokalnym w taki sposób, by nie powielać pewnych działań, ale wpisywać się własnymi propozycjami programowymi w już funkcjonującą rzeczywistość formalnoprawną.



### 1.4.1. NARODOWY PLAN ROZWOJU NA LATA 2007-2013

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013 jest kompleksowym programem rozwoju społeczno-gospodarczego Polski. Przygotowanie i realizacja NPR ma spowodować skuteczne włączenie Polski w kształtowanie Unii Europejskiej, której jednym z konstytucyjnych fundamentów jest zasada spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Obecność Polski w Unii Europejskiej stwarza naszemu krajowi ogromną szansę na zmniejszenie dystansu do najwyżej rozwiniętych społeczeństw.

Narodowy Plan Rozwoju (NPR) na lata 2007-2013 spaja wszystkie przedsięwzięcia o charakterze rozwojowym. Jest on koncepcją modernizacji polskiej gospodarki oraz propozycją takich zmian instytucjonalnych, które umożliwią tę modernizację. Wstępny projekt Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013 został przyjęty przez Radę Ministrów 11 stycznia 2005 r.

Misją NPR jest podjęcie i uruchomienie przedsięwzięć, które zapewnią wysoki wzrost gospodarczy, spowodują umocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz przyczynią się do wzrostu zatrudnienia przy zapewnieniu wyższego poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

W Narodowym Planie Rozwoju zawarto główne zasady sprzyjające realizacji podstawowych wartości. Są nimi:

- pomocniczość państwa, czyli umacnianie samorządności terytorialnej i budowa społeczeństwa obywatelskiego z zachowaniem autonomii i partnerstwa w relacjach między administracją państwową oraz strukturami samorządowymi i pozarządowymi;
- uznanie wykształcenia, wiedzy, informacji i kultury za fundament społeczno-gospodarczego rozwoju;
- polityka prorodzinna, która przyczynia się do wyższego poziomu dzietności, gwarantuje prawidłowy rozwój dzieci i promuje partnerski model rodziny;
- ochrona rynku i konkurencji;
- zapewnienie równego dostępu do sądów i ochrony konstytucyjnych praw;
- dialog obywatelski i partnerstwo społeczne;
- kształtowanie partnerskich relacji Polski z państwami demokratycznymi oraz jej uczestnictwo w globalnej polityce i gospodarce.

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013 formułuje trzy cele strategiczne:

#### **1. Utrzymanie kraju na ścieżce wysokiego tempa wzrostu gospodarczego.**

Polska gospodarka charakteryzuje się znaczącym potencjałem rozwojowym, ale też szeregiem strukturalnych zapóźnień i deficytów. Zagrożeniem jest na przykład wysoki i szybko rosnący poziom zadłużenia państwa. Rozwiązywanie zasadniczych problemów gospodarczych i społecznych będzie możliwe jedynie pod warunkiem utrzymania wysokiego poziomu wzrostu gospodarczego.

## **2. Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia.**

W 2004 r. polska gospodarka wyszła z okresu stagnacji i spowolnionego tempa wzrostu gospodarczego. Można przewidywać, że tempo wzrostu gospodarczego zbliży się do poziomu 6%. Właśnie teraz niezbędne staje się podejmowanie procedur i uruchamianie przedsięwzięć, które umocnią mikroekonomiczne fundamenty gospodarki oraz utrwalą tendencję wzrostową.

## **3. Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.**

Transformacja ustrojowa w latach 1989-2004 wiązała się z występowaniem negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych. Wysokie bezrobocie, pogłębiające i poszerzające się ubóstwo, wykluczenie społeczne, dezintegracja społeczna, marginalizacja wielu wspólnot lokalnych i peryferyzacja niektórych regionów stanowią zagrożenie i przeszkodę w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz stają się źródłem konfliktów społecznych. Jednocześnie zjawiska te ograniczają potencjał rozwojowy gospodarki i możliwości awansu cywilizacyjnego. Stąd rozwój społeczno-gospodarczy musi respektować m.in. zasadę zrównoważonego rozwoju. Miarami realizacji tego celu będą: zróżnicowanie poziomu dochodów i rozwoju regionalnego oraz dostępność komunikacyjna do regionów peryferyjnych.

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013 jest kontynuacją obowiązującego obecnie planu na lata 2004-2006.

### **1.4.2. NARODOWA STRATEGIA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ**

Cele polityki integracji społecznej w Polsce wynikają przede wszystkim z priorytetów określonych w przyjętej w czerwcu 2004 r. Narodowej Strategii Integracji Społecznej. Wynikają również z założeń w zakresie zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego, przyjętych w grudniu 2000 r. przez Radę Europejską w Nicei. Polska w pełni zaakceptowała ich zasadność, co zostało oficjalnie potwierdzone poprzez przyjęcie w grudniu 2003 r. Wspólnego Memorandum Polski i Unii Europejskiej o Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum).

Zarówno Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej, jak i Wspólne Memorandum są elementami realizacji Strategii Lizbońskiej, która została przyjęta przez piętnaście krajów członkowskich w marcu 2000 r. Polskie priorytety wpisują się także w podstawowe założenia Zrewidowanej Strategii Spójności Społecznej Rady Europy, której inauguracja odbyła się w lipcu 2004 r. w Warszawie. Jednym z tych założeń jest budowanie integracji i spójności społecznej w oparciu o prawa człowieka, a zwłaszcza te prawa, które zostały zawarte w Zrewidowanej Europejskiej Karcie Społecznej.

Priorytety Narodowej Strategii Integracji Społecznej stworzone zostały z perspektywą ich realizacji do 2010 r. Krajowy Plan Działania uwzględnia te priorytety, których realizacja jest szczególnie pilna. Wynikają one także z przedstawionej analizy sytuacji ekonomiczno-społecznej, ilustrującej podstawowe przyczyny ubóstwa i zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Priorytety zawarte w NSIS w zakresie realizacji **prawa do edukacji** są następujące:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym;
- poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim;
- upowszechnienie kształcenia na poziomie wyższym i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy;
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci;
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego.

W zakresie realizacji **prawa do zabezpieczenia socjalnego**:

- radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego, którego poziom jest obecnie nieakceptowany i wymaga podjęcia zdecydowanych działań;
- ograniczenie tendencji wzrostowych rozwarstwiania dochodowego, tak aby różnice te nie odbiegały od przeciętnego poziomu w krajach UE.

Bezrobocie jest jedną z form wykluczenia społecznego, silnie powiązaną z innymi jego przejawami, np. ubóstwem, w warunkach niskiej skuteczności systemu zabezpieczenia socjalnego dla osób bezrobotnych i ich rodzin. Dlatego też w Narodowej Strategii Integracji Społecznej cztery z dwudziestu priorytetów odnoszą się do sfery działań dotyczących realizacji **prawa do pracy**:

- ograniczenie bezrobocia długookresowego;
- zmniejszenie bezrobocia wśród młodzieży;

- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród niepełnosprawnych;
- zwiększanie liczby uczestników aktywnej polityki rynku pracy.

W zakresie realizacji **prawa do ochrony zdrowia**:

- wydłużenie przeciętnego trwania życia w sprawności;
- upowszechnienie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej, finansowanych ze środków publicznych;
- zwiększenie zakresu objęcia kobiet i dzieci programami zdrowia publicznego.

W zakresie realizacji **innych praw społecznych**:

- zwiększenie dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością;
- zapewnienie lepszego dostępu do pracowników socjalnych;
- rozwinięcie pomocy środowiskowej i zwiększenie liczby osób objętych jej usługami;
- zwiększenie zaangażowania obywateli w działalność społeczną;
- realizacja Narodowej Strategii Integracji Społecznej przez samorządy terytorialne;
- zwiększenie dostępu do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

### **1.4.3. KRAJOWY PLAN DZIAŁANIA NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ**

Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej to program poprawy dostępu do praw społecznych i zwiększania poziomu ich realizacji. Jest to również zasadniczy instrument osiągania integracji społecznej w europejskim modelu społecznym. Realizacja praw społecznych wymaga oczywiście poniesienia określonych kosztów, tak samo jak realizacja wszystkich innych kategorii praw człowieka zawartych w prawie międzynarodowym i krajowym. Należy więc zapewnić w sposób trwały zasoby finansowe, kadrowe, lokalowe, rzeczowe i inne instytucjom odpowiedzialnym za realizację tych praw.

Prawa społeczne powinny mieć obecnie priorytet w wydatkach publicznych. Ich realizacja znacznie się pogorszyła w ostatnich latach, tak więc zmniejsza się poziom integracji społecznej, a zwiększa się skala i zasięg procesów wykluczenia społecznego. W Krajowym Planie Działania na rzecz Integracji Społecznej za najważniejsze uznano:

- działania edukacyjne, socjalne i zdrowotne, zapobiegające wykluczeniu oraz wspierające grupy zagrożone;

- budowę systemu bezpieczeństwa socjalnego oraz przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu;
- realizację prawa do pracy dla każdego, w tym szczególnie dla grup defaworyzowanych na rynku pracy poprzez odpowiednią politykę makroekonomiczną i politykę zatrudnienia;
- rozwój systemu instytucjonalnego z jasnym podziałem odpowiedzialności instytucji rządowych i samorządowych, otwierającego przestrzeń dla aktywności obywatelskiej i upodmiotowienia osób korzystających z usług społecznych, świadczonych zarówno przez państwo, jak i przez organizacje pozarządowe.

Na poziomie operacyjnym ważne jest, aby polska polityka integracji społecznej realizowana była **we współpracy z szeroko rozumianymi partnerami społecznymi**. Szczególnie chodzi tu o związki zawodowe i związki pracodawców, organizacje pozarządowe, samorządy lokalne oraz odpowiednie charytatywne instytucje kościołów i związków wyznaniowych. Niezależnie od osiągniętego poziomu zamożności oraz stanu koniunktury gospodarczej, państwo nie jest w stanie zrealizować celów tej polityki bez partnerstwa z innymi instytucjami. W tym kontekście ustalono następujące priorytety na najbliższe dwa lata:

- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną, głównie poprzez zwiększenie ich uczestnictwa w działalności organizacji pozarządowych i innych formach pracy społecznej oraz samopomocy;
- wzrost liczby samorządów, które z pełną wrażliwością i zaangażowaniem podejmą się tworzenia lokalnych strategii przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, a następnie zrealizują ich założenia.

#### **1.4.4. STRATEGIA ROZWOJU POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO**

Ze względu na swój strategiczny charakter, dokument opracowywany na poziomie lokalnym powinien uwzględniać przesłanki zawarte w dokumentach strategicznych podmiotów, z którymi współpracuje. Jednym z tych podmiotów jest samorząd województwa podlaskiego.

Sejmik województwa podlaskiego uchwałą Nr XXXV/439/06 z dnia 30 stycznia 2006r. przyjął Wojewódzką Strategię Polityki Społecznej na lata 2006 - 2013. W długofalowym dokumencie sprecyzowane zostały priorytety działań w sferze polityki społecznej, podporządkowane misji, jaką jest **poprawa jakości życia mieszkańców**. Strategia Polityki Społecznej Województwa obejmuje obszary:

1. Rodzina.
2. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem
3. Usprawnienie systemu wsparcia społecznego.
4. Wsparcie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Pierwszym etapem prac zespołu w poszczególnych obszarach było sporządzenie analizy SWOT dla każdego z obszarów, gdzie dokonano konfrontacji wewnętrznych (słabych i mocnych stron) oraz zewnętrznych (szans i zagrożeń) uwarunkowań sfery polityki społecznej w województwie.

Następnym etapem było przeprowadzenie analizy problemów w poszczególnych obszarach oraz wybór tych, które można uznać za najważniejsze w sferze polityki społecznej województwa.

W dalszej kolejności określono działania strategiczne i cele, które z metodologicznego punktu widzenia winny spełniać trzy podstawowe warunki: mierzalności, osiągalności i realności.

Zasady te są niezwykle ważne z punktu widzenia monitoringu realizacji celów strategii.

Bazą opracowania strategii były dane statystyczne, zgromadzone i opracowane przez gminne i powiatowe jednostki pomocy społecznej, a także diagnoza z wykorzystaniem analiz statystycznych i taksonomicznych, elementów prognozy oraz materiały, badania i opracowania sporządzone przez Podlaski Urząd Wojewódzki, Wojewódzki Urząd Pracy, Główny Urząd Statystyczny oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

Ponad 150 osób uczestniczyło w społecznych konsultacjach w sprawie wstępnego projektu strategii. W konsultacjach tych wzięli udział: przedstawiciele samorządów powiatów, administracji rządowej, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, przedstawiciele powiatowych urzędów pracy oraz organizacje pozarządowe działające na rzecz pomocy społecznej.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego jest zgodna z założeniami polityki państwa w tym zakresie, a także jest spójna ze Strategią Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa.

Cel główny strategii: „Polityka społeczna sprawnym i skutecznym elementem systemu wsparcia społecznego mieszkańców Podlasia” sprzyja realizacji priorytetu „Rozwój

instytucji i urządzeń infrastruktury społecznej o zasięgu i znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym w dziedzinie zdrowia, opieki społecznej i kultury oraz podnoszenia w ten sposób rangi i pozycji ośrodków regionalnych województwa i jego integracji wewnętrznej” zawartego w strategii rozwoju województwa podlaskiego.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego posiada atut społecznego wysiłku wszystkich zainteresowanych niesieniem pomocy osobom i rodzinom, które takiego wsparcia potrzebują. Jej wdrożenie wspierane będzie przez wiele instytucji samorządowych i organizacji społecznych o dużym potencjale.

Osiągane efekty w dużym stopniu uzależnione będą od powszechnej akceptacji strategii przez samorządy terytorialne wszystkich szczebli i sojuszników działań pomocowych.

Przyjęcie Strategii Polityki Społecznej przez Sejmik Województwa Podlaskiego nie zamyka procesu doskonalenia i weryfikacji polityki społecznej w sferze pomocy społecznej. Doświadczenia zdobywane w trakcie realizacji celów i zadań strategii pozwolą na aktualizację jej założeń.

Samorząd Województwa Podlaskiego liczy na społeczną akceptację opracowanej Strategii Polityki Społecznej i współudział samorządów gmin i powiatów w osiąganiu jej celów.

## **CELE STRATEGICZNE OBSZARÓW**

### **RODZINA**

Rodzina jest podstawową komórką społeczną, dlatego strategia polityki społecznej poświęca jej wiele uwagi. Obszar „Rodzina” koncentruje się na wspieraniu i działaniu umożliwiającym prawidłowe funkcjonowanie instytucji rodziny. Działania zaplanowane w ramach tego obszaru mają na celu wzmocnienie spójności rodziny, pomoc w utrzymaniu naturalnych więzi w jej obrębie, a także doraźne materialne i pozamaterialne wsparcie.

Tak określony cel strategiczny obszaru „Rodzina” niesie za sobą realizację następujących celów operacyjnych:

### **STWORZENIE SPRAWNEGO I EFEKTYWNEGO SYSTEMU WSPIERANIA INSTYTUCJI RODZINY**

Działania istotne dla realizacji tego celu operacyjnego to:

- stworzenie systemu szkoleń dla służb współpracujących z rodziną,
- tworzenie powiatowej i gminnej infrastruktury socjalnej dostosowanej do zmieniających się potrzeb,
- ustalenie stabilnego i czytelnego sposobu finansowania poradnictwa rodzinnego.

## **WSPIERANIE RODZINY W WYPEŁNIANIU JEJ FUNKCJI, SZCZEGÓLNIE OPIEKUŃCZO -WYCHOWAWCZYCH ORAZ WYRÓWNYWANIA SZANS ROZWOJOWYCH DZIECI I MŁODZIEŻY**

Działania umożliwiające osiągnięcie ww. celu to:

- usprawnienie kontaktów i współpracy placówek opiekuńczo-wychowawczych z rodzicami naturalnymi,
- wypracowanie alternatywnych działań na rzecz pomocy rodzinie,
- inicjowanie i propagowanie rodzinnych form spędzania czasu wolnego.

## **PRZECIWDZIAŁANIE PATOLOGIOM SPOŁECZNYM WEWNĄTRZ RODZINY**

W celu zapobieżenia i przeciwdziałania rozwojowi patologii społecznych planuje się podjęcie działań polegających na:

- tworzeniu efektywnego programu pomocy dla osób uzależnionych, współuzależnionych i zagrożonych uzależnieniem przy współpracy instytucji, kościołowi organizacji pozarządowych
- współpracy instytucji, ośrodków edukacyjnych i mediów w celu promocji pozytywnych wzorców społecznych,
- tworzeniu lokalnych grup wsparcia opartych na samopomocy,
- opracowaniu i wdrażaniu lokalnych planów przeciwdziałania patologiom społecznym oraz monitorowaniu ich realizacji.

## **POLEPSZANIE WARUNKÓW MATERIALNO - BYTOWYCH RODZIN**

Realizację tego celu operacyjnego powinno stanowić wdrożenie działań, z których najistotniejsze to:

- rozwijanie i realizacja programów wsparcia finansowego dla uczących się dzieci i młodzieży z najuboższych rodzin,
- inicjowanie działań na rzecz pobudzania lokalnego rynku pracy,
- Inicjowanie działań pobudzających rodziny do samodzielnego wychodzenia z kryzysu materialnego poprzez wspieranie rodzinnych form przedsiębiorczości.

## **ZAPOBIEGANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU OSÓB I RODZIN ORAZ ICH INTEGRACJA ZE SPOŁECZEŃSTWEM**

Zjawiska sprzyjające wykluczeniu społecznemu to przede wszystkim: bezdomność osób i rodzin, pogłębiające się patologie społeczne, niska aktywność grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz pogłębiające się zjawisko alienacji, poczucia wyobcowania grup społecznych. W związku z tymi problemami wyodrębniony został obszar „Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem”. Wyeksponowanie tego obszaru ma na celu zapewnienie wsparcia



osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz zwiększenie szansy na powrót osób wykluczonych do życia w społeczeństwie.

Integracja zawodowa i społeczna osób wykluczonych społecznie stanowi jedno z największych wyzwań dla instytucji zajmujących się szeroko rozumianą polityką społeczną. Grupy wykluczone społecznie wymagają kompleksowego wsparcia, stworzenia warunków do integracji ze społeczeństwem i pomocy w przezwyciężeniu problemów, którymi są obarczone. Należy wypracować i realizować takie formy działań, które prowadzą do odzyskania przez nie poczucia własnej wartości, a także siły potrzebnej do pokonania barier fizycznych i psychologicznych, a następnie możliwości podniesienia kwalifikacji zawodowych i zdobycia doświadczenia zawodowego. Istotne znaczenie będzie tu miało zachęcenie środowisk lokalnych i pracodawców do podjęcia wspólnych działań na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i jego skutkom.

## **PROWADZENIE DZIAŁAŃ ZAPOBIEGAJĄCYCH ZJAWISKU UBÓSTWA I WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU**

Działania w tym zakresie będą polegały przede wszystkim na:

- przeciwdziałaniu patologiom społecznym (alkoholizm, narkomania, przemoc),
- wspieraniu poradnictwa specjalistycznego mającego na celu pomoc osobom i rodzinom w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych,
- promocji innowacyjnych programów mających na celu zapobieganiu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu,
- zwiększeniu dostępności kształcenia ustawicznego, szczególnie na terenach wiejskich,
- organizowaniu grup wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

## **WSPIERANIE DZIAŁAŃ NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I ZAWODOWEJ OSÓB I RODZIN WYKLUCZONYCH SPOŁECZNIE**

Wspieranie działań na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób i rodzin wykluczonych społecznie będzie obejmować:

- stworzenie sieci Centrów Integracji Społecznej i Klubów Integracji Społecznej mających na celu reintegrację zawodową i społeczną osób podlegających wykluczeniu społecznemu,
- wspieranie zatrudnienia socjalnego,
- wspieranie rozwoju infrastruktury rehabilitacyjnej, resocjalizacyjnej i reintegracyjnej
- wsparcie i przygotowanie pracodawców do zatrudniania osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- rozpowszechnianie informacji poprzez internet na temat możliwości uczestnictwa w programach skierowanych do osób z grup szczególnego ryzyka.

## **USPRAWNIENIE SYSTEMU WSPARCIA SPOŁECZNEGO**

Coraz większym problemem społecznym województwa staje się systematyczny wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym co oznacza zwiększenie zapotrzebowania na usługi opiekuńcze dla osób starszych. Problemem staje się również brak kompleksowego systemu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych organizowanego na poziomie lokalnym, który pozwalałby na podwyższenie aktywności oraz zatrudnienia tychże osób. Niezbędne jest także stworzenie korzystnych warunków umożliwiających doskonalenie zawodowe służb społecznych z terenu województwa.

W ramach tak zdefiniowanego celu strategicznego obszaru „Usprawnienie systemu wsparcia społecznego” przewiduje się realizację określonych celów operacyjnych:

### **OTOCZENIE OPIEKĄ I WSPIERANIE OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

Odbywać się to może poprzez:

- rozwój poradnictwa w zakresie opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi oraz poradnictwa psychologicznego dla osób starszych i niepełnosprawnych oraz ich opiekunów,
- zwiększenie dostępu do usług rehabilitacyjnych, zwłaszcza na terenach wiejskich,
- wspieranie domów pomocy społecznej w osiąganiu jak największej jakości usług,
- zwiększenie zakresu i dostępu do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych,
- wspieranie inicjatyw tworzenia specjalistycznych placówek szkoleniowo - rehabilitacyjnych,
- kształcenie wykwalifikowanej kadry do pracy z osobą starszą w jej naturalnym środowisku,
- włączenie wolontariuszy w niesienie pomocy osobom starszym i niepełnosprawnym,
- promowanie uczestnictwa w życiu społecznym osób starszych i niepełnosprawnych.

### **DOSKONALENIE ZAWODOWE SŁUŻB SPOŁECZNYCH Z TERENU WOJEWÓDZTWA**

Działania istotne dla realizacji tego celu operacyjnego to:

- rozpoznanie potrzeb szkoleniowych służb społecznych,
- utworzenie Publicznego Kolegium Pracowników Służb Społecznych w Białymstoku,
- uruchomienie specjalizacji – „pracownik socjalny”,
- promowanie kształcenia ustawicznego w sferze polityki społecznej,
- doskonalenie metod i technik pracy w instytucjach pomocy społecznej,
- bezpłatne organizowanie szkoleń dla wolontariuszy działających w sektorze socjalnym.

## **WSPARCIE ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO**

Coraz większą rolę w rozwiązywaniu istotnych problemów społecznych oraz zaspokajaniu potrzeb środowisk lokalnych i grup społecznych pełnią organizacje pozarządowe. Istniejący w województwie podlaskim sektor pozarządowy wymaga wsparcia finansowego i organizacyjnego, jak również podjęcia działań zwiększających aktywność tego sektora w niektórych sferach życia społecznego. Świadomość społeczeństwa niestety opiera się na wzorcu rywalizacji i konsumpcji, a aktywność obywatelska i społeczna nie jest wciąż doceniana. Popularyzacji wymaga również idea wolontariatu.

Dla obszaru „Wsparcie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego” przyjmuje się realizację następujących celów operacyjnych:

### **ROZWIĄZANIE WSPÓŁPRACY WOJEWÓDZTWA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI**

Działania istotne dla realizacji tego celu operacyjnego to:

- wsparcie administracji publicznej dla infrastrukturalnych działań organizacji pozarządowych,
- utworzenie sieci informacyjnej o organizacjach pozarządowych realizujących zadania w zakresie polityki społecznej,
- organizowanie szkoleń dla liderów organizacji pozarządowych i pracowników jednostek samorządowych dotyczących profesjonalizacji usług i wymiany poglądów na temat pomocy społecznej,
- przedstawianie efektów rozwiązań wdrażanych przez sektor pozarządowy samorządom,
- wzbogacanie form dialogu społecznego poprzez rady społeczne, forum dyskusyjne, itp.

### **PROMOWANIE AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ**

Działania wspomagające osiągnięcie tego celu operacyjnego to:

- rozbudzanie aktywności społecznej,
- promocja i wspieranie inicjatyw obywatelskich,
- rozwój wolontariatu.

## **CELE OPERACYJNE**

OBSZARY WOJEWÓDZKIEJ STRATEGII POLITYKI SPOŁECZNEJ

	Cele operacyjne	Realizatorzy	Grupa docelowa	Źródła finansowania
Obszar RODZINA	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Stworzenie sprawnego i efektywnego systemu wspierania instytucji rodziny.</li> <li>- Wspieranie rodziny w wypełnianiu jej funkcji, szczególnie opiekuńczo-wychowawczych oraz wyrównywania szans rozwojowych dzieci i młodzieży.</li> <li>- Przeciwdziałanie patologiom społecznym wewnątrz rodziny.</li> <li>- Polepszanie warunków materialno-bytowych rodzin.</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Samorząd województwa, samorządy gmin i powiatów oraz ich jednostki organizacyjne.</li> <li>2. Organizacje pozarządowe<sup>1</sup>.</li> <li>3. Placówki oświatowe i opiekuńczo-wychowawcze.</li> <li>4. Placówki leczenia odwykowego.</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Rodziny, w których występuje problem uzależnienia i/lub współuzależnienia od alkoholu/narkotyków.</li> <li>- Rodziny z osobą niepełnosprawną.</li> <li>- Rodziny, w których występuje problem przemocy.</li> <li>- Rodziny zagrożone lub dotknięte ubóstwem, bezdomnością, bezrobociem.</li> <li>- Rodzice niewydolni wychowawczo.</li> <li>- Dzieci i młodzież.</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Budżet własny samorządu województwa, samorządów gmin i powiatów.</li> <li>2. Budżet państwa – w tym fundusze celowe.</li> <li>3. Środki finansowe organizacji pozarządowych.</li> <li>4. Środki finansowe pochodzące z Unii Europejskiej.</li> </ol>
Obszar ZAPOBIEGANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZ-NEMU OSÓB I RODZIN ORAZ ICH INTEGRAC-JA ZE SPOŁECZE-ŃSTWEM	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Prowadzenie działań zapobiegających zjawisku ubóstwa i wykluczeniu społecznemu.</li> <li>- Wspieranie działań na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób i rodzin wykluczonych społecznie.</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Samorząd województwa, samorządy gmin i powiatów oraz ich jednostki organizacyjne.</li> <li>2. Organizacje pozarządowe.</li> <li>3. Pracodawcy, przedsiębiorcy.</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Osoby ubogie, bezdomne, uzależnione od środków psychoaktywnych, chore psychicznie, bezrobotne, zwalniane z zakładów karnych oraz posiadające status uchodźcy.</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Budżet własny samorządu województwa, samorządów gmin i powiatów.</li> <li>2. Budżet państwa – w tym fundusze celowe.</li> <li>3. Środki finansowe organizacji pozarządowych.</li> <li>4. Środki finansowe pochodzące z Unii Europejskiej.</li> </ol>

<sup>1</sup> Organizacje pozarządowe – pod tym pojęciem rozumie się organizacje pozarządowe, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych

Obszar USPRAW- NIENIE SYSTEMU WSPARCIA SPOŁECZ- NEGO	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Otoczenie opieką i wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych.</li> <li>- Doskonalenie zawodowe służb społecznych z terenu województwa.</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Samorząd województwa, samorządy gmin i powiatów oraz ich jednostki organizacyjne.</li> <li>2. Organizacje pozarządowe.</li> <li>3. Administracja rządowa.</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Osoby starsze, niepełnosprawne, przewlekle chore i osoby z zaburzeniami psychicznymi,</li> <li>- Pracownicy służb społecznych.</li> <li>- Wolontariusze.</li> <li>- Przedstawiciele organizacji pozarządowych sektora socjalnego.</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Budżet własny samorządu województwa, samorządów gmin i powiatów.</li> <li>2. Budżet państwa – w tym fundusze celowe.</li> <li>3. Środki finansowe pochodzące z Unii Europejskiej.</li> </ol>
Obszar WSPARCIE ROZWOJU SPOŁECZEŃ- STWA OBYWA- TELSKIEGO	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Rozwijanie współpracy województwa z organizacjami pozarządowymi.</li> <li>- Promowanie aktywności obywatelskiej.</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Samorząd województwa, samorządy gmin i powiatów.</li> <li>2. Organizacje pozarządowe.</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Przedstawiciele organizacji pozarządowych.</li> <li>- Wolontariusze.</li> <li>- Społeczność lokalna.</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Budżet własny samorządu województwa, samorządów gmin i powiatów.</li> <li>2. Środki finansowe organizacji pozarządowych.</li> <li>3. Środki finansowe pochodzące z Unii Europejskiej.</li> </ol>

## **1.4.5. STRATEGIA ROZWOJU POWIATU GRAJEWSKIEGO**

Motto strategii powiatu grajewskiego:

**Powiat grajewski przyjazny człowiekowi otwarty na przedsiębiorczość i współpracę**

### **MISJA ROZWOJU POWIATU GRAJEWSKIEGO – GENERALNY CEL KIERUNKOWY**

Powiat Grajewski sprawnie zarządzanym obszarem inicjowania przedsiębiorczości gospodarczej, unowocześniania rolnictwa oraz rozwoju: turystyki, infrastruktury społecznej, wielokierunkowej edukacji, współpracy między regionami oraz nowoczesnej infrastruktury technicznej – z aktywnym wykorzystaniem walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego.

### **WAŻNE CELE STRATEGICZNE ROZWOJU POWIATU GRAJEWSKIEGO:**

1. Powiat Grajewski obszarem rozwoju infrastruktury społecznej i wielokierunkowej edukacji, stosowanej do potrzeb i aspiracji mieszkańców.
2. Powiat Grajewski obszarem rozwoju infrastruktury technicznej oraz podniesienia jej funkcjonalności i korzyści dla mieszkańców powiatu.

### **CELE OPERACYJNE MIĘDZY INNYMI TO:**

#### **Cel A**

1. Przeciwdziałanie bezrobociu – przeciwdziałanie bezrobociu jako główny cel polityki społeczno-gospodarczej. Działania dla utrzymania dotychczasowych miejsc pracy z rozszerzeniem programów specjalnych i aktywnych form zwalczania bezrobocia szczególnie wśród młodzieży.
2. Tworzenie miejsc pracy na wsi – tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem i rozwój przedsiębiorczości na wsi. Wielofunkcyjny rozwój wsi ze szczególnym uwzględnieniem usług, rzemiosła, agroturystyki.

#### **Cel B**

1. Ochrona zdrowia w lecznictwie zamkniętym.
2. Sprawnie funkcjonujące lecznictwo otwarte.
3. Dom pomocy społecznej – zwiększenie bazy lokalowej domów opieki społecznej ze skróceniem okresów oczekiwania, rozwój dziennych domów opieki.
4. Pomoc społeczna w miejscu zamieszkania.
5. Rozwój mieszkalnictwa w miastach.
6. Wdrożenie reformy oświaty.

7. Dostosowanie kierunków i systemów kształcenia młodzieży do potrzeb rynku pracy.
8. Rozwój szkolnictwa średniego i wyższego.
9. Promocja młodzieży szczególnie uzdolnionej.
10. Oświata dorosłych.
11. Rozwój usług publicznych.

#### **ZADANIA REALIZACYJNE:**

1. Pobudzenie aktywności osób bezrobotnych na lokalnym rynku pracy
2. Pozyskanie środków na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu.
3. Podniesienie kwalifikacji osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy.
4. Nawiązanie ścisłej współpracy z instytucjami działającymi jako inkubatory przedsiębiorczości.
5. Utworzenie nowych miejsc pracy w sektorze produkcji, handlu i usług.
6. Okresowe zatrudnienie osób bezrobotnych
7. Zmniejszenie ilości zjawisk narkomanii i alkoholizmu, palenia tytoniu oraz innych zjawisk i zachowań negatywnych wśród młodzieży.
8. Powiększenie bazy wspierającej rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą.
9. Stworzenie możliwości integracji osób niepełnosprawnych ze środowiskiem
10. Zapewnienie całodobowej opieki osobom starszym przewlekle chorym.
11. Stworzenie możliwości pomocy dla ofiar przemocy w rodzinie.
12. Uaktywnienie rodziców biologicznych mające na celu stworzenie możliwości powrotu do nich dzieci przebywających w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.
13. Ograniczenie liczby skierowań dzieci do placówek opiekuńczo-wychowawczych

## 2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

*Część diagnostyczna zawiera diagnozę problemów społecznych gminy. Diagnoza została oparta na badaniu źródeł zastanych oraz analizie skonstruowanych specjalnie do tego celu ankiet.*

### 2.1. CHARAKTERYSTYKA GMINY



Rajgród – widok na Górę Zamkową i osiedle „Rontgart”

Miasto i gmina Rajgród położona jest w północno-wschodniej Polsce, na granicy dwóch jednostek fizyczno-geograficznych: Pojezierza Elckiego i Kotliny Biebrzańskiej, położona jest na terenie „Zielonych Płuc Polski” i w części na terenie Biebrzańskiego Parku



Narodowego. Położona na obszarze o stosunkowo mało zniszczonym środowisku wyróżniającym się szczególnymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi.

W układzie administracyjnym kraju leży w północno-zachodniej części województwa podlaskiego, we wschodniej części powiatu grajewskiego. Graniczy z gminami województwa podlaskiego: Grajewo, Goniadz, Bargłów Kościelny i województwa warmińsko-mazurskiego: Kalinowo i Prostki.

Miejscowości należące do Gminy Rajgród:

LP	MIEJSCOWOŚĆ
1	BEŁDA
2	BIEBRZA
3	BUKOWO
4	CISZEWO
5	CZARNAWIEŚ
6	DANOWO
7	GRZEDY
8	KARCZEWO
9	KARWOWO
10	KOŁAKI
11	KOSIŁY
12	KOSÓWKA
13	KOZŁÓWKA
14	KULIGI
15	ŁAZARZE
16	MIECZE
17	ORZECÓWKA
18	PIENCZYKOWO
19	PIENCZYKÓWEK
20	PIKŁY
21	PRZESTRZELE
22	<b>Rajgród</b>
23	RYBCZYŻNA
24	RYDZEWO
25	SKRODZKIE
26	SOŁKI
27	STOCZEK
28	TAMA
29	TURCZYN
30	WOJDY
31	WOŻNAWIEŚ
32	WÓŁKA MAŁA
33	WÓŁKA PIOTROWSKA

## HISTORIA

Pierwsze ślady osadnictwa odnalezione na ziemiach rajgrodzkich pochodzą sprzed 7 tysięcy lat. Na przełomie II - I w p.n.e. na tych terenach mieszkali plemiona wywodzące się z ludów bałtyjskich plemion staropruskich, z których wytworzyły się w ciągu kilku następnych wieków nacje Prusów, Jaćwingów, Łotyszy i Litwinów. Na ziemiach rajgrodzkich istnienie jaćwieskie datuje się od II w. Na wyspie, gdzie wznosiło się wzgórze, Jaćwingowie założyli warowny gród, który jako Raj był główną siedzibą Zlińców. W latach 1278-1283 doszło do ostatecznego pogromu Jaćwingów przez Krzyżaków. Już po rozgromieniu Jaćwingów przyjęła się nazwa Rajgród. Następnie ziemie te dostały się pod panowanie litewskie, lecz również masowo napływali tu osadnicy mazowieccy. Jaćwingowie nie znali pisma, nie zostawili po sobie dokumentów, jedynie kurhany, nazwy rzek, jezior oraz grodziska.

Zaczątkami kolonizacji puszczy pojaćwieskich były małe osady osaczników kierowane przez urzędników książąt litewskich. Puszcze od południowego-zachodu kolonizowali Mazurzy, od północnego-wschodu Litwini, od południa Rusini i Podlasianie.

Osadnictwo puszczy pojaćwieskich trwało trzy wieki. Żywiołem osiedleńczym byli głównie Polacy i Litwini, ale nie zabrakło Żydów, Niemców, Rosjan, Tatarów. Puszcza Augustowska i bagna nadbiebrzańskie stworzyły naturalną przegrodę dla żywiołu osadniczego mazowieckiego i ruskiego.

W połowie XV wieku Rajgród otrzymał prawa miejskie. Ponownie nadała je Anna Kiszczyna w 1568 roku. Określono wówczas herb Rajgrodu: cztery czarne kowalskie ćwieki na złotym polu i napis **SIGILLUM CIVITATIS RAJGRODEM**.

### Układ osadniczy gminy Rajgród

Niezmiernie bogate osadnictwo na terenie gminy Rajgród istniało już u schyłku plejstocenu. Jeszcze bogatsze ślady sieci osadniczej zachowały się z okresu mezolitu (kultura janisławicka i niemeńska). Od okresu wpływów rzymskich, poprzez okres wędrowek ludów aż po wczesne średniowiecze rozwijało się tu osadnictwo bałtyjskie, zwłaszcza w okolicach wsi Barszcze, Dręstwo, Rybczyzna i w samym Rajgrodzie, gdzie znajduje się jedno z najbardziej interesujących grodzisk jaćwieskich – gród Raj, zniszczony około 1248/49 r.

Po zniszczeniu państwa jaćwieskiego ziemie te przez ponad 100 lat były nie zasiedlone, stanowiły przedmiot sporu pomiędzy Państwem Krzyżackim, Litwą i Mazowszem. Ostatecznie włączono je do Księstwa Litewskiego, granica pomiędzy Mazowszem a Litwą biegła rzeką Ełk.

W XVI w. dobra goniądzko-rajgrodzkie stanowiły własność Radziwiłłów (1509 r.), w 1571 r. przekazane zostały królowi Zygmuntowi Augustowi, ale jeszcze w 1569 r., wraz z całym województwem podlaskim, włączono je do Korony. Po trzecim rozbiorze znalazły się w

granicach Prus Nowowschodnich. Od 1815 r. wchodziły w skład Królestwa Kongresowego, po 1866 - guberni łomżyńskiej.

Początki istniejącego do dziś systemu osadniczego gminy Rajgród sięgają XV w. Jednak zasadniczy zrąb struktury osadniczej ukształtowany został w XVI w. i uzupełniony w XVIII-XIX w. Najstarszym ośrodkiem jest Rajgród, gdzie już w połowie XIV wieku podjęto próbę budowy zamku na miejscu dawnego grodu jaćwieskiego. W 1 połowie XV w. funkcjonował tu starościński dwór obronny, w pobliżu którego powstały pierwsze osady - przysiółki (pierwsza wzmianka w 1429 roku).

Pace i Ostejki - przysiółki rajgrodzkie

Woźna Wieś i Czarny Las - wsie starostwa rajgrodzkiego

Pieńczykowo i Ciszewo - wsie drobnoszlacheckie

W 2 połowie XV w., obok istniejących dróg wodnych, wykształcił się lądowy szlak handlowy z Mazowsza do Prus i na Litwę (Grodno) i funkcjonujący jako główna droga do pocz. XX w., kiedy to wytyczono nowy przebieg traktu zwanego wówczas petersburskim. Większość wsi założonych w 1 połowie XVI w., lokowano wzdłuż nowej drogi lądowej - Kosówka, Rydzewo (?), Bukowo, Kołaki, Karwowo, Chmiele (?). Były to wsie drobnoszlacheckie nadawane szlachcie sprowadzanej z Mazowsza lub urzędnikom dworu Radziwiłłów (Wojdy). Ok. połowy XVI w. założono wsie Miecze, Danowo, Wólka Piotrowska, Turczyn, Łazarze, Kosyły.

Rajgród, prawdopodobnie już pod koniec XV w., był osadą o charakterze miejskim, posiadał własny przywilej lokacyjny zwany prawem rajgrodzkim, który został potwierdzony nowym przywilejem nadanym w 1568 r. - prawem miejskim magdeburskim.

W 2 połowie XVIII i na początku XIX w. powstały i rozwinęły się wsie: Bełda, Sołki, Pikły, Kozłówka, Wólka Mała Danowska, Sikora (ponownie osadzona), Rybczyzna i Budy, Szelągowo, Opartowo, Podliszewo. Ożywieniu procesów osadniczych towarzyszył rozwój sieci dróg (poszerzenie i prostowanie starych traktów i wytyczanie nowych, między innymi najważniejszego nowego traktu petersburskiego ok. 1829 r.). Po reformie uwłaszczeniowej powstały: folwark Rozalin, Kudłaczewo, Przejma (rozwinęta z istniejącej w 1 połowie XIX w. osady leśnej), Koszary, Stoczek, Tama, Zabród, Okoniówek (strażnica graniczna).

Znaczna część wsi założonych w XV-XVI w., zamieszkała była przez drobną szlachtę (wsie te wyzwoliły się w 1571 r.), pozostałe to wsie chłopskie należące do dóbr rajgrodzkich lub do szlachty. Po rozpadzie państwa goniądzko-rajgrodzkiego nie wykształciła się tu wielka własność ziemska. Do najstarszych i największych włości należały Wojdy (początkowo w dobrach rajgrodzkich), Pieńczykowo i Ciszewo (XV w.), dobra Rydzewo (XVII-XIX w.).

Po konfiskacie własności kościelnej i połączeniu jej z dawnymi królewszczynami przeprowadzonej przez rząd pruski w 1796 r. utworzono tzw. dobra rządowe, których znaczną część sprzedano osobom prywatnym (Miecze). Towarzyszyło temu zjawisko koncentracji ziem w rozdrobnionych wsiach drobnoszlacheckich i powstanie nowych większych folwarków (Łazarze).

Po 1945 r. zostały one przejęte i rozparcelowane, choć niektóre rozparcelowano jeszcze w okresie międzywojennym (Miecze, Ciszewo). Wpłynęło to niekorzystnie na stan zachowania dworsko-ogrodowych założeń przestrzennych i zmieniło krajobraz wielu wsi, których integralnym elementem był zespół dworsko-ogrodowy lub folwark (Rydzewo, Wojsławy, Ciszewo).

## **ZABYTKI**

Gmina Rajgród, położona w strefie naturalnego krajobrazu chronionego o zintegrowanych wysokich wartościach krajobrazowych i kulturowych jest jednym z najciekawszych i z najatrakcyjniejszych obszarów województwa podlaskiego przyciągających z roku na rok coraz większe rzesze zwiedzających.

Na terenie gminy Rajgród znajduje się wiele obiektów i terenów o wartościach kulturowych:

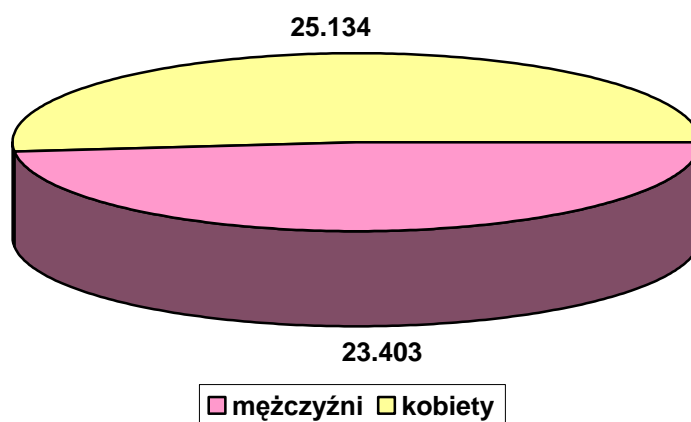
- Kościół Parafialny p.w. NMP (1913r)
- Cmentarz Rzymsko-Katolicki (kaplica mur. ok. 1820r.)
- Mogiła z okresu powstania styczniowego (ul. Warszawska)
- Kapliczka, ul. Warszawska, drewniana 2 ćw. XIX w.
- Dworek Rydzewskich, ul. Rajgrodzik 8 mur. XX w.
- Grodzisko zwane „Górą Zamkową”, XI-XII w.



## 2.2. DEMOGRAFIA

Poniżej prezentujemy sytuację demograficzną Gminy Rajgród wg danych z dnia 31.12.2002 r.

Ludność Gminy Rajgród według płci – 2002r.

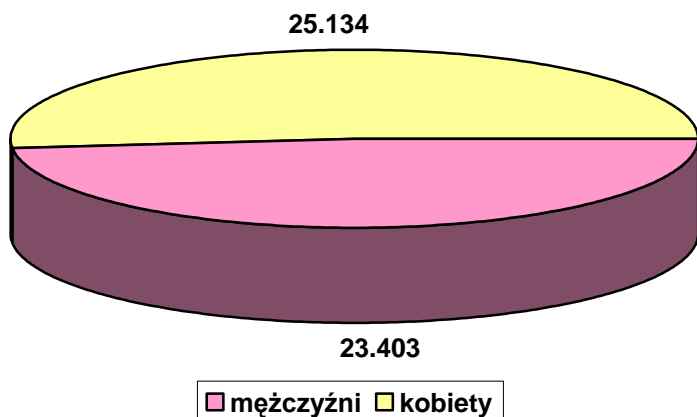


Dane: Narodowy Spis Powszechny z 2002 r.

Gminę Rajgród w 2002 roku zamieszkiwało 5679 osób, w tym 2853 mężczyzn i 2826 kobiet.

Poniżej prezentujemy sytuację demograficzną Miasta Rajgród wg danych z dnia 31.12.2002 r.

**Ludność Miasta Rajgród według płci – 2002r.**

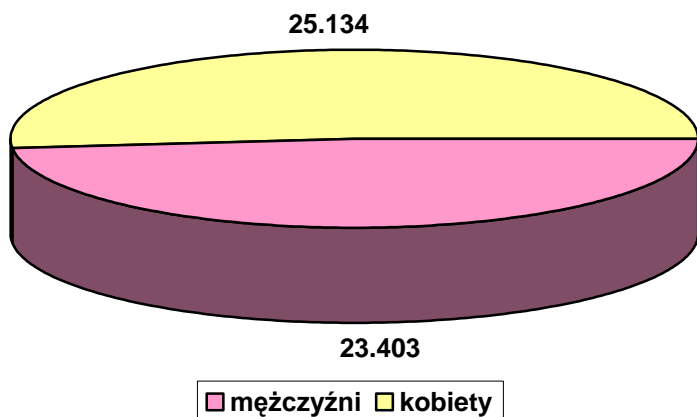


Dane: Narodowy Spis Powszechny z 2002 r.

Miasto Rajgród w 2002 roku zamieszkiwało 1714 osób, w tym 847 mężczyzn i 867 kobiet.

Poniżej prezentujemy sytuację demograficzną Gminy Rajgród wg danych z dnia 31.12.2005 r.

**Ludność Gminy Rajgród według płci – 2005r**

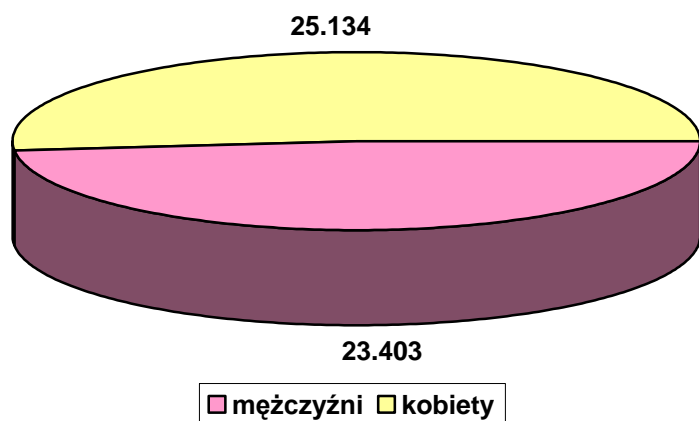


Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

Gminę Rajgród w 2005 roku zamieszkiwało 5969 osób, w tym 3011 mężczyzn i 2958 kobiet.

Poniżej prezentujemy sytuację demograficzną Miasta Rajgród wg danych z dnia 31.12.2005 r.

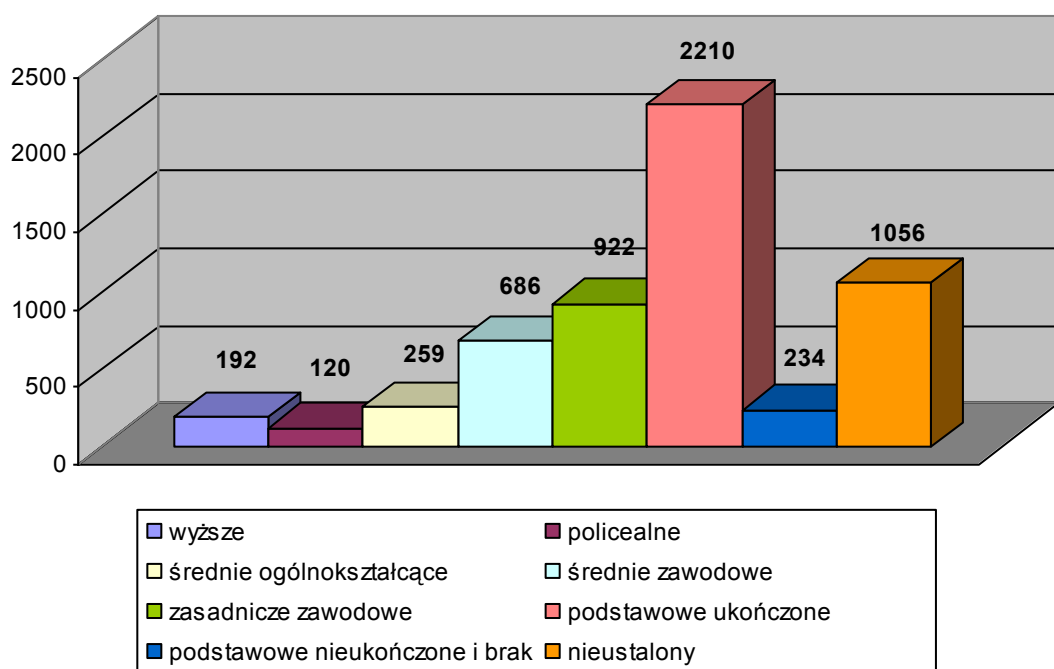
**Ludność Miasta Rajgród według płci – 2005r.**



Dane: Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

Miasto Rajgród w 2005 roku zamieszkiwało 1799 osób, w tym 893 mężczyzn i 906 kobiet.

#### Ludność Gminy Rajgród w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia

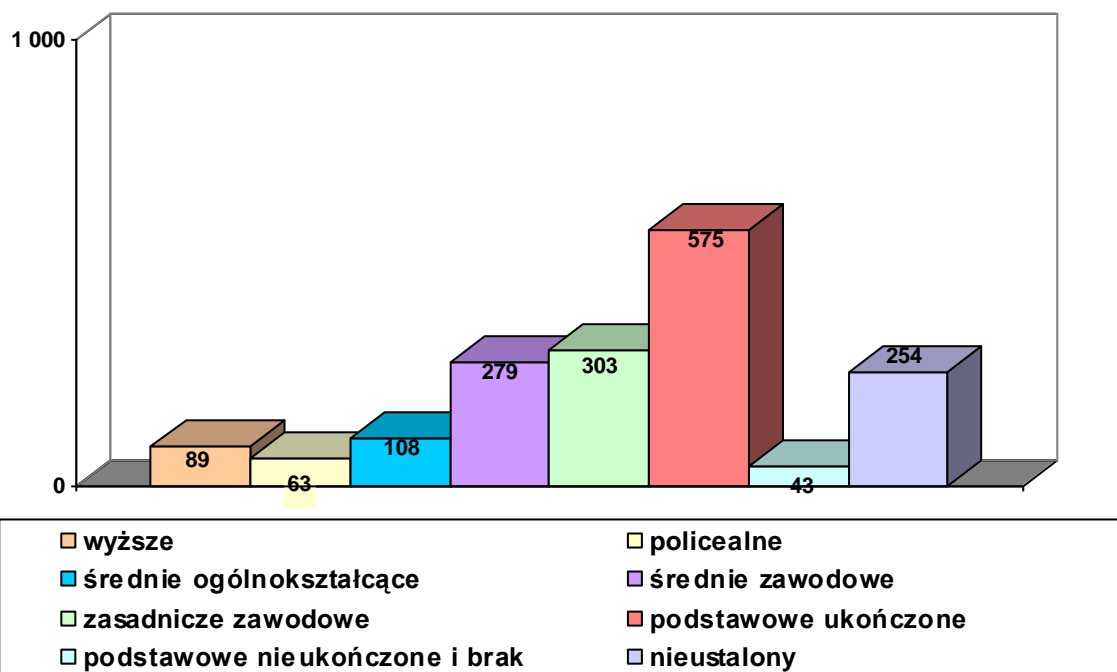


Dane: Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Struktura społeczna według poziomu wykształcenia w Gminie Rajgród przedstawia się następująco. Największą grupę wśród ludności w wieku 13 lat i więcej stanowią osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym – 39%. Następną co do liczebności grupą są osoby z wykształceniem nieustalonym – 19%. Podobnie kształtują się dane dotyczące osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym — w gminie jest ich 16%. Kolejne grupy tworzą mieszkańcy z wykształceniem średnim zawodowym – 12% oraz średnim ogólnokształcącym

– 5%. Najmniej liczną grupą są osoby z wykształceniem podstawowym nieukończonym i brakiem wykształcenia – 4% , wyższym - 3% i policealnym – 2 %.

#### Ludność Miasta Rajgród w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia

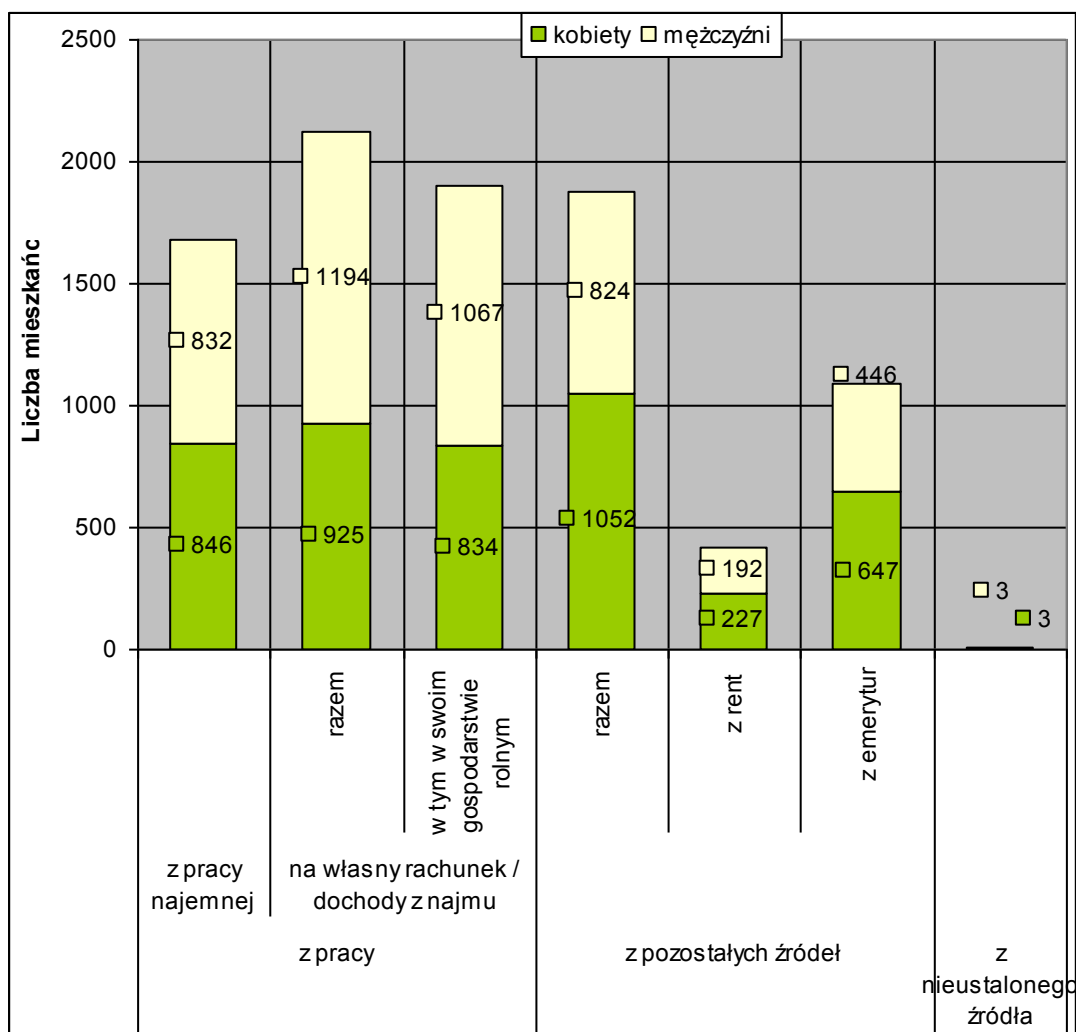


Dane: Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Jeśli chodzi o strukturę według poziomu wykształcenia, to w Mieście Rajgród największą grupę wśród ludności w wieku 13 lat i więcej stanowią osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym – 33%. Następną co do liczebności grupą są osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 18%. Podobnie kształtują się dane dotyczące osób z wykształceniem średnim zawodowym - w gminie jest ich 16%. Kolejne grupy tworzą mieszkańcy z wykształceniem średnim zawodowym – 12% oraz nieustalonym – 15%. Najmniej liczną grupą są osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym – 6 %, wyższym – 5% , policealnym - 4% , podstawowym nieukończonym i brakiem wykształcenia – 3 %.

#### Ludność Gminy Rajgród według głównego źródła utrzymania





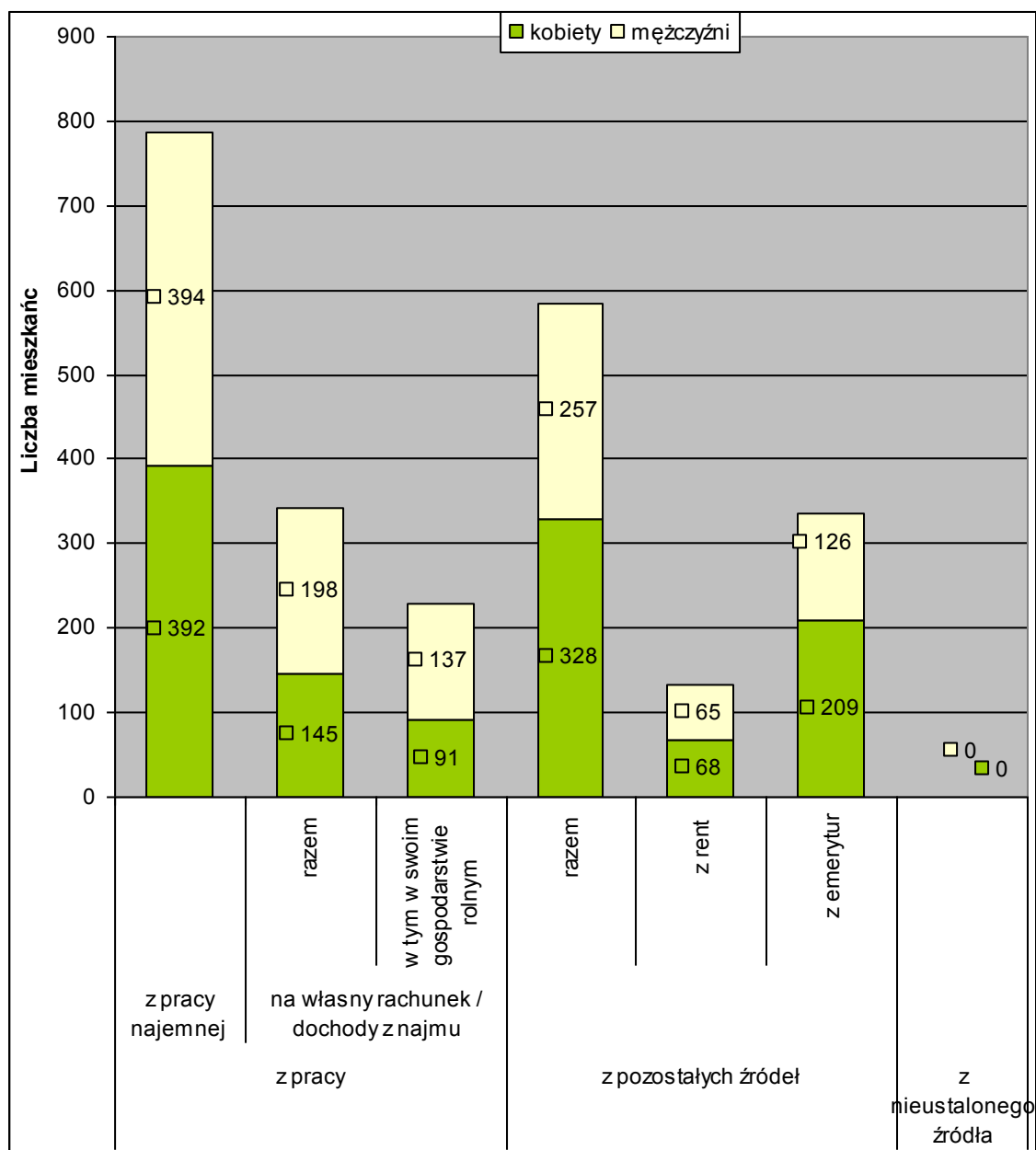
Dane: Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. spośród 5679 mieszkańców gminy 3797 osób (czyli 66,9%) utrzymywało się z pracy; w tym 1678 osób (44,2%) z pracy najemnej, 2119 osób (55,8%) z pracy na własny rachunek lub z dochodów z najmu [ z czego 89,7% mieszkańców ( tj. 1901 osób) stanowili mieszkańcy utrzymujący się z pracy w swoim gospodarstwie rolnym].

Natomiast z pozostałych nie zarobkowych źródeł utrzymywało się 1876 osób (33,0%), w tym ze świadczeń emerytalnych utrzymywało się 1093 mieszkańców gminy (58,3%), ze świadczeń rentowych 419 mieszkańców (22,3%),.

Nie ustalono źródła utrzymania dla 6 osób (0,1%).

#### Ludność Miasta Rajgród według głównego źródła utrzymania

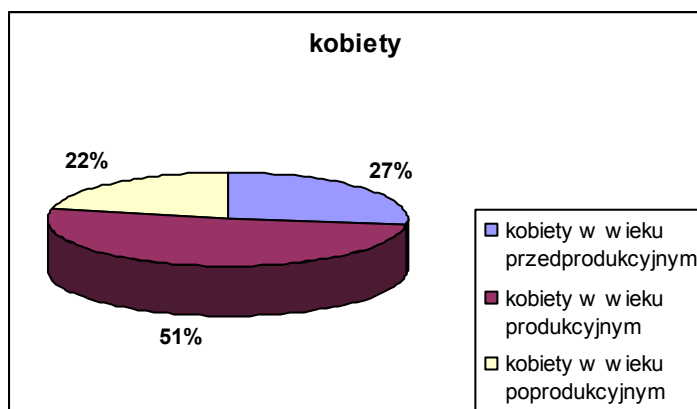
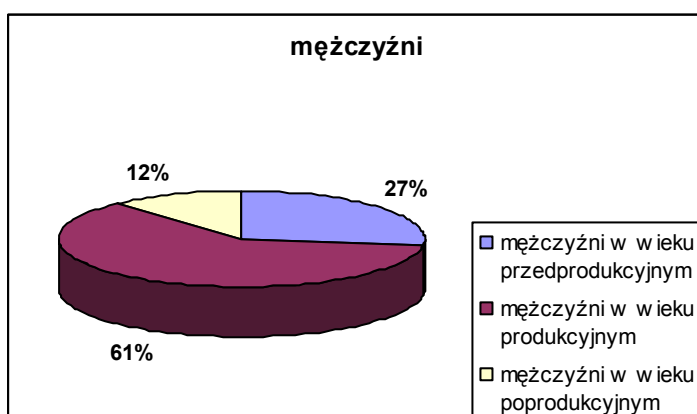
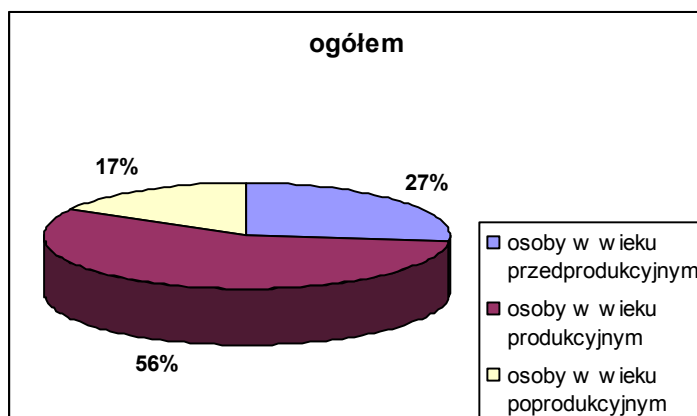


Dane: Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

W 2002 r. spośród 1714 mieszkańców miasta 1129 osób (tj. 65,9%) utrzymywało się z pracy; w tym 786 osób (69,6%) z pracy najemnej, 343 osoby (30,4%) z pracy na własny rachunek lub z dochodów z najmu [ z czego 66,5% mieszkańców ( tj. 228 osób) stanowili mieszkańcy utrzymujący się z pracy w swoim gospodarstwie rolnym].

Natomiast z pozostałych nie zarobkowych źródeł utrzymywało się 585 osób (34,1%), w tym ze świadczeń emerytalnych utrzymywało się 335 mieszkańców miasta (57,3%), ze świadczeń rentowych 133 mieszkańców (22,7%),.

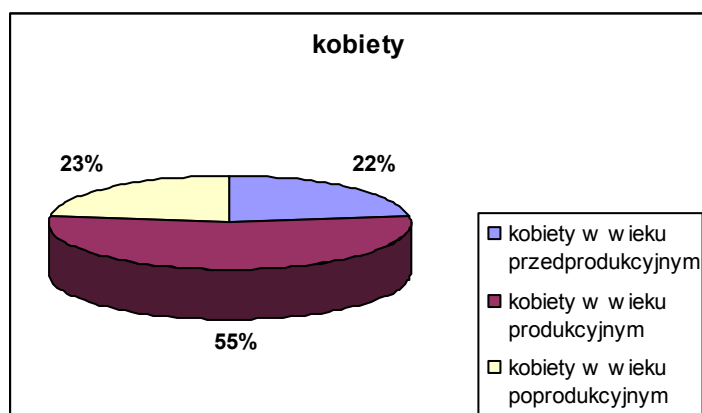
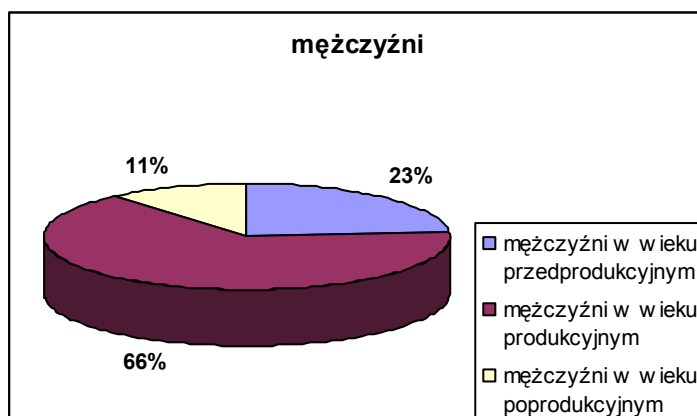
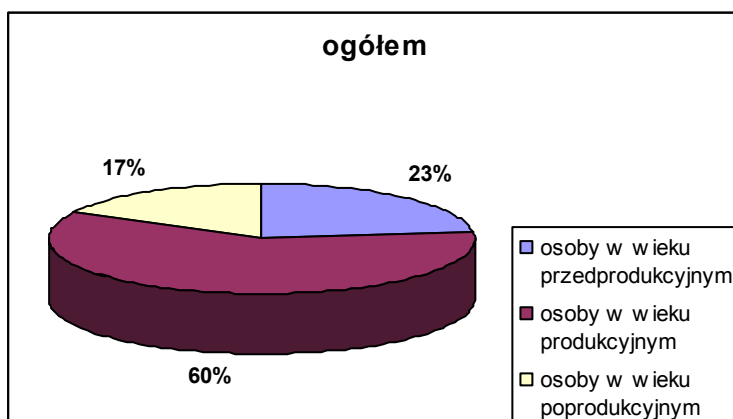
**Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Rajgród w 2002 r.**



Dane: Narodowy Spis Powszechny 2002 r

W 2002 r. teren gminy Rajgród zamieszkiwały 5679 osób, z czego 27% to dzieci i młodzież, 56% ludności osiągnęło wiek produkcyjny, a 17% wiek poprodukcyjny. Strukturę wiekową mieszkańców charakteryzuje wyższy procent osób w wieku przedprodukcyjnym i niższy procent osób w wieku poprodukcyjnym.

**Struktura wiekowa mieszkańców Miasta Rajgród w 2002 r.**

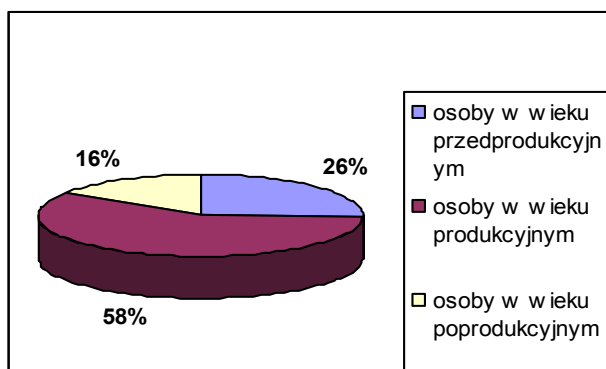


Dane: Narodowy Spis Powszechny 2002 r

W 2002 r. teren miasta Rajgród zamieszkiwało 1714 osób, z czego 23% to dzieci i młodzież, 60% ludności osiągnęło wiek produkcyjny, a 17% wiek poprodukcyjny. Strukturę

wiekową mieszkańców miasta charakteryzuje wyższy procent osób w wieku przedprodukcyjnym i niższy procent osób w wieku poprodukcyjnym.

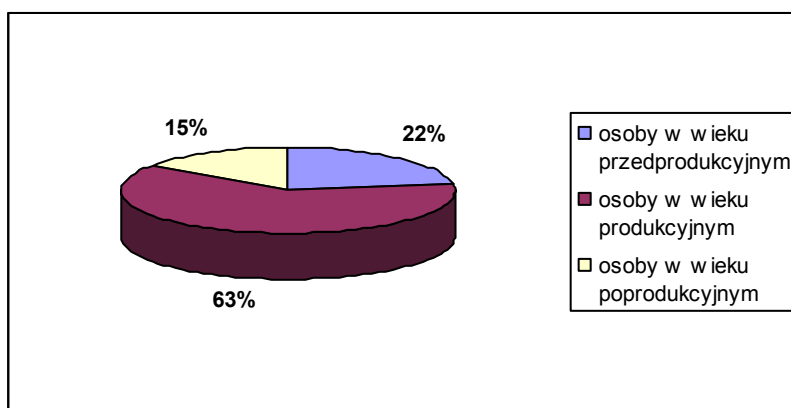
#### Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Rajgród w 2005 r.



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

W 2005 r. teren gminy Rajgród zamieszkiwało 5969 osoby, z czego 26% to dzieci i młodzież, 58% ludności osiągnęło wiek produkcyjny, a 16% wiek poprodukcyjny. Strukturę wiekową mieszkańców charakteryzuje wyższy procent osób w wieku przedprodukcyjnym i niższy procent osób w wieku poprodukcyjnym.

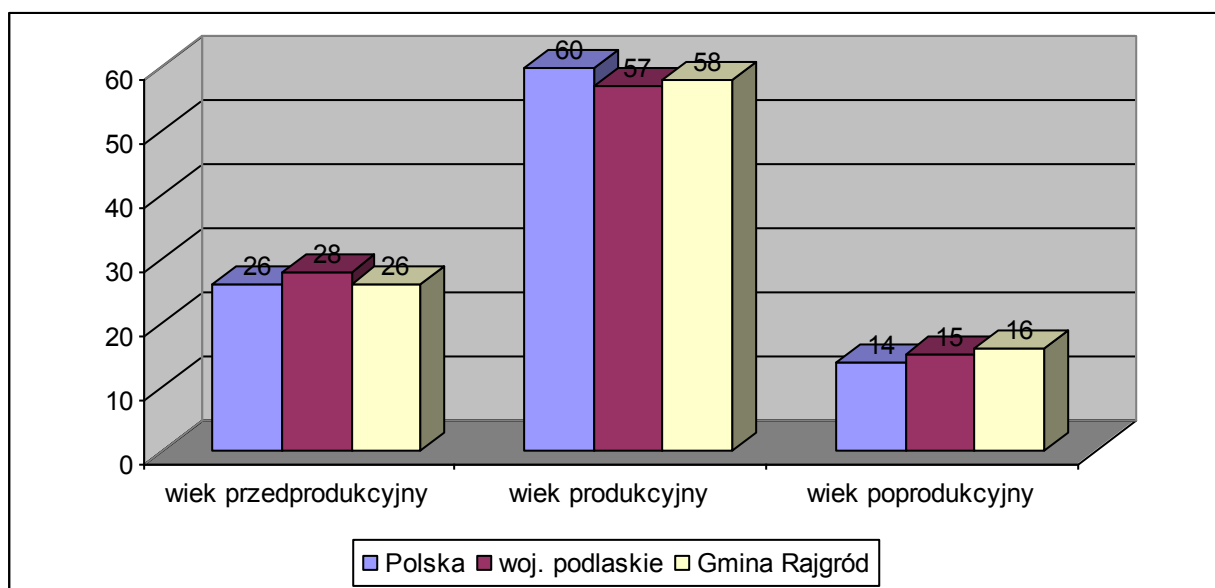
#### Struktura wiekowa mieszkańców Miasta Rajgród w 2005 r.



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

W 2005 r. teren miasta Rajgród zamieszkiwały 1799 osoby, z czego 22% to dzieci i młodzież, 63% ludności osiągnęło wiek produkcyjny, a 15% wiek poprodukcyjny. Strukturę wiekową mieszkańców charakteryzuje wyższy procent osób w wieku przedprodukcyjnym i niższy procent osób w wieku poprodukcyjnym.

**Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Rajgród w 2005 roku w porównaniu z województwem i krajem ( w procentach)**



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

Analizując strukturę wiekową mieszkańców gminy Rajgród należy stwierdzić, że jest ona porównywalna zarówno ze strukturą województwa podlaskiego, jak i strukturą demograficzną całej Polski. Z danych procentowych wynika, iż struktura wiekowa mieszkańców gminy jak na razie jest korzystna, co przejawia się w większej liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu z osobami w wieku poprodukcyjnym. Jednak należy zaznaczyć, że wartości powyższe nie są trwałe i ulegają zmianom: zwiększeniu ulega liczba osób w wieku poprodukcyjnym.

## 2.3 PROBLEMY SPOŁECZNE W PERSPEKTYWIE OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości (art. 2. 1). Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb oraz umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 3. 1).

Ustawa o pomocy społecznej określa, że udziela się pomocy osobom i rodzinom w szczególności z powodu: 1) ubóstwa; 2) sieroctwa; 3) bezdomności; 4) bezrobocia; 5) niepełnosprawności; 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby; 7) przemocy w rodzinie; 8) potrzeby

ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; 9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; 10) braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze; 11) trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy; 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; 13) alkoholizmu lub narkomanii; 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej; 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Całością spraw dotyczących funkcjonowania pomocy społecznej i rozwiązywania problemów społecznych na terenie Gminy Rajgród zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej. Do zadań Ośrodka należy m.in.:

- analiza i ocena zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej,
- przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą o pomocy społecznej i innymi ustawami świadczeń,
- pobudzanie aktywności w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin,
- praca socjalna jako działalność zawodowa skierowana na pomoc osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie oraz na tworzeniu warunków sprzyjających temu celowi.

Jako jednostka organizacyjna Gminy Rajgród Ośrodek Pomocy Społecznej wykonuje zadania z zakresu pomocy społecznej wynikające z ustawy o pomocy społecznej realizowane przez gminę. Realizuje również zadania wynikające z innych ustaw i z rządowych programów mających na celu ochronę poziomu życia osób i rodzin. Poszczególne zadania wykonują wyodrębnione w strukturze Ośrodka Pomocy Społecznej następujące komórki organizacyjne:

## • **Pomoc Środowiskowa**

Realizuje przede wszystkim zadania własne gminy i zadania zlecone gminie wynikające z ustawy o pomocy społecznej polegające na rozeznawaniu potrzeb i przyznawaniu różnorodnych świadczeń z pomocy społecznej. Są to:

1. Świadczenia pieniężne:
  - zasiłek stały,
  - zasiłek okresowy,
  - zasiłek celowy i specjalny celowy,
  - zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
  - zasiłek celowy na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom nie mającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia,
  - zasiłek celowy na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową bądź ekologiczną,
2. Świadczenia niepieniężne:
  - praca socjalna,
  - bilet kredytowany,



- opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny,
- pomoc rzeczowa (opał, paczki żywnościowe),
- sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym,
- schronienie,
- posiłek,
- niezbędne ubranie,
- usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- dożywianie dzieci, kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu.
- udzielanie rodzinom mającym trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dzieciom z tych rodzin pomocy w formie specjalistycznego poradnictwa,

#### • Świadczenia Rodzinne

Realizuje zadania zlecone z zakresu administracji rządowej wynikające z ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych i ustalonych do niej przepisów wykonawczych. Do zadań tych należy:

##### 1. Przyznawanie i wypłacanie uprawnionym ustawowo osobom świadczeń rodzinnych takich jak:

- zasiłek rodzinny,
- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,
- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych,
- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka
- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka,
- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka,
- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego,
- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej,
- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania (zamieszkanie, dojazd).

##### 2. Przyznawanie i wypłacanie uprawnionym ustawowo osobom świadczeń opiekuńczych, takich jak:

- zasiłek pielęgnacyjny,
- świadczenie pielęgnacyjne.

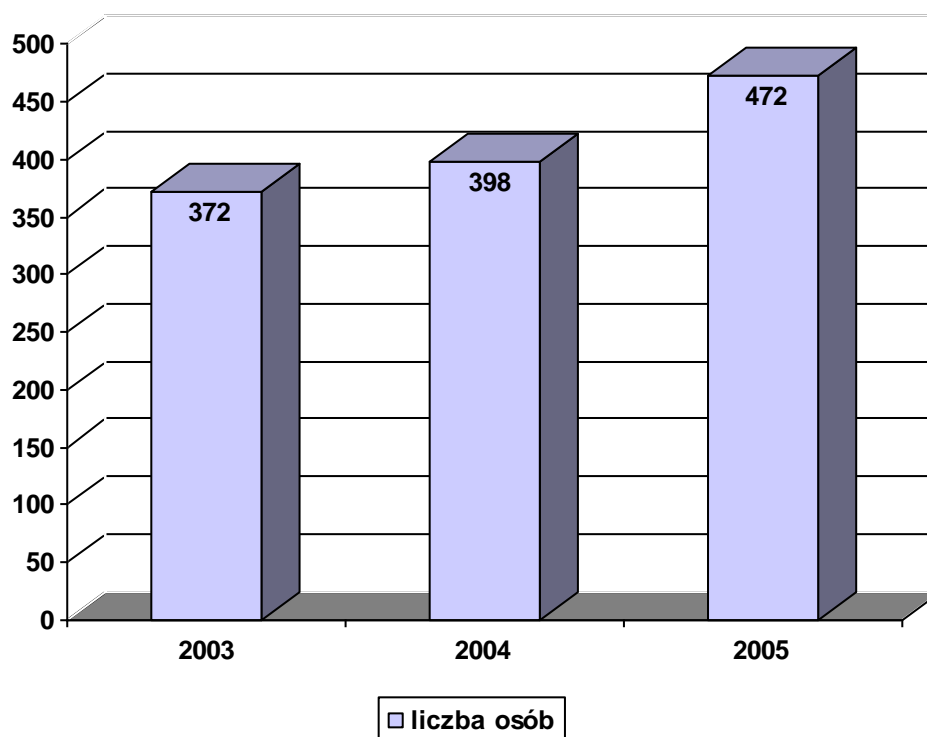
Wykonuje ponadto zadania określone w ustawie z dnia 22 kwietnia 2005 roku o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej, a mianowicie:

1. Prowadzenie postępowań wobec osób zobowiązanych do świadczenia alimentacyjnego na podstawie tytułu wykonawczego, w przypadku bezskutecznej egzekucji prowadzonej przez komornika sądowego.
2. Przyznawanie zaliczek alimentacyjnych dla osób samotnie wychowujących dzieci, uprawnionych do świadczenia alimentacyjnego na podstawie tytułu wykonawczego,

którego egzekucja jest bezskuteczna.

W gminie Rajgród liczba osób objętych pomocą na przestrzeni lat 2003-2005 ulegała wahaniom.

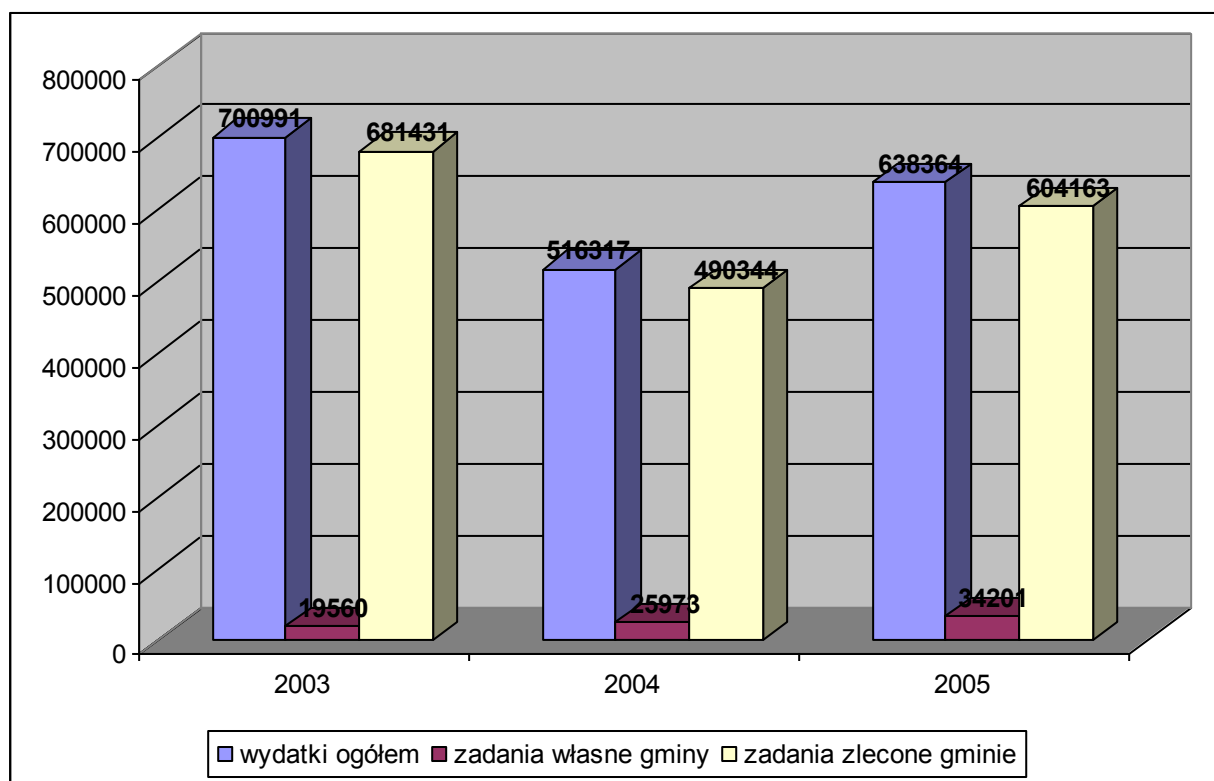
#### Osoby objęte pomocą społeczną w latach 2003–2005



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie ..

Ogółem na przestrzeni lat 2003-2005 pomocą społeczną w gminie Rajgród zgodnie z zestawieniem decyzji administracyjnych objęto następującą liczbę osób: w 2003 r. — 372, 2004 r. — 398, 2005 r. — 472. Uwzględniając powyższe, należy stwierdzić, że przyrost osób korzystających ze wsparcia w 2004 r. wskazuje na poszerzającą się skalę problemów społecznych występujących na terenie gminy. Wzrost ilości osób objętych pomocą społeczną w 2005 r. wynika ze zmian w ustawie o pomocy społecznej.

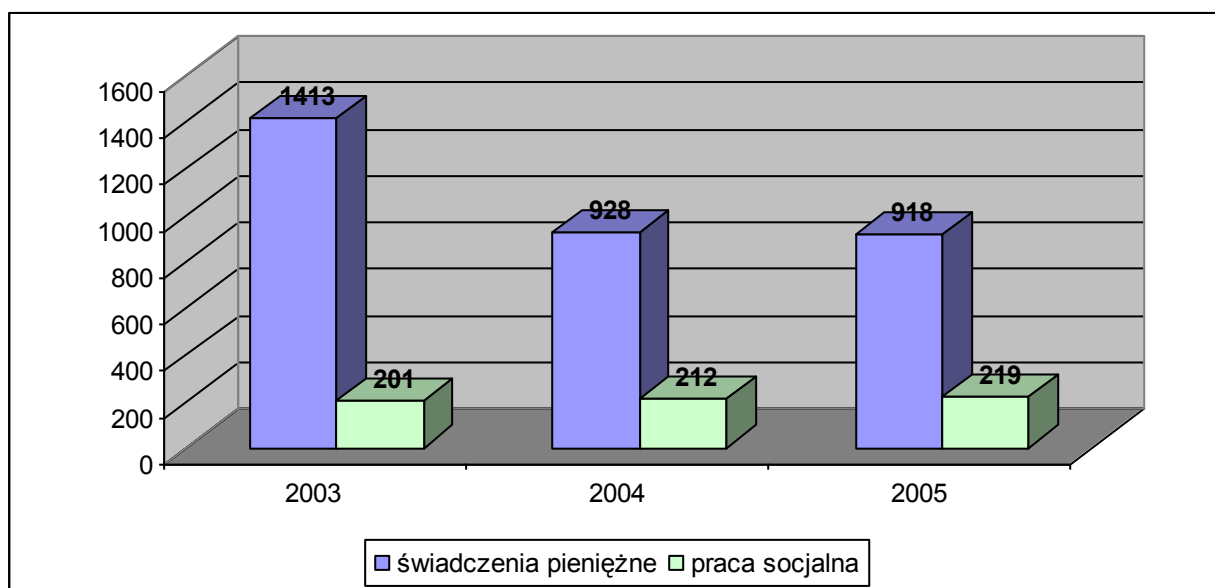
#### Wydatki na udzielone świadczenia pomocy społecznej w latach 2003-2005



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie .

Na wykresie przedstawiono wysokość środków finansowych pozostających w dyspozycji Ośrodka Pomocy Społecznej, uwzględniając wydatki na zadania własne pochodzące z budżetu gminy, wydatki ogółem, gdzie zsumowano wartości budżetu gminnego wraz z kwotami na zadania zlecone. Analizując wysokość nakładów przeznaczonych na pomoc społeczną można zaobserwować spadek. O ile w 2003 r. na pomoc społeczną przeznaczono kwotę w wysokości 700991,00 zł, o tyle w 2004 r. już tylko 516317,00 zł, a w 2005 r. 638364,00 zł.

#### Rodzaje pomocy udzielanej przez OPS w latach 2003-2005

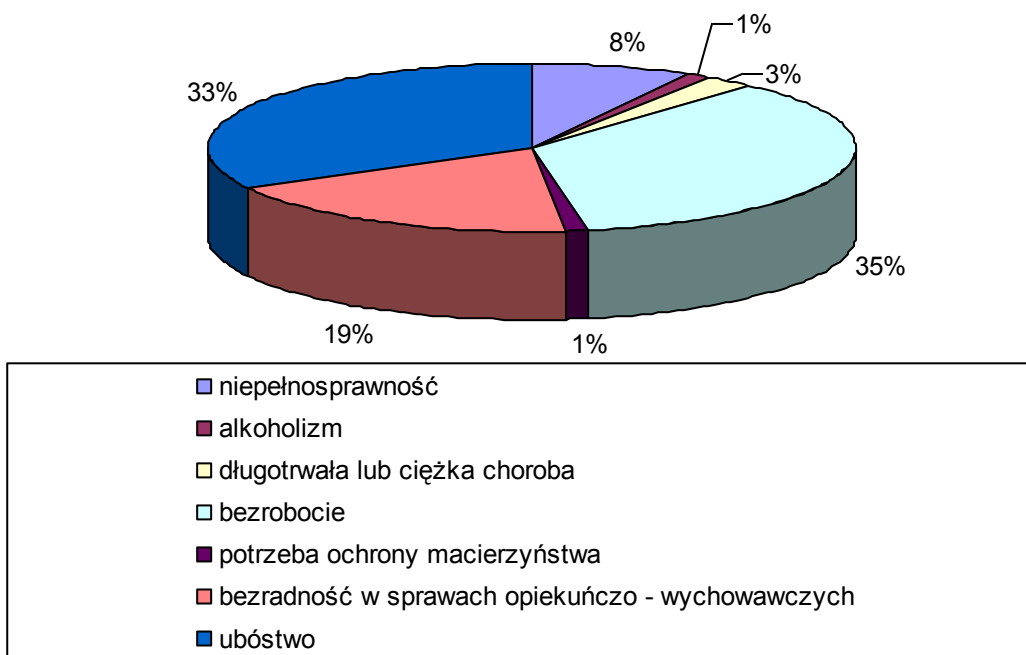


Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgródzie ..

Analiza danych pozwala stwierdzić, że najbardziej preferowaną przez beneficjentów formą wsparcia, udzielaną OPS są świadczenia pieniężne. Spadek ilości osób objętych pomocą społeczną wynika ze zmian w ustawie o pomocy społecznej oraz przejścia części osób do systemu świadczeń rodzinnych.

**Powody przyznawania pomocy społecznej w 2005 r.**

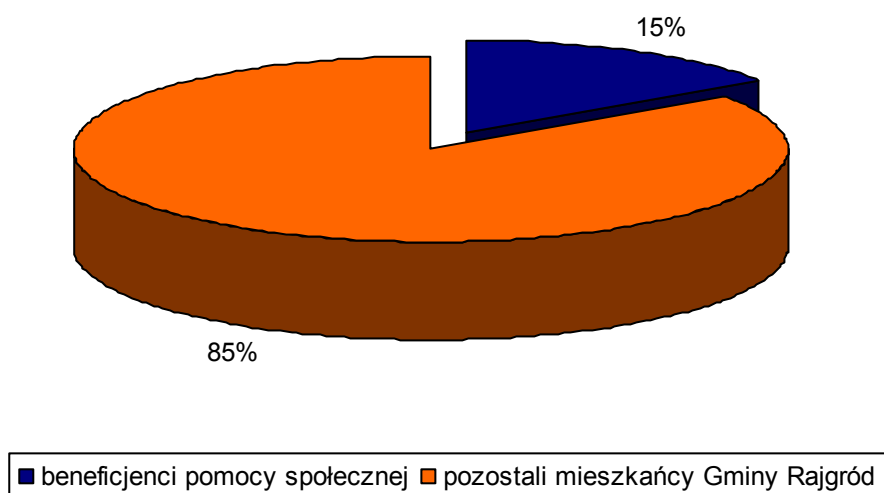
### Powody przyznania pomocy społecznej w 2005r. - Gmina Rajgród



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie .

Zasadniczą przyczyną, w związku z którą mieszkańcy wnioskuje o pomoc z systemu pomocy społecznej, jest bezrobocie (161 rodzin). Brak zatrudnienia, które jest nie tylko indywidualnym problemem człowieka nim dotkniętego, ale niewątpliwie wpływa na życie i funkcjonowanie całej rodziny, jest źródłem problemów i patologii. W miarę przedłużania się okresu pozostawania bez pracy problemy te narastają i rodzą kolejne, takie jak ubóstwo, frustrację, izolację, alkoholizm, bezzadność życiową. Drugim co do wielkości powodem przyznawania pomocy jest ubóstwo (150 rodzin). Istotną przyczyną udzielanego wsparcia w gminie są również problemy bezzadności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (84 rodziny) i niepełnosprawności (36 rodzin). Kolejnym powodem przyznania pomocy jest problem długotrwałej lub ciężkiej choroby (12 rodzin), potrzeby ochrony macierzyństwa ( 6 rodzin ) alkoholizmu (5 rodzin). Należy podkreślić, że wskazano główne przyczyny udzielanej pomocy, w tle natomiast pozostają min. problem trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego.

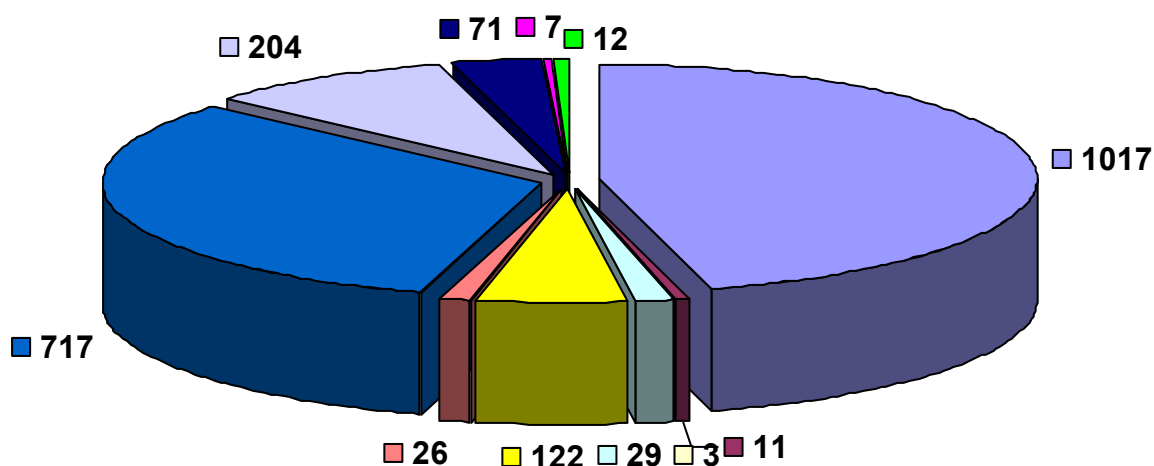
**Beneficjenci pomocy społecznej w porównaniu z ogółem mieszkańców Gminy Rajgród**



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

Systematyczny przyrost osób korzystających ze wsparcia wskazuje na poszerzającą się skalę występujących problemów społecznych na terenie gminy. Analizując liczbę osób pozostających w rodzinach, objętych pomocą społeczną, w tym przypadku pracą socjalną, można założyć, że niemal co siódmy mieszkaniec gminy korzysta ze wsparcia OPS.

Ilość osób korzystających ze świadczeń rodzinnych przyznanych przez OPS w 2005 r.

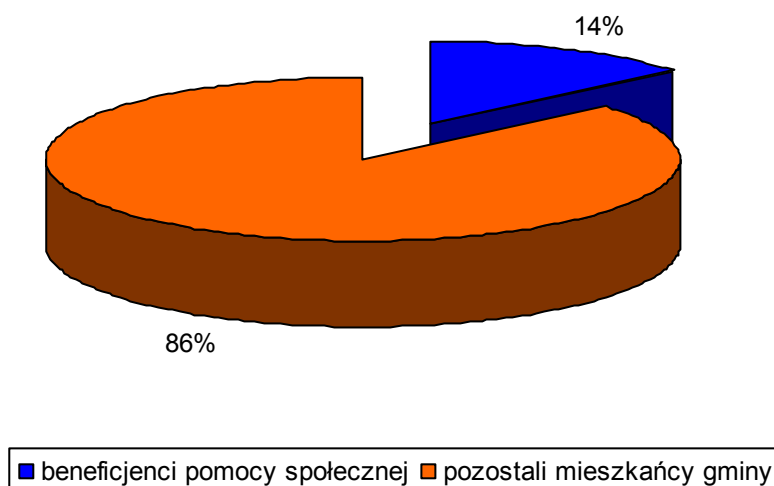


- zasiłek rodzinny
- dodatek do zasiłku z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego
- dodatek do zasiłku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych
- dodatek do zasiłku z tytułu urodzenia dziecka
- dodatek do zasiłku z tytułu samotnego wychowywania dziecka
- dodatek do zasiłku z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka
- dodatek do zasiłku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego
- dodatek do zasiłku z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania
- zasiłek pielęgnacyjny
- składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe do świadczeń pielęgnacyjnych
- świadczenia pielęgnacyjne

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgródzie.

Wśród świadczeń dominuje zasiłek rodzinny, dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego, oraz dodatek do zasiłku z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania. W roku 2005 na realizację świadczeń rodzinnych wydatkowano kwotę 1 004 446,00 zł, z których to środków wypłacono 12 754 świadczenia dla 835 osób.

**Beneficjenci systemu świadczeń rodzinnych w porównaniu z ogółem mieszkańców Gminy Rajgród**



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgródzie .

Analizując liczbę korzystających ze świadczeń rodzinnych należy uwzględnić, że są tu wskazani wyłącznie beneficjenci pobierający świadczenia, nie natomiast całe rodziny. Oznacza to, że z systemu korzysta znacznie więcej niż ponad te wskazane na wykresie 14 proc. Częściowo są to także beneficjenci systemu pomocy społecznej.

## 2.4. KWESTIA OSÓB BEZROBOTNYCH

Statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia utajonego oraz powszechności „pracy na czarno”. Bezrobocie powoduje stałe obniżanie się standardu życia wielu ludzi oraz rozszerzanie obszaru patologii społecznej.

Bezrobotnym, zgodnie z definicją ustawową, jest osoba pozostająca bez pracy, ale jednocześnie zdolna i gotowa do jej podjęcia w pełnym wymiarze czasu. Bezrobocie, przyczyniając się do zubożenia materialnego, w bezpośredni sposób wpływa na poziom życia rodzin, wywierając negatywne skutki zwłaszcza w postaci:

- dezintegracji rodziny,
- zmniejszenia siły wsparcia emocjonalnego i solidarności pomiędzy członkami rodziny,
- zwiększenia ryzyka zaistnienia patologii życia społecznego.

Długookresowe bezrobocie ma wpływ na ekonomiczną i psychospołeczną sferę życia człowieka bezrobotnego oraz na jego rodzinę. Jednym z pierwszych skutków utraty pracy jest obniżenie standardu życia rodziny, także wtedy, gdy otrzymywane są świadczenia kompensujące płacę. Sytuacja materialna osób dotkniętych bezrobociem zależy od ich standardu życia w czasie trwania zatrudnienia, a zwłaszcza od posiadanych dóbr trwałego użytku, oszczędności i długów.

Duże znaczenie ma poziom, od którego zaczyna się proces degradacji ekonomicznej i społecznej. W najbardziej dramatycznej sytuacji są rodziny świadczeniobiorców pomocy społecznej, które od dawna korzystały z systemu wsparcia socjalnego z powodu np. niskich dochodów, wielodzietności, inwalidztwa. Trudności finansowe w takich rodzinach prowadzą do drastycznych ograniczeń wydatków nawet na podstawowe potrzeby bytowe.



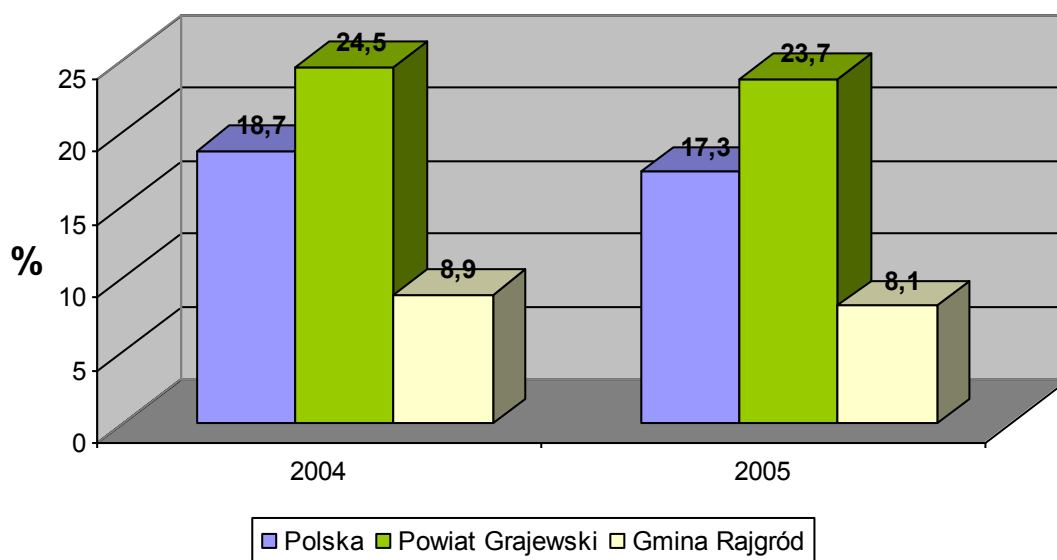
Problem bezrobocia dotyczy nie tylko osoby nim dotkniętej, lecz także całej rodziny. Pogorszenie stanu funkcjonowania rodziny jest proporcjonalne do okresu pozostawania bez pracy, co przejawia się problemami opiekuńczo-wychowawczymi, przemocą czy zanikiem autorytetu rodzicielskiego. Może także prowadzić do rozpadu rodziny. W tych okolicznościach pojawia się również groźba przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorów osobowych, a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego.

Wzrost liczby bezrobotnych świadczeniobiorców powoduje przyrost ilości zadań z zakresu pomocy społecznej oraz zwiększenie puli wydatków na udzielanie pomocy. Sytuacja taka wymusza również konieczność dostosowania dotychczasowych form działania do nowych potrzeb. Ponieważ możliwości budżetu państwa i samorządu lokalnego są ograniczone, podstawowego znaczenia w pomocy w wychodzeniu z bezrobocia nabiera praca socjalna, która przyjmuje zróżnicowane formy.

Praca socjalna prowadzona przez pracowników socjalnych to między innymi pomoc w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego, rozbudzanie motywacji do działania ukierunkowanego na zatrudnienie oraz technika kontaktu, która pozwala na uzależnienie pomocy – formy, wysokości i okresu wypłacania świadczenia – od aktywności bezrobotnego i jego rodziny.

Niepokojący jest wpływ bezrobocia na zachowania patologiczne. Szczególnie niebezpiecznym zjawiskiem staje się przemoc w rodzinie. Długie pozostawanie bez pracy stymuluje procesy dezintegracji życia rodzinnego. Przymusowa bezczynność zawodowa i nieregulowany tryb życia wywołują zachowania dewiacyjne, skierowane na rodzinę i lokalne środowisko społeczne. Negatywne emocje związane z sytuacją bezrobocia przenoszone są na najbliższych – ofiarami przemocy i złego traktowania są najczęściej kobiety i dzieci. Długotrwałe bezrobocie, z jego negatywnymi konsekwencjami psychospołecznymi, wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływań.

**Stopa bezrobocia w roku 2004 i 2005**

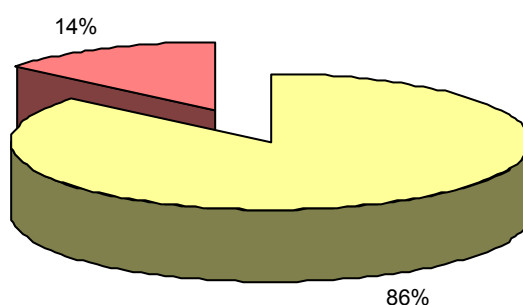


Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgródzie .

Gmina Rajgród charakteryzuje się stosunkowo niską w porównaniu do całego kraju stopą bezrobocia, która jest rozumiana jako procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie cywilnej ludności aktywnej zawodowo, ale bez osób odbywających czynną służbę wojskową. Na powyższym wykresie zaobserwować można, iż stopa bezrobocia w roku 2005 w stosunku do roku 2004 maleje zarówno w kraju, województwie jak i powiecie.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie na dzień 31 grudnia 2005 r. w Gminie Rajgród było zarejestrowanych 488 bezrobotnych, co stanowiło 8,1% ogółu mieszkańców gminy. Należy dodać, że poziom bezrobocia odnotowany w statystykach instytucji rynku pracy może być różny od rzeczywistej liczby informującej o osobach pozostających bez pracy.

#### Bezrobotni i osoby aktywne zawodowo – 2005r.

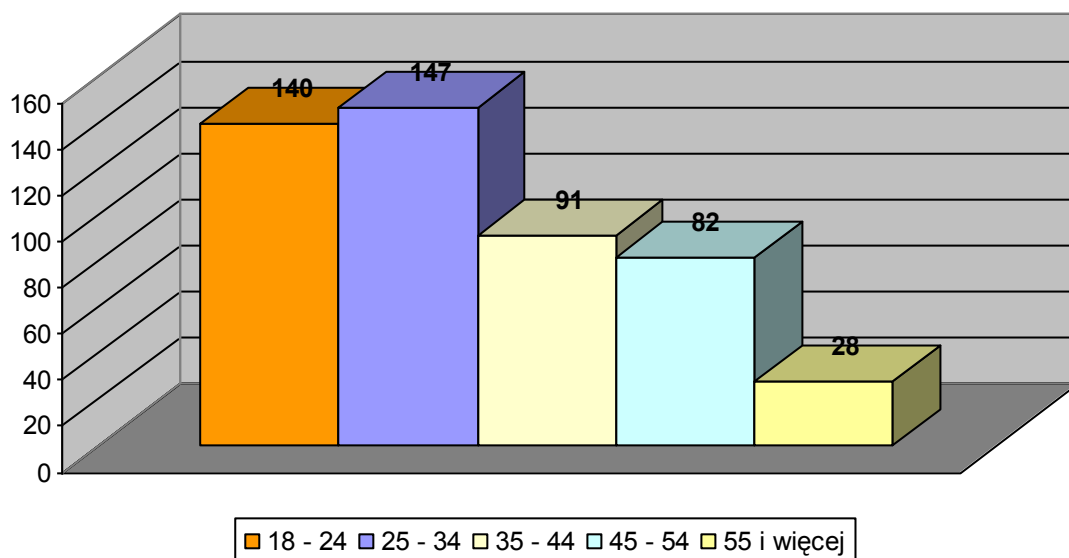


osoby w wieku produkcyjnym    bezrobotni

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie.

Wśród 3 498 osób w wieku produkcyjnym 488 osób pozostawało bez zatrudnienia.

#### Bezrobotni według wieku

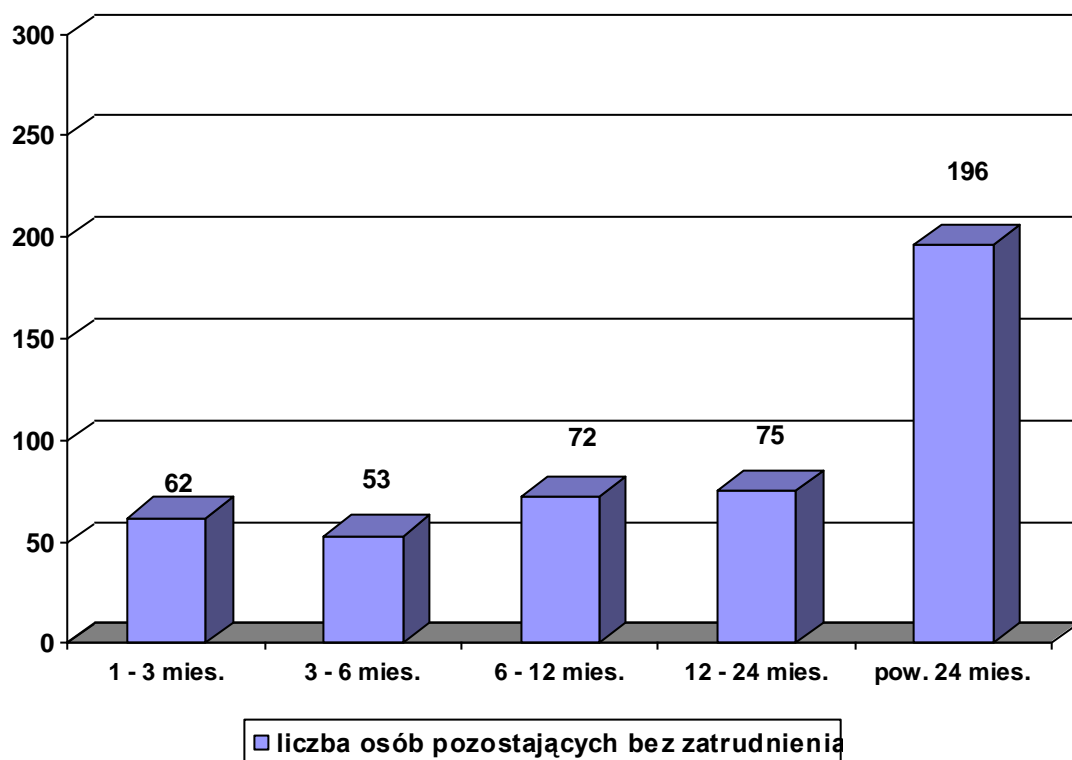


Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie z 31.12.2005 r.

Najliczniejszą grupę pozostających bez pracy stanowią osoby w wieku od 25 do 34 lat. W rejestrach figuruje ich 147 ogółem. Kolejną liczną grupą są bezrobotni w wieku od 18 do 24 lat – 140 osób.

W grupie wiekowej od 35 do 44 lat zarejestrowanych jest 91 bezrobotnych. W przedziale wiekowym od 45 do 54 lat zewidencjonowano 82 osoby bezrobotne. Najmniej liczną grupę stanowią osoby w wieku 55 lat i więcej – 28 zarejestrowanych. Dane te oddają pozytywny obraz osób starszych, które, jak można mniemać, albo są w dalszym ciągu czynne zawodowo, albo zostały już objęte świadczeniami przedemerytalnymi.

**Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy**



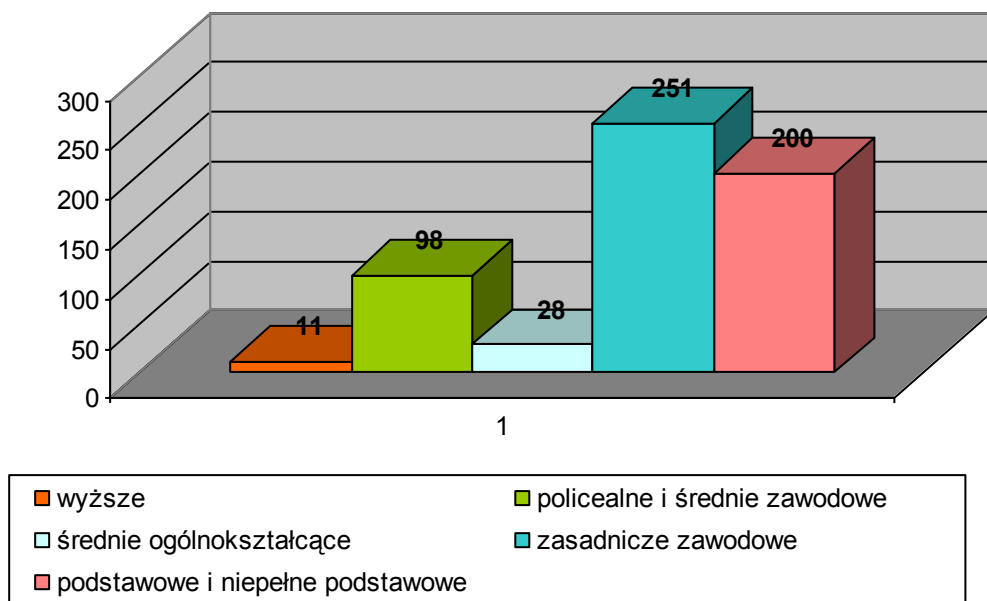
Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie z 31.12.2005 r.

Z analizy danych wynika, iż najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowią osoby bezskutecznie poszukujące zatrudnienia od ponad 2 lat: - ogółem 196 osoby.

Drugą pod względem liczebności grupę tworzą bezrobotni pozostający bez pracy od 12 do 24 miesięcy (75 osób). Osób bezskutecznie poszukujących zatrudnienia przez okres od 6 do 12 miesięcy zewidencjonowano 72, zaś bezrobotni poszukujący pracy od 3 do 6 miesięcy stanowią ogółem 53 osoby. Najmniej liczna grupa to bezrobotni nie posiadający żadnego zatrudnienia od 1 do 3 miesięcy - ogółem 62 osoby.

Na podstawie danych statystycznych można stwierdzić, że liczba osób bezrobotnych wzrasta proporcjonalnie do czasu pozostawania bez zatrudnienia.

## Bezrobotni według wykształcenia



Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie z 31.12.2005 r.

Poziom wykształcenia ma istotny wpływ na sytuację osoby na rynku pracy. Jak wskazuje wykres, najwyższe bezrobocie osiąga osób z zasadniczym zawodowym. W tym przedziale aż 251 osób posiada status bezrobotnego. Kolejną grupą pozostającą bez zatrudnienia w liczbie 200 są osoby z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym. Znaczną grupę stanowią też osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym – 98 osób.

Problem braku zatrudnienia w najmniejszym stopniu dotyczy osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (28 osoby) i wyższym (11 osób). Dlatego istotne jest, by zwracać szczególną uwagę na kształcenie dzieci i młodzieży oraz doksztalcanie dorosłych.

## 2.5. KWESTIA DZIECKA

Dokonujące się w Polsce zmiany oprócz pozytywnych skutków, powodują pogłębienie wielu negatywnych zjawisk takich jak bezrobocie, spadek dochodów ludności, zwłaszcza ludności wiejskiej, brak poczucia stabilizacji życiowej i zawodowej, brak poczucia bezpieczeństwa socjalnego, poczucie osamotnienia. Wymienione zjawiska są przyczyną zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania rodziny.

Zjawiska często prowadzą do rozpadu rodziny a tym samym wzrostu liczby rodzin niepełnych, sierot społecznych czy też pogłębiają bezradność rodzin w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, przemoc w rodzinie. Rodziny te znajdują się w kręgu zainteresowania

pomocy społecznej, otrzymując wsparcie w ośrodkach pomocy społecznej, ale ze względu na ograniczenia ustawowe liczba rodzin wymagających wsparcia jest znacznie większa, bowiem zgodnie z obowiązującymi przepisami nie kwalifikują się one do świadczeń z pomocy społecznej.

Rodzina w pierwszej kolejności powinna mieć możliwości samodzielnego zmierzenia się ze swymi problemami, co pozwala zwiększyć jej szanse na prawidłowe funkcjonowanie w środowisku oraz stymuluje aktywność własną, wyzwala potencjał i pozwala na uczenie się nowych umiejętności. Jednak pozostawienie rodzin bez fachowego wsparcia i różnorodnej pomocy spowoduje wzrost zjawiska dalszej degradacji rodzin i skutkować będzie różnorodnymi konsekwencjami, którymi najbardziej zagrożone będą dzieci.

System opieki nad dziećmi potrzebującymi wsparcia organizują instytucje państwowe, samorządy, organizacje pozarządowe. Na system ten składają się:

- domy pomocy społecznej dla dzieci specjalnej troski,
- pogotowia opiekuńcze,
- domy dziecka,
- ośrodki szkolno-wychowawcze dla dzieci i młodzieży,
- ośrodki adopcyjno-opiekuńcze,
- rodziny zastępcze,
- rodzinne domy dziecka,
- młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

### 2.5.1. DZIECKO W ŚRODOWISKU

Na terenie Gminy Rajgród działa 5 szkół podstawowych i 1 gimnazjum. Wszystkie te placówki wyrównują szanse dzieci i młodzieży, niemniej dziecko, dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości, powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia.

W celu uzyskania informacji o problemach dzieci i młodzieży w lokalnym systemie kształcenia i wychowania, w szkołach przeprowadzono ankiety. Pozwalają one zdiagnozować środowisko szkolne pod kątem występowania zachowań o cechach patologii społecznej wśród uczniów oraz przekazują informacje o realizacji działań opiekuńczo-wychowawczych, profilaktycznych i leczniczych, prowadzonych wśród dzieci i młodzieży.

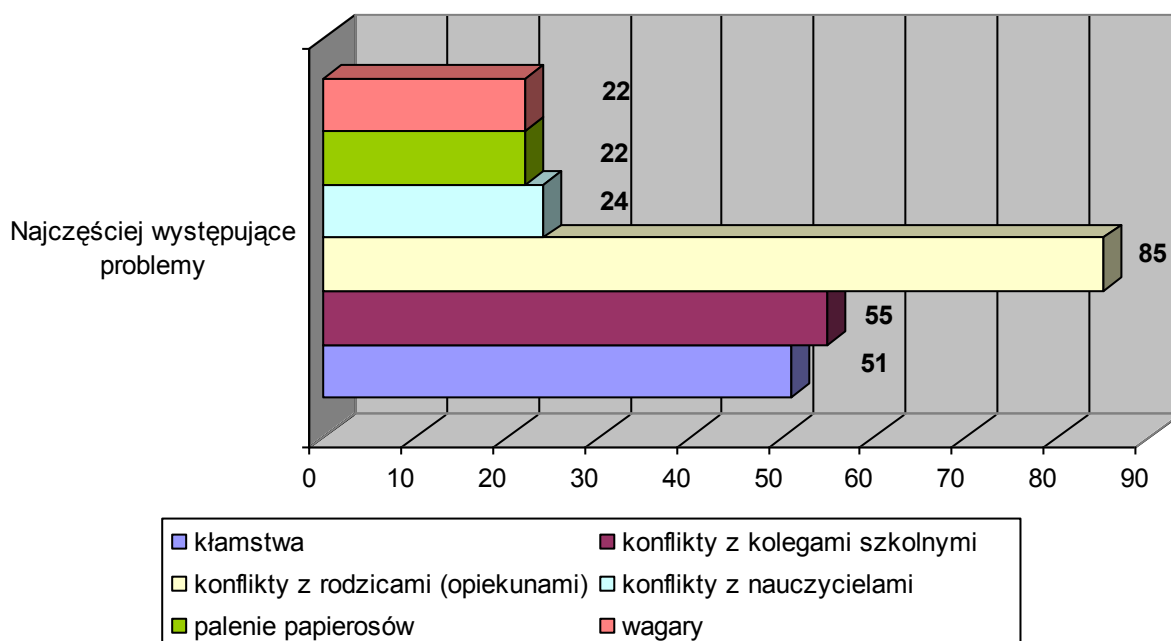
#### Stopień nasilenia problemów na terenie szkół

Lp.	Cechy patologii społecznej	Liczba ujawnionych przypadków
1.	Konflikty z rodzicami (opiekunami)	31
2.	Konflikty z rodzeństwem	85
3.	Konflikty z nauczycielami	24
4.	Konflikty z kolegami szkolnymi	55

Lp.	Cechy patologii społecznej	Liczba ujawnionych przypadków
5.	Kłamstwa	51
6.	Wagary	22
7.	Alkoholizowanie się	11
8.	Narkotyzowanie się	3
9.	Palenie papierosów	22
10.	Uciezki z domu	3
11.	Kradzieże	11
12.	Agresja i przemoc, w tym:	
	- zastraszanie i poniżanie	9
	- znęcanie się i bicie	8
	- wymuszanie pieniędzy	7
	- zmuszanie do palenia papierosów	0
13.	Niszczenie mienia szkolnego	13
16.	Drugoroczność	1

Dane ze szkół gminy Rajgród.

#### Problemy uczniów w środowisku szkolnym



Dane ze szkół gminy Rajgród.

Wskazując najistotniejsze kwestie, pedagodzy korzystali z zamkniętego zestawu kategorii, mając do wyboru 18 zmiennych. Określając stopień nasilenia występujących cech, używano stwierdzeń, że problem występuje lub nie występuje, wskazując jednocześnie ilości występujących przypadków. Określając problemy uczniów i szkoły w pytaniach otwartych, wskazywano na uzależnienia, zwłaszcza palenie papierosów, spożywanie alkoholu

narastającą agresję wśród uczniów, niszczenie mienia szkolnego i wagary, podkreślano również zjawisko ubożenia rodzin, bezrobocie, alkoholizm i zaniedbywanie uczniów przez rodziców. Szczególną troską otacza się uczniów nadpobudliwych, z problemami osobistymi, z zaburzeniami emocjonalnymi, z problemami w nauce, eksperymentujących z alkoholem i z rodzin dysfunkcyjnych. Z analizy wynika, że szkoły w większości są miejscami bezpiecznymi dla dzieci i młodzieży, choć na ich terenie są też miejsca mniej bezpieczne – należą do nich szatnie, ubikacje i korytarze. Powszechnie realizowane programy profilaktyczne, dyżury i kontrole nauczycieli, pogadanki i szkolenia skutecznie łagodzą zjawiska patologiczne i zapobiegają ich występowaniu.

Analizując potrzeby dzieci i młodzieży, w szkołach prowadzone są różne zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne min. zajęcia wyrównawcze, zajęcia sportowe. Wśród różnych form pomocy szkoła proponuje uczniom m.in. pomoc żywnościową czy bezpłatne obiady, z których korzysta 255 uczniów ( dane z roku 2005.)

## **2.6. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH**

Definiując problem alkoholizmu, przyjmuje się, że jest to całokształt problemów związanych z używaniem napojów alkoholowych. Rozumie się przez to zarówno upośledzenie decyzji dotyczących rozpoczynania picia alkoholu, jak i polegających na niemożności przerwania picia alkoholu. Problem alkoholizmu rozpatrywany jest w dwóch płaszczyznach:

- jako choroba alkoholowa (utrata kontroli picia, niemożność utrzymania się w abstynencji);
- jako zagadnienie spożycia napojów alkoholowych i akceptowanych przez społeczeństwo wzorów picia, co stwarza konieczność poszukiwania alkoholu.

Jedną z grup dysfunkcyjnych, która objęta jest pomocą, stanowią osoby uzależnione od alkoholu. Nadużywanie napojów alkoholowych stanowi dziś bezsprzecznie jeden z poważniejszych problemów w naszym społeczeństwie. Szerzące się zjawisko alkoholizmu dotyka wielu mieszkańców kraju i nie respektuje płci, wieku ani statusu intelektualnego. Jego rozmiary i niszczycielskie działanie dają się obserwować wśród klientów pomocy społecznej.

Aby eliminować niekorzystny wpływ alkoholizmu na społeczność miasta, konieczne jest prowadzenie działań o charakterze profilaktycznym oraz różnych form promocji zdrowego stylu życia. Ważną rolę odgrywają w tym procesie uchwalane corocznie programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz podejmowane przez Gminną Komisję d.s. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w ramach przysługujących jej uprawnień działania.

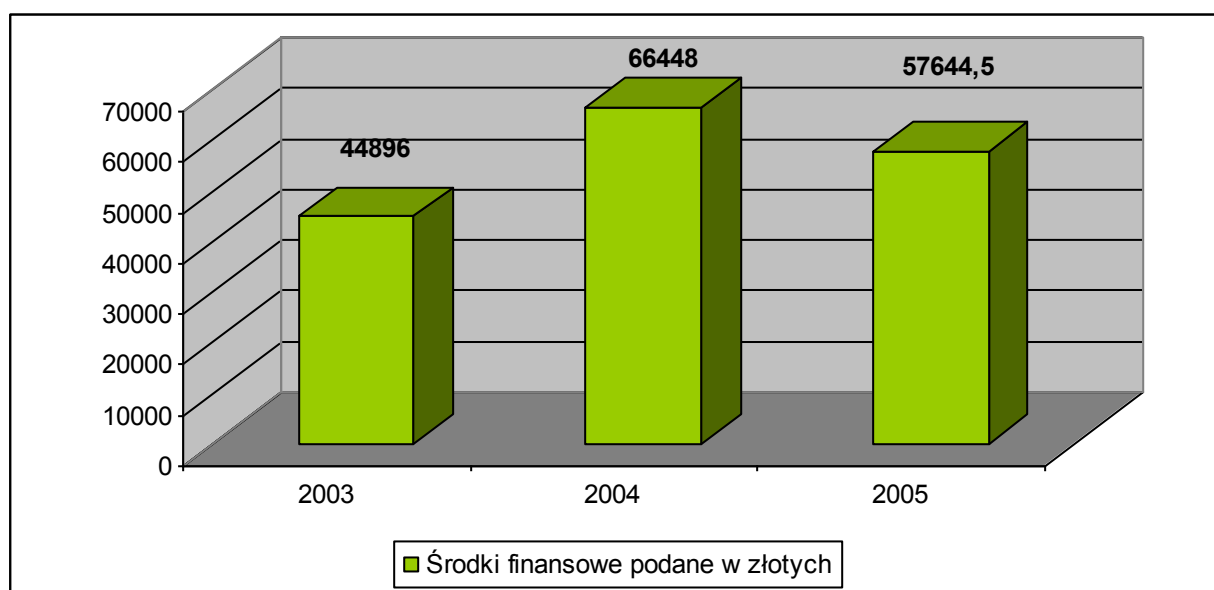
W 2003 roku Gminna Komisja d.s. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przyjęła 12 wniosków dotyczących skierowania na leczenie odwykowe osób uzależnionych. 12 osób zostało ostatecznie skierowanych na leczenie. W 2004r. przyjęła 20



wniosków, 20 osób uzależnionych zostało skierowanych na leczenie; natomiast w 2005r. liczba wniosków wyniosła 27 tyle też osób zostało skierowanych na leczenie odwykowe.

W 2005r. Gminna Komisja d.s. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dokonała 10 kontroli punktów prowadzących sprzedaż napojów alkoholowych.

#### Środki finansowe służące rozwiązywaniu problemów uzależnień



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie.

Wysokość środków przeznaczonych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych w gminie w 2003 r. wynosiła 44.896,00 zł, w 2004 r.- 66.448,00 zł, a w 2005 r. do kwoty 57.644,50 zł.

## 2.7. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI

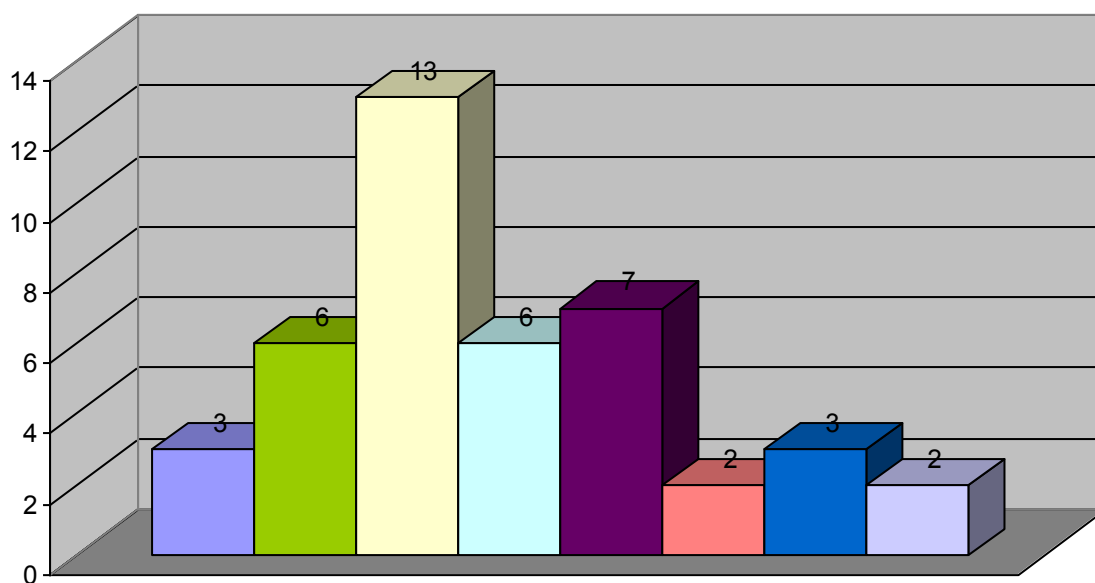
Przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które odciskają dotkliwe piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Jest to margines życia społecznego, ale intensywność zdarzeń oraz częstotliwość, z jaką występują, mogą mieć wpływ na formowanie się postaw i zachowań ludzi tworzących społeczność Gminy Rajgród.

Policjanci Posterunku Policji w Rajgrodzie w 2004 r. przeprowadzili 46 dochodzeń. Zarówno w samym mieście jak i w miejscowościach podległych gminie Rajgród doszło do 22 wykroczeń, wystawiono 41 mandatów. Policja zmuszona była do 108 interwencji w tym 70 domowych.

Od kilkunastu lat zaczyna przebijać się do świadomości społecznej problem przemocy w rodzinie. Początkowo problem ten był marginalizowany i przemilczany, stopniowo jednak zaczęto podejmować różne działania mające na celu łagodzenie skutków społecznych tego zjawiska. Nie można jednoznacznie określić skali problemu, przemoc domowa jest często

problemem ukrytym. Również na terenie gminy Rajgród występują przypadki przemocy w rodzinie, jedynie nieliczne z nich kończą się interwencją osób trzecich ( w tym policji ).

**Liczba stwierdzonych przestępstw na terenie Gminy Rajgród w 2004 r.**



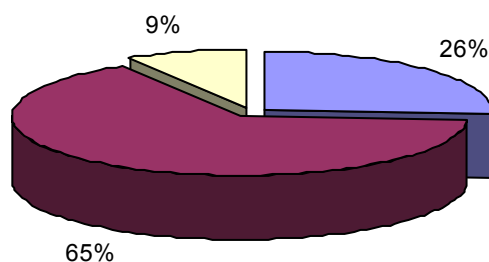
<span style="color: blue;">■</span> kradzież cudzej rzeczy	<span style="color: green;">■</span> kradzież z włamaniem
<span style="color: yellow;">■</span> kierowanie samochodem w stanie nietrzeźwości	<span style="color: cyan;">■</span> kierowanie rowerem w stanie nietrzeźwości
<span style="color: purple;">■</span> bójki i pobicia	<span style="color: red;">■</span> znęcanie się nad rodziną
<span style="color: blue;">■</span> nielegalny połów ryb	<span style="color: lightblue;">■</span> zniszczenie

Dane Posterunku Policji w Rajgrodzie.

Przeprowadzona analiza wykazała znaczne zróżnicowanie charakteru przestępstw dokonywanych na terenie gminy. Generalnie dominuje kierowanie samochodem pod wpływem alkoholu – aż 13 przypadków.

Wśród tych występujących najczęściej odnotowano również 7 przypadków bójek i pobić, 6 kradzieży z włamaniem i taką samą liczbę przypadków kierowania rowerem pod wpływem alkoholu (6); 3 kradzieże cudzej rzeczy, 3 przypadki nielegalnego połowu ryb, 2 znęcania się nad rodziną, oraz 2 naruszenia art. 288 § 1 KK tj. zniszczenia. Do rzadko popełnianych przestępstw ( nie ujętych na wyżej przedstawionym wykresie ) należą: uszkodzenie ciała – 1 przypadek, nie stosowanie się do wyroku sądu –1, nielegalny wyrąb drzew – 1, 1 przypadek naruszenia Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, 1 paserstwa, 1 czynu lubieżnego, 1 znieważenie funkcjonariusza.

**Mieszkańcy Gminy dopuszczający się przestępstw ze względu na wiek - 2004 r.**



■ do 21-go roku życia ■ od 22-go do 50-go roku życia ■ powyżej 50-go roku życia

Dane Posterunku Policji w Rajgrodzie.

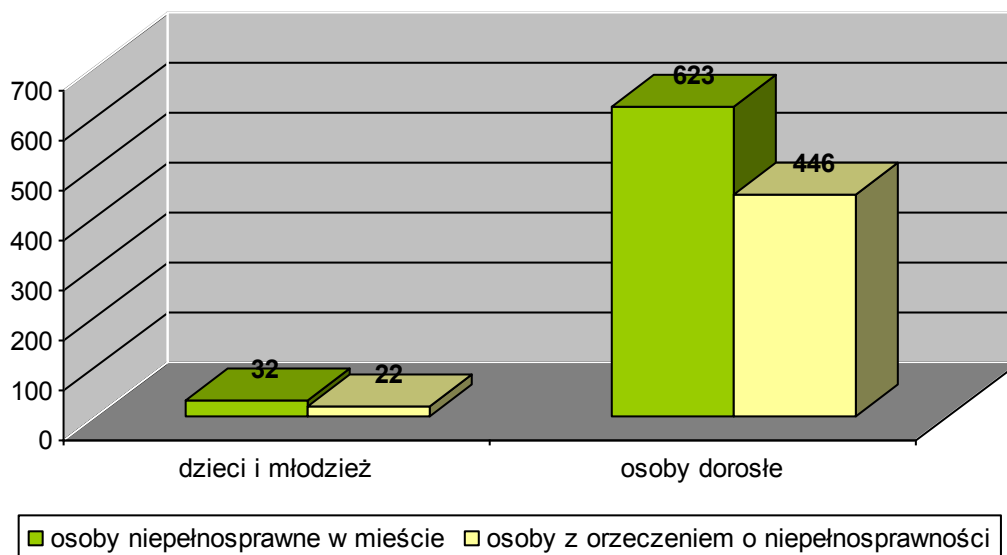
Z danych Posterunku Policji w Rajgrodzie wynika, że najliczniejszą grupę dopuszczających się przestępstw stanowią osoby od 22-go do 50-go roku życia – 65% ( 30 przestępstw ). Zaskakująca jest liczba przestępstw popełnianych przez osoby młode do 21-go roku życia, wynosi ona 26% ogółu przestępstw tj. 12 czynów karalnych. Najmniejszą grupę stanowią osoby powyżej 50-go roku życia – 9% ( tj. 4 przestępstwa).

## 2.8. KWESTIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I STAROŚCI

W rozumieniu ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy, powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie, ograniczenie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji. Tymczasem obecnie niepełnosprawność jest również rozumiana jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania. W związku z tym polityka społeczna powinna promować aktywne działania na wszystkich szczeblach życia społecznego oraz aktywnie wspierać wszelkie działania na rzecz równouprawnienia osób niepełnosprawnych, a także przeciwdziałać ich dyskryminacji i tworzyć mechanizmy wyrównujące szanse życiowe oraz warunki do korzystania z przysługujących im praw.

W Gminie Rajgród w roku 2005 z powodu niepełnosprawności z pomocy społecznej skorzystało 91 osób. Niepełnosprawność jest czwartą co do wielkości, pod względem liczby beneficjentów, przyczyną udzielania wsparcia.

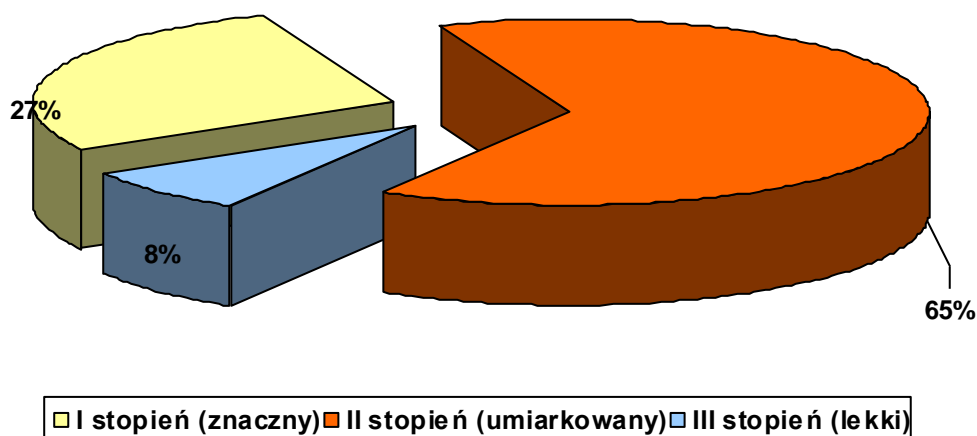
**Liczba osób niepełnosprawnych w Gminie Rajgród wg Narodowego Spisu Powszechnego**



Dane: Narodowy Spis Powszechny – 2002r.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego na terenie Gminy Rajgród w 2002 roku zamieszkiwało 655 osób niepełnosprawnych, w tym 468 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności.

#### Osoby niepełnosprawne ze względu na stopień niepełnosprawności w 2005r.

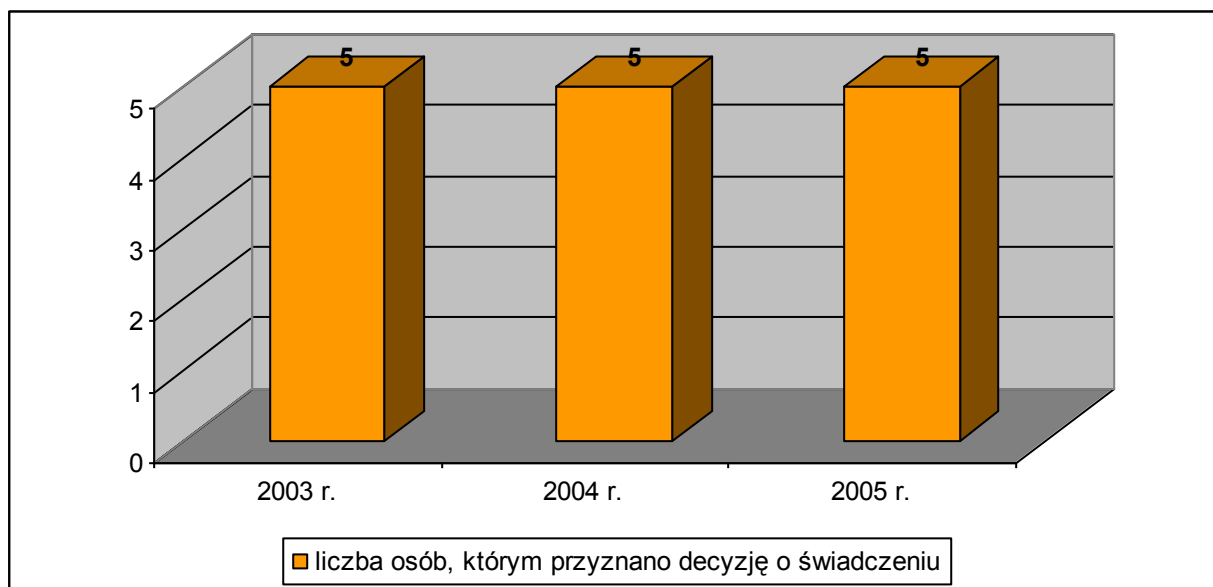


Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie.

Z danych Ośrodka Pomocy Społecznej wynika, że wśród niepełnosprawnych korzystających z pomocy najliczniejszą grupę stanowią osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności II stopnia (umiarkowanym) – 40 osób (65% ogółu). I stopień niepełnosprawności (znaczący) – 17 osób (27% ogółu), natomiast III stopień (lekki) posiada 5 osób (8% ogółu).

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie w roku 2005 skierował 5 wniosków do Powiatowego Zespołu d.s. Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności w Grajewie w sprawie ustalenia stopnia niepełnosprawności.

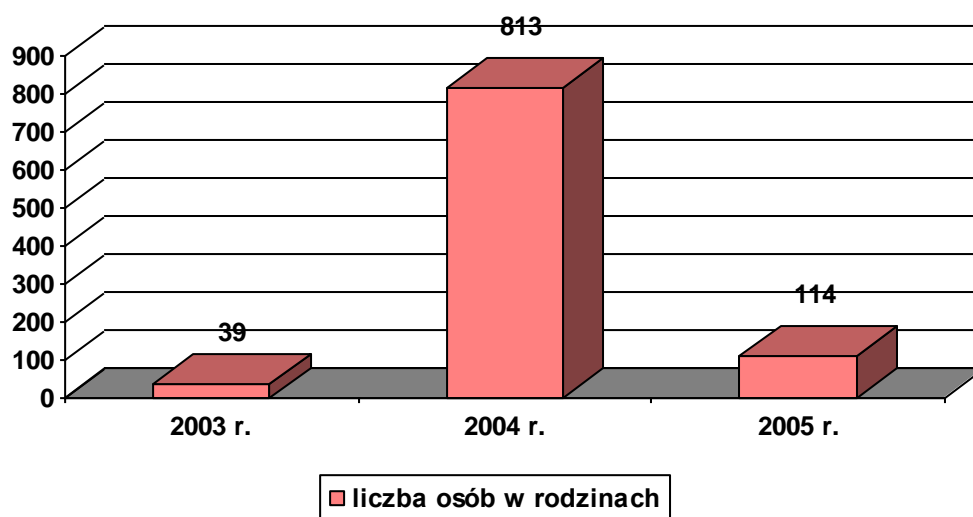
### Usługi opiekuńcze w latach 2003-2005



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie.

Jedną z podstawowych form wsparcia dla osób starych jest pomoc finansowa, usługi opiekuńcze oraz praca socjalna. Ilość osób objętych usługami opiekuńczymi jak dotychczas jest w miarę stabilna i nie ulega gwałtownym zmianom. Przynajmniej na razie nie występuje zwiększone zapotrzebowanie na opiekę całodobową, ale to może w najbliższym czasie ulec zmianie.

### Praca socjalna w latach 2003-2005



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

Podstawową formą pracy z osobami starszymi pozostaje świadczona przez OPS praca socjalna. Na wykresie zaprezentowano ilość osób pozostających w rodzinach objętych przez jednostkę pracą socjalną ogółem, w praktyce jednak przeważają wśród beneficjentów tego typu świadczenia osoby stare. Uwagę zwraca spadek liczby udzielanych świadczeń w roku 2005 w stosunku do roku 2004.

## **2.10. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE MIASTA**

Identyfikacja problemów społecznych jest jednym z najważniejszych elementów każdego postępowania diagnostycznego, mającego określić zasadnicze problemy i ewentualne kierunki ich rozwiązywania. Podstawowym narzędziem badawczym, za pomocą którego identyfikowano problemy społeczne, była ankieta przeprowadzona wśród mieszkańców miasta.

Z nadesłanych odpowiedzi wyłonił się obraz najistotniejszych kwestii dotyczących lokalną społeczność.

### **Atuty i potencjał rozwojowy gminy**

Według respondentów Gminę Rajgród charakteryzuje korzystne położenie geograficzne ( lokalizacja pomiędzy miastami – Augustów, Grajewo, Ełk ). Atutem jest również turystyczny charakter miejscowości należących do Gminy jak i samego miasta Rajgród ( położone nad jeziorem ). Mieszkańcy doceniają także ciszę i spokój okolicy oraz otoczenie zielenią.

### **Słabe strony gminy**

Najczęściej wymienianą słabością gminy, będącą poważną niedogodnością dla jej mieszkańców, jest brak miejsc zatrudnienia. Taki stan rzeczy powoduje migracje zarobkowe wykształconej ludności, zarówno poza obszar Gminy jak i kraju. Zwrócono również uwagę na problemy mieszkaniowe i brak ofert spędzania wolnego czasu. Niewątpliwie słabością jest także niewystarczająca pomoc osobom potrzebującym.

### **Najważniejsze problemy społeczne w mieście**

Za najważniejsze problemy w mieście uznano bezrobocie, alkoholizm (także narkomanię) oraz postępującą biedę. Ponadto większość ankietowanych wskazała na tendencje wzrostowe problemów związanych zarówno z pogłębiającym się i długotrwałym bezrobociem, jak i nadużywaniem alkoholu oraz – co za tym idzie – postępującą biedą.

Poważnym i narastającym problemem, wskazanym przez respondentów, jest również ubożenie mieszkańców gminy. Jest ono spowodowane wzrostem bezrobocia i przyczynia się do pogłębiania patologii społecznych, wzrostu niewydolności opiekuńczo-wychowawczej rodzin. Wzrastają również chuligaństwo, wandalizm i patologie wśród młodzieży. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest między innymi niedostateczna organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży.

### **Szczególnie narażone grupy społeczne**

Za osoby, których w największym stopniu dotyczą lokalne problemy społeczne, uznano dzieci i młodzież, przede wszystkim te pochodzące z rodzin biednych, wielodzietnych i dysfunkcyjnych. Wybór ten uzasadniano głównie ubóstwem, brakiem miejsc pracy oraz miejsc organizujących opiekę i wsparcie.

Za szczególnie narażone uznano także osoby bezrobotne, w tym młodzież, nie mającą perspektyw na znalezienie pracy. Kolejną grupą mieszkańców, odczuwającą skutki problemów społecznych, są ludzie starsi i samotni oraz osoby niepełnosprawne, a także rodziny osób uzależnionych i bezrobotnych.

W kwestii związanej z wyborem odbiorców, do których powinna trafiać pomoc, uznano, iż w pierwszej kolejności wspierać należy dzieci i młodzież, rodziny dysfunkcyjne,

ubogie, bezrobotne, a także osoby z problemem alkoholowym i rodziny wielodzietne. Pomoc społeczna powinna otaczać opieką również osoby samotne i stare.

#### **Podmioty pomagające w rozwiązywaniu problemów społecznych**

Respondenci, wskazując na osoby i instytucje, które mogą przyczynić się do rozwiązywania lokalnych problemów, zwrócili przede wszystkim uwagę na wiodącą rolę Ośrodka Pomocy Społecznej. Zauważyli jednocześnie pozytywne oddziaływanie Burmistrza Miasta, Kościoła. Pomóc w rozwiązywaniu problemów społecznych mogą również podmioty zajmujące się rozwiązywaniem problemów alkoholowych.

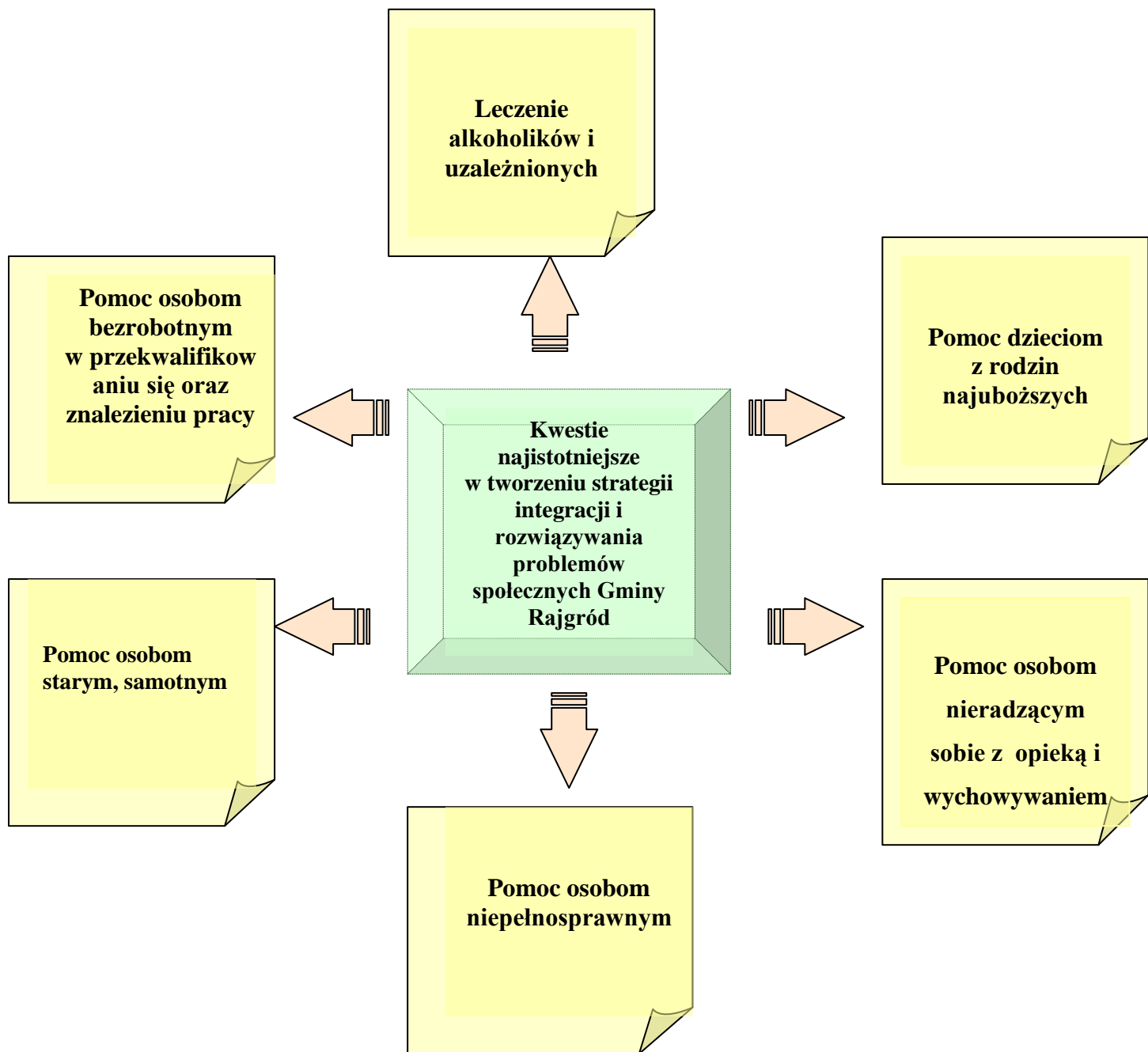
#### **Kwestie uznane za najistotniejsze w tworzeniu strategii**

Ankietowani wskazali również problemy, na których powinna skupić się lokalna strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy. Wybierali pięć najistotniejszych kwestii z zamkniętego katalogu. Przedstawiamy kwestie, które uzyskały największą liczbę wskazań.

Lp.	Kwestie społeczne	Ilość wskazań
1.	Pomoc osobom bezrobotnym w przekwalifikowaniu się i znalezieniu pracy	24
2.	Pomoc dzieciom z najuboższych rodzin	21
3.	Pomoc osobom niepełnosprawnym	13
4.	Pomoc ludziom starym, samotnym	12
5.	Leczenie alkoholików i uzależnionych	11
6.	Pomoc osobom nieradzącym sobie z opieką i wychowywaniem dzieci	16

Z powyższego zestawienia wynika rozkład wskazań istniejących kwestii społecznych, które winny stać się przedmiotem szczególnej troski samorządu lokalnego. Kwestie te przedstawiają się następująco:

<b>Graficzny obraz najistotniejszych kwestii problemowych Gminy Rajgród.</b>
--



Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

## 2.11. ANALIZA SWOT

Bardzo użyteczną metodą przy określaniu priorytetów rozwojowych jest coraz powszechniej stosowana w pracach nad strategią analiza SWOT. Nazwa SWOT jest



akronimem angielskich słów Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse w otoczeniu), Threats (zagrożenia w otoczeniu). Analiza SWOT jest efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron organizacji oraz badania szans i zagrożeń, jakie stoją przed organizacją. Analizę tę można z powodzeniem zastosować do dowolnego przedsięwzięcia, włącznie z programowaniem strategicznym.

Wnikliwe opracowanie SWOT jest istotnym etapem procesu planowania strategicznego. Przy właściwym opracowaniu stanowi punkt wyjściowy dla określania celów strategicznych oraz projektów socjalnych.

Analiza SWOT została przeprowadzona przez Kierownika Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie przy współpracy pracowników tejże placówki. Wspólnie analizując wyniki przeprowadzonych ankiet, przedyskutowano i podsumowano zebrane opinie mieszkańców Gminy. Przedstawione poniżej czynniki obejmują:

- **siły** – wewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na sytuację społeczną,
- **słabości** – wewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na sytuację społeczną,
- **szanse** – zewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na realizację celów,
- **zagrożenia** – zewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na realizację celów.

Wynik prac obrazują prezentowane poniżej zestawienia. Dodać należy, że w analizie SWOT odniesiono się wyłącznie do kwestii społecznych.

#### ❖ kwestia dzieci, młodzieży i rodziny

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> <li>• aktywna praca na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży,</li> <li>• współpraca i komunikacja instytucji pozarządowych z rządowymi, na terenie i poza terenem gminy</li> <li>• wysoki poziom koordynacji działań podmiotów zajmujących się problematyką dzieci i młodzieży,</li> <li>• wykorzystywanie potencjału zawodo-</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• niedostateczna ilość środków finansowych,</li> <li>• brak na terenie gminy placówek resocjalizacyjnych oraz placówek dla nieletnich oraz samotnych matek z dzieckiem,</li> <li>• brak ośrodków wsparcia dla rodzin w kryzysie,</li> <li>• brak warunków do prowadzenia</li> </ul>

<p>wego,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• działania samorządu na rzecz zapobiegania dysfunkcjom rodziny,</li> <li>• zabezpieczenie dostępu do różnych form spędzania czasu wolnego.</li> </ul>	<p>skutecznej pracy socjalnej</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• niedostateczna liczba specjalistów do pracy z rodziną,</li> <li>• nieadekwatna do potrzeb liczba zatrudnionych pracowników merytorycznych,</li> <li>• mała aktywność w poszukiwaniu środków pozabudżetowych.</li> <li>• zbyt mała ilość organizacji pozarządowych</li> </ul>
--	---

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> <li>• prowadzenie szkolnych programów profilaktycznych,</li> <li>• wzrost znaczenia organizacji pozarządowych na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży,</li> <li>• oferowanie dzieciom i młodzieży różnych form spędzania wolnego czasu,</li> <li>• wzrost świadomości społecznej władz samorządowych,</li> <li>• wejście Polski do UE szansą na poprawę polityki społecznej na rzecz dzieci i młodzieży.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• niski poziom współpracy pomiędzy szkołą a rodziną,</li> <li>• zbyt małe i nieracjonalnie rozdzielane środki publiczne,</li> <li>• niewystarczająca opieka medyczna w szkołach,</li> <li>• występowanie zagrożeń funkcjonowania rodziny: uzależnienia, rozpad więzi rodzinnych, bezrobocie, przemoc w rodzinie, ubóstwo,</li> <li>• marginalizacja i alienacja grup i osób,</li> <li>• brak ofert szkoleń i doskonalenia zawodowego dla kadry w dziedzinie pracy z dziećmi, młodzieżą i rodziną,</li> <li>• istnienie zjawiska wyuczonej bezradności i uzależnienia od pomocy społecznej.</li> </ul>

#### ❖ kwestia osób bezrobotnych

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> <li>• wzrost wykształcenia jako wartości,</li> <li>• podnoszenie kwalifikacji przez osoby</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wysokie bezrobocie długotrwałe wśród kobiet i mężczyzn</li> </ul>

bezrobotne długotrwale, • współpraca władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi, na terenie i poza terenem gminy • dobre przygotowanie pracowników pomocy społecznej do pracy z osobami bezrobotnymi.	• występowanie zjawiska „dziedziczenia bezrobocia”, • niski poziom wykształcenia bezrobotnych długotrwale. • zbyt mała ilość organizacji pozarządowych
--	--

Szanse	Zagrożenia
• istnienie regionalnych działań przeciwdziałających długotrwałemu bezrobociu, • współpraca władz lokalnych z partnerami społecznymi w ramach rozwiązywania problemów osób bezrobotnych, • wzrost dostępności kształcenia ustawicznego na obszarach wiejskich.	• wzrost bezrobocia powodujący rozwój patologii społecznej, osłabienie instytucji rodzinnych, dziedziczenie bezrobocia, • brak mobilności zawodowej i geograficznej, • istnienie zjawiska nielegalnego zatrudnienia, • rozwój zjawiska wykluczenia społecznego w grupach długotrwale bezrobotnych.

#### ❖ kwestia osób niepełnosprawnych

Mocne strony	Słabe strony
• współpraca oraz przepływ informacji pomiędzy instytucjami samorządowymi a regionalnymi i organizacjami pozarządowymi • rozpowszechnianie pozytywnych wzorców postaw filantropijnych i charytatywnych w środowisku.	• istnienie barier utrudniających pełen udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, • brak grup samopomocowych osób niepełnosprawnych, • brak pełnego rozpoznania liczby osób niepełnosprawnych, • niedostateczne rozpoznawanie potrzeb osób niepełnosprawnych w kontekście środowiska lokalnego, • brak dostatecznej bazy rehabilitacyjnej

	<p>oraz oferty opieki nad osobami niepełnosprawnymi.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• zbyt mała ilość organizacji pozarządowych</li> </ul>
--	--

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> <li>• wzrost społecznej akceptacji osób niepełnosprawnych,</li> <li>• upowszechnianie problematyki niepełnosprawności w celu kształtowania pozytywnych postaw,</li> <li>• współpraca sektora publicznego z pozarządowym w dziedzinie pomocy niepełnosprawnym,</li> <li>• likwidacja istniejących barier architektonicznych.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wzrost zapotrzebowania na placówki opieki stacjonarnej oraz usługi opiekuńcze,</li> <li>• zmniejszanie się liczby miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,</li> <li>• brak standaryzacji usług socjalnych dla osób niepełnosprawnych,</li> <li>• nierównomierne korzystanie ze środków pozabudżetowych i pomocowych.</li> </ul>

#### ❖ kwestia ludzi starszych

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> <li>• istnienie określonych standardów usług dla osób starszych,</li> <li>• dostateczny dostęp do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,</li> <li>• dobry dostęp do domów pomocy społecznej, zmniejszanie się liczby osób oczekujących,</li> <li>• wykorzystywanie w pracy opracowań społecznych,</li> <li>• brak marginalizacji problemów osób starszych,</li> <li>• zmniejszanie barier architektonicznych,</li> <li>• profesjonalne przygotowanie kadry,</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• niski poziom życia ludzi starszych,</li> <li>• zbyt niski kryterium dochodowe</li> <li>• brak opracowań naukowych dotyczących sytuacji osób starszych,</li> <li>• zmiana modelu rodziny z wielopokoleniowej na jedno- i dwupokoleniową.</li> <li>• zbyt mała ilość organizacji pozarządowych</li> </ul>

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> <li>• podmiotowe traktowanie osób starszych,</li> <li>• wpływ postępu medycyny na poprawę sytuacji zdrowotnej,</li> <li>• brak wzrostu patologii społecznej wśród ludzi starszych,</li> <li>• pozytywny wpływ wzrostu gospodarczego i założeń świadczeń służby zdrowia na pomoc społeczną osobom starszym,</li> <li>• uwrażliwianie oświaty na problemy ludzi w podeszłym wieku.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wzrost liczby osób samotnych,</li> <li>• migracje ludzi młodych na inne tereny,</li> <li>• niska świadomość społeczna dotycząca osób w podeszłym wieku,</li> <li>• brak promocji zdrowia dla osób starszych,</li> <li>• brak koordynacji działań podmiotów na rzecz osób starszych,</li> <li>• niedokładne rozpoznawanie potrzeb,</li> <li>• brak szkoleń dla kadry realizującej pomoc osobom III wieku,</li> <li>• istnienie w społeczeństwie negatywnych stereotypów człowieka starego.</li> </ul>

#### ❖ kwestia osób uzależnionych

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> <li>• dobre przygotowanie kadry do pracy z osobami uzależnionymi,</li> <li>• ścisła współpraca z bazą leczenia odwykowego</li> <li>• funkcjonowanie bazy lokalowej do działań wspierających dla osób z problemem alkoholowym,</li> <li>• prawidłowe wykorzystywanie środków pochodzących z zezwoleń na handel napojami alkoholowymi,</li> <li>• stałe środki finansowe na profilaktykę</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• niedostateczna wymiana doświadczeń między instytucjami zajmującymi się uzależnieniami,</li> <li>• brak zaangażowania społeczności lokalnej w działania pomocowe</li> <li>• zbyt mała ilość organizacji pozarządowych</li> </ul>

i rozwiązywanie problemów alkoholowych, • współpraca oraz stały przepływ informacji pomiędzy instytucjami samorządowymi a organizacjami pozarządowymi i kościelnymi.	
---	--

Szanse	Zagrożenia
• istnienie systemu wsparcia dla osób i rodzin wymagających specjalistycznej pomocy, • dobre wykorzystywanie systemu informacji, • traktowanie uzależnienia jako problemu społecznego.	• niska efektywność i skuteczność działań podejmowanych na rzecz osób uzależnionych, • małe zainteresowanie fachowców różnych dziedzin wspólną pracą na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom, • brak wystarczających możliwości sprośtania potrzebom w zakresie uzyskiwania pomocy w dziedzinie uzależnień, • istnienie zjawiska zmęczenia, bezsilności i bezradności społecznej.

#### ❖ rozwój kadr i służb pomocowych

Mocne strony	Słabe strony
• wyspecjalizowana kadra pracowników społecznych, kompleksowo zajmujących się również rodzinami dysfunkcyjnymi, • pomoc Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych, • dostęp do placówek oświatowych zajmujących się kształceniem	• przeciążenie pracowników socjalnych ilością zadań. • zbyt mała ilość organizacji pozarządowych

w zakresie usług opiekuńczych,	
--------------------------------	--

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> <li>• stałe doskonalenie zawodowe pracowników pomocy społecznej,</li> <li>• dobre przygotowanie zawodowe absolwentów szkolnictwa do potrzeb rynku w zakresie służb pomocy społecznej,</li> <li>• współpraca z jednostkami pomocy społecznej prowadzonymi przez inne podmioty.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• niewystarczająca ilość kadry w stosunku do potrzeb.</li> </ul>

## 2.12. ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Zasobami umożliwiającymi rozwiązywanie problemów społecznych określamy instytucje znajdujące się na terenie miasta lub obejmujące swym zasięgiem działania jej mieszkańców, które funkcjonują w obszarze polityki społecznej i rozwiązują dane problemy. Są to zarówno jednostki samorządowe, jak i niepubliczne, na przykład organizacje pozarządowe.

### 2.12.1 INSTYTUCJE OFERUJĄCE POMOC I WSPARCIE

Instytucje oferujące pomoc i wsparcie prezentujemy w formie kart informacyjnych, które najtrafniej oddają możliwości udzielania wsparcia i pomocy mieszkańcom miasta. Karty zasobów zostały opracowane w ramach prac nad strategią i wskazują także pojawiające się w jednostkach potrzeby i możliwości rozwoju.

#### **Ośrodek Pomocy Społecznej**

ul. Warszawska 32, 19-206 Rajgród

##### **1. Podmiot prowadzący:**

Urząd Miejski w Rajgrodzie

ul. Warszawska 32, 19-206 Rajgród

##### **2. Co oferuje (zakres usług):**

Ośrodek realizuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych, między innymi koordynuje rozwiązywanie problemów społecznych w mieście.

##### **3. Do kogo skierowana jest oferta jednostki (kategorie i ilość klientów):**

Oferta jednostki jest skierowana do mieszkańców Gminy Rajgród, którzy znajdują się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Ośrodek zatrudnia 5 pracowników socjalnych.

##### **4. Udział w szkoleniach kadry zatrudnionej w Ośrodku Pomocy Społecznej:**

Kadra zatrudniona w OPS uczestniczy w licznych formach doskonalenia i podnoszenia swoich kwalifikacji. Wśród licznych form kształcenia należy wymienić min.: „Postępowanie wyjaśniające w

pomocy społecznej na tle nowego wywiadu środowiskowego i kontraktu socjalnego”, „Programowanie i planowanie projektów w kontekście EFS”, „Procesy budowania grup i zespołów w środowisku lokalnym”.

#### **Punkt Konsultacyjny Uzależnień**

ul. Warszawska 9, 19-206 Rajgród

##### **1. Podmiot prowadzący:**

Urząd Miejski w Rajgrodzie

ul. Warszawska 32, 19-206 Rajgród

Gminna Komisja d.s. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

ul. Warszawska 32, 19-206 Rajgród

##### **2. Co oferuje (zakres usług):**

Prowadzenie terapii z osobami uzależnionymi i współuzależnionymi, zajęcia doradczo-konsultacyjne

##### **3. Do kogo skierowana jest oferta jednostki (kategorie i ilość klientów):**

Osoby uzależnione i współuzależnione od alkoholu i innych używek

### **2.12.2. Organizacje pozarządowe**

Na terenie Gminy Rajgród funkcjonują 7 stowarzyszeń, są także 2 parafie Kościoła Rzymskokatolickiego. Pomiędzy sektorem publicznym a pozarządowym istnieje dobry przepływ informacji dotyczący podopiecznych korzystających z pomocy. Samorząd Gminy dysponuje uregulowaniami określonymi przez odpowiednie akty prawa miejscowego, dotyczącymi współpracy z organizacjami należącymi do sektora pozarządowego. Skutkuje to podejmowaniem współpracy z tymi organizacjami w zakresie dofinansowywania, zlecania zadań, wsparcia lokalowego czy rzeczowego oraz doradztwa i konsultacji.

Każda społeczność, w której istnieją silne więzi społeczne, winna organizować współpracę między samorządem a organizacjami pozarządowymi, aby współdziałać w kierunku uzupełnienia i usprawnienia instytucjonalnego forum pomocy.

## **2.13. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ**

Dokonujący diagnozy problemów społecznych na terenie gminy korzystali z szeregu możliwości, jakie stwarza funkcjonowanie jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, jednostek pozarządowych oraz instytucji współdziałających w szeroko rozumianym obszarze polityki społecznej. Nie poprzestając na analizie źródeł zastanych, którymi dysponują Ośrodek Pomocy, Policja, Powiatowy Urząd Pracy w Grajewie i inne, korzystano obficie z bardzo wskazanych przy sporządzaniu analiz diagnostycznych źródeł wywołanych, tj. badań ankietowych i analizy SWOT.

Sumując uzyskane informacje i nakładając wyniki diagnozy na zakres możliwości kompetencyjnych samorządu, możemy wskazać najważniejsze obszary problemowe, których rozwiązanie powinno stać się przedmiotem działań samorządu lokalnego, a jest treścią części programowej niniejszego dokumentu. Zespół przygotowujący dokument uznał, że



obszarami-problemami, dla których należy zaprogramować działania, są w pierwszej kolejności kwestie dotyczące osoby zagrożone wykluczeniem społecznym a wśród nich grupy najbardziej narażone na marginalizację, tj. osoby ubogie, stare, oraz niepełnosprawne. Równie ważna jest rodzina, którą należy wzmocnić tak, by w skuteczniejszy sposób mogła opierać się kryzysom powodowanym przez czynniki i kwestie zewnętrzne, takie jak np. bezrobocie czy też czynniki wewnętrzne powodujące rozpad pożycia, np. problem alkoholowy. Tworząc politykę społeczną na poziomie lokalnym zgodnie z zasadami pomocniczości i partycypacji społecznej nie sposób nie dostrzec tych kwestii w dokumencie programowym i wskazać dla nich właściwych możliwości rozwoju. W dalszej części niniejszego dokumentu zaprezentowano najważniejsze dla Gminy Rajgród kwestie problemowe, których rozwiązywanie powinno być przedmiotem szczególnej troski ze strony instytucji i ich społecznych partnerów.

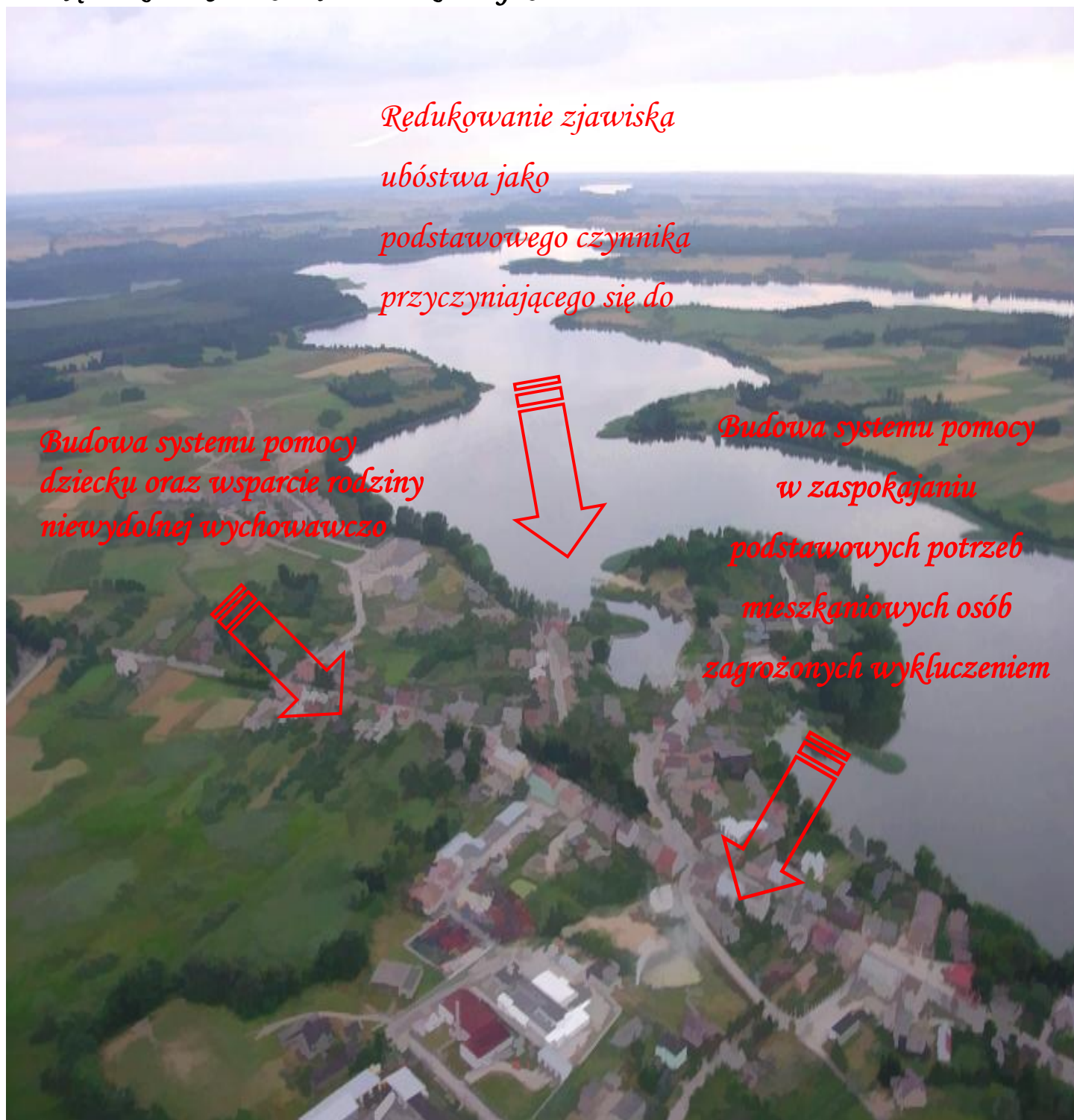
## 3. CZĘŚĆ PROGRAMOWA

*W tej części strategii zawarte są programy szczegółowe polityki i pomocy społecznej, przeznaczone do realizacji na terenie gminy. Zostały one ujęte w formie misji, celów strategicznych, celów szczegółowych i kierunków działań.*

### 3.1. MISJA

**RAJGRÓD GMINĄ STWARZAJĄCĄ RÓWNE SZANSE WSZYSTKIM  
MIESZKAŃCOM, ZAPEWNIAJĄCĄ INTEGRACJĘ I PRZECIWDZIAŁAJĄCĄ  
WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU**

## ZWIĄZEK MISJI Z CELAMI STRATEGICZNYMI



## **3.2. CELE STRATEGICZNE**

### **CEL STRATEGICZNY 1**

**REDUKOWANIE ZJAWISKA UBÓSTWA JAKO PODSTAWOWEGO CZYNNIKA PRZYCZYNIAJĄCEGO SIĘ DO MARGINALIZACJI SPOŁECZNEJ**

#### **CELE OPERACYJNE:**

##### **Cel operacyjny 1:**

*Zapobieganie ubóstwu i podejmowanie działań pomocowych wobec osób nim dotkniętych.*

##### **Kierunki działań:**

1. Wspieranie materialne osób ubogich,
2. Rozwój pracy socjalnej i poradnictwa psychologicznego dla osób niezaradnych życiowo

##### **Cel operacyjny 2:**

*Budowa systemu wsparcia oraz rozwijanie aktywnych form pomocy na rzecz osób bezrobotnych*

##### **Kierunki działań:**

1. Objęcie pracą socjalną osób długotrwale bezrobotnych, tak by zachęcać te osoby do systematycznego poszukiwania zatrudnienia. W szczególności należy dążyć do udzielania osobom bezrobotnym wszechstronnej pomocy w zakresie: poradnictwa, zapoznania z aktywnymi technikami poszukiwania pracy,
2. Objęcie pomocą materialną rodzin dotkniętych problemem bezrobocia,
3. Wspomaganie bezrobotnych bezpłatnymi przejazdami w poszukiwaniu pracy,
4. Współudział w programach realizowanych z EFS przez instytucje rynku pracy oraz pomocy społecznej,
5. Bieżący monitoring ofert programowych i opracowanie projektów, mających na celu rozwiązywanie problemu bezrobocia, w szczególności wśród osób długotrwale bezrobotnych,
6. Wspieranie osób bezrobotnych w zmianie kwalifikacji, kształceniu, w szczególności poprzez zapewnienie dostępu do odpowiednich źródeł informacji,

7. Stała współpraca instytucji miejskich, w szczególności OPS, PUP, organizacji pozarządowych w zakresie monitorowania zjawiska bezrobocia na terenie miasta,
8. Nawiązywanie kontaktu z organizacjami pozarządowymi z terenu województwa dla skuteczniejszego rozwiązywania problemu bezrobocia,

**Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:**

Rada i Urząd Miasta, Jednostki Organizacyjne Samorządu Miejskiego, Ośrodek Pomocy Społecznej.

**Środki finansowe:**

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

**Partnerzy:**

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

**CEL STRATEGICZNY 2**

***ROZWIJANIE ZINTEGROWANEGO SYSTEMU WSPARCIA NA RZECZ OSÓB STARSZYCH***

**CELE OPERACYJNE:**

**Cel operacyjny 1:**

*Przeciwdziałanie izolacji i wykluczeniu społecznemu ludzi starych.*

**Kierunki działań:**

1. Stała współpraca z instytucjami, organizacjami, kościołami, które prowadzą akcje na rzecz osób starszych,
2. Podjęcie działań w celu aktywizacji społeczności lokalnej do pomocy sąsiedzkiej,
3. Szerzenie idei wolontariatu na rzecz pomocy osobom starszym,
4. Doradztwo i zachęcanie do rozwoju małych form pomocy dla osób starych.
5. Systematyczne diagnozowanie sytuacji demograficznej miasta oraz zmieniających się potrzeb wskazanej grupy społecznej.

**Cel operacyjny 2:**

*Poszerzenie i poprawa świadczonych usług.*

**Kierunki działań:**

1. Rozwijanie systemu pomocy osobom w podeszłym wieku w ich środowisku zamieszkania:
  - Rozwinięcie usług opiekuńczych świadczonych przez OPS
  - Realizowanie programów wolontarystycznych

2. Systematyczna współpraca z Domami Pomocy i Zakładami Opieki Zdrowotnej działającymi na terenie województwa,
3. Wspieranie działalności klubów seniora z terenu miasta.

**Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:**

Rada i Urząd Miasta, Jednostki Organizacyjne Samorządu Miejskiego, Ośrodek Pomocy Społecznej.

**Środki finansowe:**

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

**Partnerzy:**

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

**CEL STRATEGICZNY 3**

**BUDOWA ZINTEGROWANEGO SYSTEMU PRZECIWDZIAŁANIA UZALEŻNIENIOM**

**CELE OPERACYJNE:**

**Cel operacyjny 1:**

*Zwiększenie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z istniejącymi problemami.*

**Kierunki działań:**

Rozwój Punktu Konsultacyjnego Uzależnień dla osób uzależnionych.

**Cel operacyjny 2:**

*Zmniejszanie rozmiarów problemów związanych z uzależnieniami, które aktualnie występują.*

**Kierunki działań:**

1. Budowa międzyinstytucjonalnych koalicji służących rozwiązywaniu kwestii uzależnień,
2. Przeciwdziałanie przemocy domowej i zaniedbaniom towarzyszącym uzależnieniom, m. in.:
  - systematyczne diagnozowanie tejże kwestii,
  - rozwój procedury „Niebieskiej karty”,
  - działania ratunkowe dla ofiar przemocy,
  - wdrażanie programów pracy socjalnej ze sprawcami przemocy.

**Cel operacyjny 3:**

*Zapobieganie powstawaniu nowych problemów.*

**Kierunki działań:**

1. Systematyczna diagnoza problemu uzależnień na terenie gminy,

2. Ograniczenie i zmiana struktury spożycia napojów alkoholowych,
3. Dążenie do zmiany zachowań i postaw mieszkańców w sytuacjach związanych z alkoholem i narkotykami,
4. Wdrożenie stosownych form profilaktyki alkoholowej i narkotykowej, kierowanej w szczególności do dzieci i młodzieży,
5. Budowanie skutecznych form kontroli prawnej i społecznej nad szkodliwymi formami postępowania osób nadużywających alkoholu.

Cele i kierunki działań realizowane są zgodnie z przyjmowanym corocznie przez Radę Miasta GMINNYM PROGRAMEM PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH, zawierającym szczegółowe działania w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.

**Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:**

Rada i Urząd Miasta, Jednostki Organizacyjne Samorządu Miejskiego, Ośrodek Pomocy Społecznej.

**Środki finansowe:**

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

**Partnerzy:**

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

**CEL STRATEGICZNY 4**

***ROZWÓJ WOLONTARIATU I ZWIEKSZENIE KOORDYNACJI DZIAŁAŃ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH***

**CELE OPERACYJNE:**

**Cel operacyjny 1:**

*Zwiększenie obszarów współpracy pomiędzy poszczególnymi organizacjami pozarządowymi.*

**Kierunki działań:**

1. Inicjowanie ruchu wolontaryjnego na terenie gminy poprzez uczestnictwo w szkoleniach dla liderów,
2. Propagowanie idei samopomocy, wolontariatu i obywatelskiego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej m.in.: na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych, dzieci i młodzieży ze środowisk dysfunkcyjnych,
3. Podjęcie działań zmierzających do powołania Lokalnego Centrum Wolontariatu.

**Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:**

Rada i Urząd Miasta, Jednostki Organizacyjne Samorządu Miejskiego, Ośrodek Pomocy Społecznej.

**Środki finansowe:**

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

**Partnerzy:**

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

**CEL STRATEGICZNY 5****SYSTEMATYCZNA ANALIZA ISTNIEJĄCYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH****CELE OPERACYJNE:****Cel operacyjny 1:**

*Ocena stanu potrzeb społecznych, oraz możliwości skutecznego reagowania na pojawiające się kwestie społeczne.*

**Kierunki działań:**

1. Systematyczny monitoring problemów społecznych realizowany przez pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej.
2. Systematyczna analiza zasobów finansowych przeznaczonych na realizację zadań własnych i zleconych
3. Coroczne informowanie radnych i decydentów o istniejących potrzebach i kwestiach społecznych.
4. Analiza świadczonej pomocy ze względu na efektywność i właściwość adresatów.
5. Ciągłe podnoszenie kwalifikacji przez kadrę pomocy społecznej w celu lepszego rozpoznania i reagowania na pojawiające się kwestie społeczne.
6. Systematyczny monitoring istniejących i rozpoczynających się programów celowych i funduszy służący ewentualnemu pozyskiwaniu środków zewnętrznych na rozwiązywanie lokalnych potrzeb społecznych.
7. Dostosowanie liczby pracowników socjalnych w Rajgrodzie do wymogów ustawy o pomocy społecznej.

**Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:**



Rada i Urząd Miasta, Jednostki Organizacyjne Samorządu Miejskiego, Ośrodek Pomocy Społecznej.

**Środki finansowe:**

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

**Partnerzy:**

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

### **3.3. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII**

#### **3.3.1. MONITORING I EWALUACJA**

Skuteczność funkcjonowania przyjętej strategii zależy będzie od:

- a. monitoringu i ewaluacji,
- b. budowy programów celowych rozwijających przyjęte kierunki działań.

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych polegają na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych dolegliwości społecznych.

Całościowa ocena wymaga odpowiedzi na pytania o zgodność ocenianej polityki z przyjętymi wartościami i zasadami. Ewaluacja jest działalnością z natury normatywną, gdyż z jednej strony wykorzystuje się w niej istniejące normy, z drugiej zaś w jej wyniku mogą pojawić się propozycje wprowadzenia nowych norm i procedur. Jest także działalnością instrumentalną, ponieważ jej podstawowym celem jest dostarczenie podmiotom polityki społecznej praktycznej wiedzy potrzebnej przy podejmowaniu decyzji.

Elementami skutecznego monitoringu i ewaluacji będą przede wszystkim:

**a. Zespół wdrażający strategię.**

Zespół powinien zostać powołany przez Burmistrza Rajgrodu odrębnym zarządzeniem, a w jego skład mogą wejść m.in.: zastępca burmistrza, kierownik OPS, przedstawiciel Gminnej Komisji d.s. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, przedstawiciel oświaty, radni.

**b. Roczna ocena wdrażania strategii.**

Zespół wdrażający strategię winien się zbierać przynajmniej raz w roku i ocenić poziom wdrażania poszczególnych celów i kierunków działań. Zespół swoją ocenę powinien przekazać burmistrzowi i radzie, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań, np. programów celowych, programu rozwiązywania problemów alkoholowych etc.

#### **3.3.2. CECHY PROGRAMÓW I PROJEKTÓW**

Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych będzie skuteczna, o ile przedstawiciele samorządu lokalnego znajdą zasoby umożliwiające budowę i realizację programów celowych zgodnych z przyjętymi kierunkami działań. Programy można realizować w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych, w zależności od charakteru danego projektu.

Przy budowie projektów znaczenie będą miały środki, które Rada Gminy rocznie będzie przeznaczała na ten cel. Projekty można realizować w ramach:

- a. własnych zasobów samorządu (np. projekty OPS),
- b. poprzez organizacje pozarządowe,
- c. poprzez inne instytucje zewnętrzne.

Projekty i programy mogą być przyjmowane przez Radę Gminy stosownymi uchwałami, które winny przybierać formułę załączników do niniejszej strategii.

Projekty i programy realizowane w ramach strategii powinny być zgodne z przyjętymi kierunkami działań. Ponadto powinna je cechować:

1. **Efektywność** – jest to jedna z najbardziej pożądanых cech polityki społecznej i jednocześnie kryterium jej oceny. Stosowana jest w polityce społecznej w znaczeniach nadawanych jej przez ekonomię, prakseologię i socjologię. Jest to relacja między osiągniętymi bądź planowanymi celami (korzyściami) danego działania a ponoszonymi lub planowanymi nakładami. Można tego dokonać dwoma sposobami: osiągając maksymalny stopień realizacji celu przy danym nakładzie zasobów (zwiększenie wydajności) lub używając minimalnego nakładu środków, by w jak największym stopniu zbliżyć się do realizacji celu (oszczędzanie zasobów). Efektywne programy, realizowane w ramach strategii, rozwiązują jedną kwestię społeczną, nie przyczyniając się do powstania nowych. Służą zachowaniu równowagi między interesami różnych grup społecznych oraz podnoszą poziom zaspokajania potrzeb społeczeństwa, oszczędnie i wydajnie dysponując posiadanymi środkami.

2. **Skuteczność** – jest to zgodność między stanem rzeczy, określanym jako skutek danego działania, a zakładanym celem. Skuteczność jest stopniowalna: za skuteczne uznaje się nie tylko działania, których skutki są tożsame z celem, ale i te, które zbliżają do jego osiągnięcia. Skuteczność jest oceną, dla której punktem odniesienia jest wzorzec stanu docelowego. Ten stan docelowy w polityce społecznej może być postrzegany bardziej konkretnie – jako pożądane i zaplanowane zmiany w jakiejś dziedzinie życia społecznego (np. ograniczanie obszarów biedy).

3. **Celowość** – jest to cecha oznaczająca dotarcie z danym programem do środowiska osób rzeczywiście go potrzebujących. Ocena celowości powinna się opierać na rzetelnie przeprowadzonej diagnozie problemu.

### **3.3.3. PROPONOWANE PROJEKTY**

W trakcie prac nad dokumentem strategicznym skonstruowano poniżej prezentowane projekty. Realizacja ich zależy będzie od uzyskania przez projektodawców niezbędnych do ich realizacji środków finansowych.

#### **PROJEKT 1**

#### **Lokalne Centrum Wolontariatu**

##### **MIEJSCE REALIZACJI PROJEKTU:**

19-206 Rajgród, ul. Warszawska 9  
/ dawniej filia Gimnazjum /

##### **WNIOSKODAWCA PROJEKTU:**

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie  
19-206 Rajgród, ul. Warszawska 32  
tel. (0-86) 272 18 45

##### **WCZEŚNIEJSZE DOŚWIADCZENIA WNIOSKODAWCY W REALIZACJI ZADAŃ:**

- Współpraca z organizacjami społecznymi

##### **CEL STRATEGICZNY PROJEKTU:**

Celem projektu jest inicjowanie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego i wolontariatu na terenie gminy.

##### **CELE SZCZEGÓŁOWE:**

- Propagowanie i rozwijanie wśród społeczności lokalnej idei obywatelskiej odpowiedzialności i uczestniczenia w zaspokajaniu ludzkich potrzeb.
- Współpraca z partnerami zewnętrznymi zmierzająca do budowy struktur wolontarystycznych
- Stwarzanie korzystnych warunków dla powstawania i rozwoju działalności wolontaryjnej na terenie gminy

##### **BENEFICJENCI PROJEKTU:**

- osoby w każdym wieku, o każdym poziomie wykształcenia; posiadające możliwości i wolny czas.

##### **ZAKRES PROJEKTU:**

- rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działalność ponad lokalną, poprzez zaprezentowanie im walorów i możliwości samorealizacji na terenie gminy
- inicjowanie ruchu samopomocy na terenie gminy poprzez uczestnictwo w szkoleniach dla liderów

- propagowanie idei samopomocy, wolontariatu i obywatelskiego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej.
- powołanie Lokalnego Centrum Wolontariatu

#### **PARTNERZY REALIZUJĄCY PROJEKT:**

- Urząd Miasta Rajgród,
- Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego

#### **ŚRODKI NIEZBĘDNE DO URUCHOMIENIA PROJEKTU:**

- Wyposażenie pomieszczenia przeznaczonego na Lokalne Centrum Wolontariatu – 7 000 zł
- Materiały promocyjne zachęcające do uczestniczenia w wolontariacie – 800 zł

#### **ŚRODKI NIEZBĘDNE DO FUNKCJONOWANIA PROJEKTU:**

- Materiały, sprzęt i inne przedmioty umożliwiające pracę wolontariuszom – 1 000 zł. (miesięcznie)
- zapewnienie dojazdu do osób potrzebujących – 200 zł. (miesięcznie)

#### **CZAS REALIZACJI PROJEKTU:**

1. Czas na uruchomienie projektu - jeden rok,
2. Uzyskanie pierwszych efektów – jeden rok.

## **PROJEKT 2**

### **Klub Seniora**

#### **MIEJSCE REALIZACJI PROJEKTU:**

19-206 Rajgród, ul. Warszawska 9  
/ dawniej filia Gimnazjum /

#### **WNIOSKODAWCA PROJEKTU:**

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie  
19-206 Rajgród, ul. Warszawska 11A/11  
tel. (0-86) 272 18 45

#### **WCZEŚNIEJSZE DOŚWIADCZENIA WNIOSKODAWCY W REALIZACJI ZADAŃ:**

- Pomoc ludziom starszym w formie pracy socjalnej

#### **CEL STRATEGICZNY PROJEKTU:**

Celem projektu jest powołanie klubu seniora, skupiającego osoby starsze, często osamotnione.

#### **CELE SZCZEGÓŁOWE:**

- stworzenie miejsca spotkań
- Opracowanie danych (6 miesięcy),
- wyposażenie pomieszczeń na lokalizację klubu (1 rok),

#### **BENEFICJENCI PROJEKTU:**

- Emeryci, renciści, seniorzy, osoby niepełnosprawne, mieszkańcy Miasta i Gminy Rajgród.

#### **ZAKRES PROJEKTU:**

- Utworzenie klubu, zatrudnienie odpowiedniego personelu ( wolontariat)
- Wyposażenie w niezbędny sprzęt

#### **PARTNERZY REALIZUJĄCY PROJEKT:**

- Urząd Miasta Rajgród,

#### **ŚRODKI NIEZBĘDNE DO URUCHOMIENIA PROJEKTU:**

- Przygotowanie i wyposażenie pomieszczenia – 10.000 zł (jednorazowo)

#### **ŚRODKI NIEZBĘDNE DO FUNKCJONOWANIA PROJEKTU:**

- Bieżące utrzymanie – 1 000 zł (miesięcznie),

#### **CZAS REALIZACJI PROJEKTU:**

1. Czas na uruchomienie projektu - jeden rok,
2. Uzyskanie pierwszych efektów – jeden rok.

### 3. PROJEKT 3

#### **„Praca moja szansa”**

##### **MIEJSCE REALIZACJI PROJEKTU:**

Gmina Rajgród

##### **WNIOSKODAWCA PROJEKTU:**

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie  
19-206 Rajgród, ul. Warszawska 32  
(0-86) 272 18 45

##### **WCZEŚNIEJSZE DOŚWIADCZENIA WNIOSKODAWCY W REALIZACJI ZADAŃ:**

- Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Grajewie
- Aktywizacja osób bezrobotnych poprzez prace społecznie użyteczne

##### **CEL STRATEGICZNY PROJEKTU:**

Tworzenie skutecznego systemu wsparcia na rzecz osób bezrobotnych

##### **CELE SZCZEGÓŁOWE:**

- Monitoring socjalny – wypracowanie form postępowania wobec osób w sytuacji kryzysowej długotrwałego pozostawania bez pracy
- Rozwijanie aktywnych form pomocy skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, długotrwale bezrobotnych.

##### **BENEFICJENCI PROJEKTU:**

Potencjalnymi adresatami projektu będą osoby bezrobotne, zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Grajewie: zamieszkujące Gminę Rajgród, będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy, do których zaliczamy:

- osoby długotrwale bezrobotne
- osoby bez kwalifikacji zawodowych,
- rodziny, których oboje małżonkowie są osobami bezrobotnymi,
- osoby bezrobotne, zagrożone wykluczeniem społecznym (wieloletni klienci pomocy).

Katalog potencjalnych beneficjentów został określony tak, aby skierować projekt do jak najszerzej grupy osób bezrobotnych. Należy podkreślić, iż wiele z tych osób może przynależeć do kilku kategorii jednocześnie, co znacznie utrudnia powrót na rynek pracy.

Efektem wdrożenia projektu będzie:

- zmiana postawy uczestników projektu z roszczeniowej na aktywną,

- zapobieżenie utracie posiadanych zdolności do zatrudnienia,
- poprawa sytuacji materialnej dzięki osiąganym dochodom z pracy i odejście od pomocy społecznej,
- wzrost motywacji do poszukiwania pracy oraz poprawa predyspozycji osobistych: punktualność, wizerunek, zaangażowanie.

#### **ZAKRES PROJEKTU:**

- Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Grajewie w zakresie monitorowania i rozwiązywania problemu wysokiego bezrobocia na terenie gminy
  - organizacja prac interwencyjnych, prac społecznie użytecznych i robót publicznych.
  - Propagowanie działań zmierzających do przekwalifikowania się osób długotrwale bezrobotnych
- Objęcie pracą socjalną osób długotrwale bezrobotnych, tak by zachęcać je do systematycznego poszukiwania zatrudnienia. W szczególności należy dążyć do udzielania osobom bezrobotnym wszechstronnej pomocy w zakresie: poradnictwa, zapoznania z aktywnymi technikami poszukiwania pracy.

#### **PARTNERZY REALIZUJĄCY PROJEKT:**

- Urząd Miejski w Rajgrodzie
- Inne instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego

#### **ŚRODKI NIEZBĘDNE DO URUCHOMIENIA PROJEKTU:**

Uzależnione od wielkości projektu, form wsparcia zastosowanych wobec beneficjentów ostatecznych i ilości partnerów biorących w nim udział oraz wkładu własnego wnioskodawcy.

#### **ŚRODKI NIEZBĘDNE DO FUNKCJONOWANIA PROJEKTU:**

Uzależnione od wielkości projektu, form wsparcia zastosowanych wobec beneficjentów ostatecznych i ilości partnerów biorących w nim udział oraz wkładu własnego wnioskodawcy.

#### **CZAS REALIZACJI PROJEKTU:**

Czas na uruchomienie projektu - długofalowo,

#### **PROJEKT 4.**

### **Program profilaktyki dla uczniów i ich rodziców – „ Uzależnieniom – NIE!”**

#### **MIEJSCE REALIZACJI PROJEKTU:**

Gimnazjum im. Ks. Józefa Radwańskiego  
19-206 Rajgród, ul. Stanki 2  
tel. (0-86) 272-14-16

#### **WNIOSKODAWCA PROJEKTU:**

Gimnazjum im. Ks. Józefa Radwańskiego  
19-206 Rajgród, ul. Stanki 2  
tel. (0-86) 272-14-16

#### **WCZEŚNIEJSZE DOŚWIADCZENIA WNIOSKODAWCY W REALIZACJI ZADAŃ:**

- Uczestnictwo w programach antyalkoholowych inicjowanych przez Gminną Komisję d.s. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rajgrodzie

#### **CEL STRATEGICZNY PROJEKTU:**

Udzielanie informacji uczniom i rodzicom w zakresie profilaktyki i zwalczania uzależnień

#### **CELE SZCZEGÓŁOWE:**

1. Przedstawienie sposobów uniknięcia zagrożeń będących skutkiem uzależnienia
2. Ukazanie właściwej drogi życia, wykluczającej używanie środków psychoaktywnych
3. Porady, konsultacje i warsztaty dla uczniów i rodziców
4. Organizowanie zajęć edukacyjnych, spotkań ze specjalistami zewnętrznymi np. psycholog
5. Walka z uzależnieniami poprzez aktywny udział uczniów w konkursach antyuzależnieniowych.
6. Zbieranie informacji w toku działań terapeutycznych z dziećmi i rodziną na temat świadomości dotyczącej wpływu środków psychoaktywnych oraz opinii na temat rozmiaru zjawisk patologicznych w środowisku szkolnym i rówieśniczym,

#### **BENEFICJENCI PROJEKTU:**

1. Bezpośrednio - wszyscy uczniowie szkoły, oraz ich rodzice.
  - Korzyści – uzyskanie wiedzy na temat możliwości i sposobów rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami.
2. Pośrednio - społeczność lokalna.



- Korzyści – uzyskanie wiedzy na temat możliwości i sposobów rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami od osób bezpośrednio związanych z projektem.

#### **ZAKRES PROJEKTU:**

1. Organizacja sali, wyposażenie w pomoce diagnostyczne i pomoce do zajęć specjalistycznych.
2. Ramowy plan określający liczbę i rodzaj zajęć profilaktycznych
3. Ramowy plan określający liczbę i rodzaj spotkań i konsultacji ze specjalistami zewnętrznymi. ( np.. psycholog, policjant, lekarz)
4. Określenie czasu, formy i warunków pracy realizatorów projektu.

#### **PARTNERZY REALIZUJĄCY PROJEKT:**

- Punkt Konsultacyjny Uzależnień
- Policja
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

#### **ŚRODKI NIEZBĘDNE DO FUNKCJONOWANIA PROJEKTU:**

- Wyposażenie sali, zakup pomocy diagnostycznych i pomocy do zajęć profilaktycznych – ok. 1 000 zł,

#### **CZAS REALIZACJI PROJEKTU:**

1. Czas trwania projektu – długofalowo – projekt nieodłącznie związany z realizacją wiodących zadań szkoły i poszerzający zakres jej działania,
2. Czas na uruchomienie projektu (po uzyskaniu środków) – 2 miesiące,
3. Czas uzyskania pierwszych dostrzegalnych efektów – 1 rok (ewaluacja projektu po pierwszym roku realizacji i w każdym kolejnym roku jego trwania).

## **PROJEKT 5.**

### **Program profilaktyki dla uczniów i ich rodziców – „ Uzależnieniom – NIE!”**

#### **MIEJSCE REALIZACJI PROJEKTU:**

Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza  
19-206 Rajgród, ul. Szkolna 24  
tel. (0-86) 272-14-78

#### **WNIOSKODAWCA PROJEKTU:**

Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza  
19-206 Rajgród, ul. Szkolna 24  
tel. (0-86) 272-14-78

#### **WCZEŚNIEJSZE DOŚWIADCZENIA WNIOSKODAWCY W REALIZACJI ZADAŃ:**

- Uczestnictwo w programach antyalkoholowych inicjowanych przez Gminną Komisję d.s. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rajgrodzie

#### **CEL STRATEGICZNY PROJEKTU:**

Udzielanie informacji uczniom i rodzicom w zakresie profilaktyki i zwalczania uzależnień

#### **CELE SZCZEGÓŁOWE:**

7. Przedstawienie sposobów uniknięcia zagrożeń będących skutkiem uzależnienia
8. Ukazanie właściwej drogi życia, wykluczającej używanie środków psychoaktywnych
9. Porady, konsultacje i warsztaty dla uczniów i rodziców
10. Organizowanie zajęć edukacyjnych, spotkań ze specjalistami zewnętrznymi np. psycholog
11. Walka z uzależnieniami poprzez aktywny udział uczniów w konkursach antyuzależnieniowych.
12. Zbieranie informacji w toku działań terapeutycznych z dziećmi i rodziną na temat świadomości dotyczącej wpływu środków psychoaktywnych oraz opinii na temat rozmiaru zjawisk patologicznych w środowisku szkolnym i rówieśniczym,

#### **BENEFICJENCI PROJEKTU:**

3. Bezpośrednio - wszyscy uczniowie szkoły, oraz ich rodzice.
  - Korzyści – uzyskanie wiedzy na temat możliwości i sposobów rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami.
4. Pośrednio - społeczność lokalna.

- Korzyści – uzyskanie wiedzy na temat możliwości i sposobów rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami od osób bezpośrednio związanych z projektem.

#### **ZAKRES PROJEKTU:**

5. Organizacja sali, wyposażenie w pomoce diagnostyczne i pomoce do zajęć specjalistycznych.
6. Ramowy plan określający liczbę i rodzaj zajęć profilaktycznych
7. Ramowy plan określający liczbę i rodzaj spotkań i konsultacji ze specjalistami zewnętrznymi. ( np.. psycholog, policjant, lekarz)
8. Określenie czasu, formy i warunków pracy realizatorów projektu.

#### **PARTNERZY REALIZUJĄCY PROJEKT:**

- Punkt Konsultacyjny Uzależnień
- Policja
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

#### **ŚRODKI NIEZBĘDNE DO FUNKCJONOWANIA PROJEKTU:**

- Wyposażenie sali, zakup pomocy diagnostycznych i pomocy do zajęć profilaktycznych – ok. 1 000 zł,

#### **CZAS REALIZACJI PROJEKTU:**

4. Czas trwania projektu – długofalowo – projekt nieodłącznie związany z realizacją wiodących zadań szkoły i poszerzający zakres jej działania,
5. Czas na uruchomienie projektu (po uzyskaniu środków) – 2 miesiące,
6. Czas uzyskania pierwszych dostrzegalnych efektów – 1 rok (ewaluacja projektu po pierwszym roku realizacji i w każdym kolejnym roku jego trwania).

## 4. UWAGI KOŃCOWE

*Zapisy zawarte w strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych, zarówno ilość projektów jak i zasięg ich działania z biegiem czasu mogą ulec zmianie, jednak zawsze powinny być dostosowane do zmieniającej się sytuacji społecznej.*